

Päästeseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Seaduseelnõu on välja töötatud, et rahvusvahelisel pääste- ja demineerimistööl osalemise, sealhulgas päästealase humanitaarabi andmise alused oleksid selged. Samuti on eelnõu suunatud riigisisese hädaabi osutamise toimepidevuse tagamisele. Praktikas esile kerkinud kitsaskohtade lahendamiseks on vaja muuta päästeseadust (edaspidi *PäästeS*) ja muid seotud seadusi.

Eelnõu esimene eesmärk on **rahvusvahelisel pääste- ja demineerimistööl osalemise korralduse selgem reguleerimine**. Lahendusena koondatakse regulatsioon ühte seadusesse ja täpsustatakse seda senise tegevuspraktika alusel. Selleks ajakohastatakse PäästeS-is kiireloomulisel piiriülesel koostööl osalemise regulatsiooni ja reguleeritakse terviklikult kiireloomulisel missioonil osalemise korraldus. Viimane hõlmab ka kiireloomuliseks missiooniks osalemiseks valmistumist ja päästealase humanitaarabi andmist. Lisaks nähakse ette konkreetsed nõuded päästemeeskonna reservi liikmele ja tema ettevalmistusele. Muudatuste peamine mõju seisneb selles, et rahvusvahelisel pääste- ja demineerimistööl osalemise õiguslik alus on selgem ja see ühtlasi soodustab päästemeeskonna reservi liikme huvi kiireloomulisel missioonil osalemise vastu.

Teine eelnõu eesmärk on **hädaabiteadete menetlemise toimepidevuse tagamine**. Selleks tehakse kehtivas õiguses järgmised muudatused:

- kehtestatakse PäästeS-s Häirekeskusele meede hädaabiühendusele ooteaja määramiseks, mida on võimalik rakendada terminalseadmega ühendusele, mis ohustab hädaabiteate menetlemise teenuse osutamist;
- kehtestatakse karistusseadustikus (edaspidi *KarS*) uus väärteo koosseis, mille alusel on võimalik isik vastutusele võtta Häirekeskuse töö häirimise eest ning
- ajakohastatakse korrakaitseaduses (edaspidi *KorS*) hädaabinumbri edastatud informatsiooni töötlemise regulatsiooni.

Nende muudatuste peamine mõju on hädaabi parem kättesaadavus.

Kolmas eelnõu eesmärk on **Päästeameti rolli piiritlemine kiirabi abistamisel**. Selleks kehtestatakse PäästeS-s selge õiguslik alus Päästeameti abi kaasamiseks kiirabiväljakutsete käigus, et Päästeametil oleks õigus kiirabibrigaadile valdusesse sisenemisel vahetut sundi kasutades ust või väravat avada või muud takistust kõrvaldada. Muudatuse peamine mõju on parema õigusselguse loomine Päästeameti ja kiirabi poolt abivajajale abi osutamisel.

1.2. Eelnõu ettevalmistajad

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud:

- Siseministeeriumi nõunikud Marko Pöld (marko.pold@siseministeerium.ee) ja Mari Tikan (mari.tikan@siseministeerium.ee) ning
- Siseministeeriumi õigusnõunik Helen Ojamaa-Muru (teenistussuhe peatunud);

Eelnõu koostamisse olid kaasatud:

- Siseministeeriumi osakonnajuhataja Tarvi Ojala (teenistussuhe lõppenud) ja nõunik Kadi Luht-Kallas (kadi.luht-kallas@siseministeerium.ee);
- Häirekeskuse Lõuna Keskuse ja õigusosakonna juht Hedi Arukase (teenistussuhe peatunud) ja õigusosakonna jurist Annika Jõgiste-Johanson (annika.jogiste-johanson@112.ee);
- Päästeameti piiriülese koostöö nõunik Kairi Pruul (kairi.pruul@rescue.ee) ja õigusosakonna juhataja Eneken Kost (eneken.kost@rescue.ee);
- Sotsiaalministeeriumi tervisesüsteemi arendamise osakonna nõunik Nikita Panjuškin (nikita.panjuskin@sm.ee) ja õigusosakonna õigusnõunik Susanna Jurs (susanna.jurs@sm.ee).

Eelnõu juriidilist kvaliteeti on kontrollinud Siseministeeriumi õigusnõunikud Helen Ojamaa-Muru (teenistussuhe peatunud) ja Kadi Parmas (kadi.parmas@siseministeerium.ee) ning õigusosakonna õigusnõunikud Kertu Nurmsalu (kertu.nurmsalu@siseministeerium.ee) ja Kristi Kool (kristi.kool@siseministeerium.ee).

Eelnõu on keeleliselt toimetanud Siseministeeriumi õigusosakonna keeleteimetaja Heike Olmre (heike.olmre@siseministeerium.ee, tel 612 5241). Eelnõu seletuskiri on keeleliselt toimetamata, see keeleteimetatakse peale esimest kooskõlastusringi eelnõude infosüsteemis.

1.3. Märkused

Eelnõuga muudetakse järgmisi seadusi:

- 1) PäästeS avaldamismärkega RT I, 06.07.2023, 68;
- 2) karistusregistri seadus (edaspidi *KarRS*) avaldamismärkega RT I, 31.12.2024, 37;
- 3) KarS avaldamismärkega RT I, 12.12.2024, 6;
- 4) KorS avaldamismärkega RT I, 14.03.2023, 29;
- 5) rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise seadus (edaspidi *RTsMS*) avaldamismärkega RT I, 17.12.2015, 70;
- 6) riigihangete seadus (edaspidi *RHS*) avaldamismärkega RT I, 07.06.2024, 12;
- 7) tuleohutuse seadus (edaspidi *TuOS*) avaldamismärkega RT I, 29.06.2024, 7;
- 8) väärtemenetluse seadustik (edaspidi *VTMS*) avaldamismärkega RT I, 29.06.2024, 8.

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõu ega Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) õiguse rakendamisega.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu koosseisu häälteenamus. Eelnõu kohaselt muudetakse VTMS-i, mis on Eesti Vabariigi Põhiseaduse (edaspidi *PS*) § 104 järgi konstitutsiooniline seadus, mida saab muuta Riigikogu koosseisu häälteenamusega.

Eelnõu on seotud järgmiste arengukavadega:

- 1) „Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“¹ programm „Siseturvalisus 2022–2025“. Eestil on oluline panus rahvusvahelistes tsiviil- ja militaarmissioonides ning humanitaarabi doonorriigina. Need meetmed aitavad maandada vägivaldse äärmusluse riske ning suurendavad kindlustunnet, et ohu korral on partnerriigid üksteisele toeks ning ohte tõrjutakse üheskoos, kiiresti ja tõhusalt. Jätkatakse panustamist rahvusvaheliste konfliktide rahumeelsesesse

---

¹ [Siseturvalisuse arengukava 2020–2030](#) (vaadatud 10.09.2024).

lahendamisse. Osaletakse rahvusvahelistes rahuvalve missioonides ja jätkatakse humanitaarabi (sh elanikkonnakaitse- ja kriisialase abi) andmist konfliktipiirkondades.

Arengukava tegevussuuna 4.2.2 kohaselt on seatud eesmärk, et Häirekeskus reageerib igale abivajadusele, ohule ja sündmusele antakse asjakohane hinnang ning abiosutaja saadetakse õigel ajal välja. Kogu ööpäeva hoitakse töös eri suhtluskanalid, tagades suhtlemise nii abivajajaga kui erinevate abiosutajate endi vahel.

2) „**Riigikaitse arengukava 2017–2026**“² eesmärkide saavutamiseks panustatakse aktiivselt rahvusvaheliste konfliktide ja kriiside lahendamisse. Eesti julgeolekule on määrava tähtsusega NATO ja ELi ühtsus ja suutlikkus tegutseda otsustavalt oma liikmesriikide huvide kaitsel rahvusvahelistes kriisides.

3) „**Eesti välispoliitika arengukava 2030**“³ eesmärgi 1.2 kohaselt tugevdame võimet humanitaarkriisidele reageerida. Oluliseks peetakse edendada militaar- ja tsiviilinstitsioonide rahvusvahelist koostööd ja koordinatsiooni, mis võimaldab tõhusalt ühendada päästetöö, hädaabi, esmase taastamistöö ja arengukoostöö ning toetada sihtriigi jätkusuutlikku arengut.

2. Seaduse eesmärk

Seadusel on kolm põhieesmärki. Esiteks on vaja korrastada Päästeameti osalemise aluseid rahvusvahelisel päästetööl ja demineerimistööl ning selleks luuakse PäästeS-is terviklik raamistik. Teine eesmärk on Häirekeskuse toimepidevuse tagamine, milleks on vaja reguleerida Häirekeskuse tööd häiriva tegevuse peatamise võimalus ja teatud juhtudel ka isikuid karistada Häirekeskuse töö häirimise eest. Kolmas eesmärk on piiritleda Päästeameti roll kiirabi abistamisel.

Praegu tulenevad PäästeS-i ja RTsMS-i regulatsioonide rakendumine ja erisused sellest, millise kanali kaudu on abipalve riiki saabunud. Näiteks kui EL liikmesriik Taani küsib abi, siis rakendub PäästeS ja otsuse abi andmiseks teeb siseminister. Juhul kui EL elanikkonnakaitsemehhanismi liige Norra küsib abi, siis rakendub RTsMS ja sarnase otsuse teeb välisminister. Nii PäästeS-i alusel rahvusvahelisel pääste- ja demineerimistööl kui ka RTsMS-i alusel kiireloomulisel tsiviilmissioonil osaleva Eesti Päästemeeskonna (edaspidi *päästemeeskond*) tegevuse planeerimise, ettevalmistamise (sh väljaõpe), kui lähetamise põhialused on samad. Praegu kehtiv topeltregulatsioon ei ole vajalik ega otstarbekas ja pigem tekitab segadust. Rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemine on osa välissuhtlusest ja selle kujundamine on Välisministeeriumi (edaspidi *VäM*) pädevuses. Seetõttu on asjakohane seda valdkonda reguleerida RTsMS-is. Rahvusvahelisel pääste- ja demineerimistööl osalemist ja selle osana päästealase humanitaarabi andmist korraldab Päästeamet, seega on kohane seda reguleerida PäästeS-is.

Hädaabiteadete menetlemise toimepidevuse tagamise eesmärgil täiendatakse eelnõu kohaselt PäästeS-i hädaabiühenduse ootelepaneku meetmega ja sätestatakse KarS-is uus väärtekoosseis. Hädaabiteadete menetlemine on Häirekeskuse peamisi ülesandeid PäästeS § 5 lõike 1¹ punkti 1 kohaselt, et tagada kiire abi vajaduse korral abivajaja abistamine. Praegu on Häirekeskuse töö häirimise eest võimalused isikut vastutusele võtta piiratud – KarS § 278 võimaldab väärteo korras karistada Päästeameti, politsei, kiirabi või muude eritalituste teadvalt

² [Riigikaitse arengukava 2017–2026. Arengukava avalik osa](#) (vaadatud 10.09.2024).

³ [„Eesti välispoliitika arengukava 2030“](#) (vaadatud 10.09.2024).

vale väljakutse või väljasõidu põhjustamise eest. Säte ei ole kohaldatav Häirekeskuse töö häirimise korral. Eelnõuga soovitakse laiendada võimalusi isikut vastutusele võtta, et hädaabiteadete menetlemist häirivat tegevust vähendada. Lisaks võimaldatakse eelnõu kohaselt Häirekeskust häiriva tegevuse korral rakendada hädaabinumbri 112 tehtud ühenduse ootelepaneku meedet asutuse toimepidevuse tagamiseks. Meede on Häirekeskuse jaoks oluline, et sideliinide ummistamist vältida ja seeläbi tagada abivajadusega inimestele hädaabinumbri parem kättesaadavus.

Päästeameti rolli piiritlemiseks kiirabi abistamisel kehtestatakse PäästeS-is selge õiguslik alus Päästeameti abi kaasamiseks kiirabiväljakutsete käigus, et kiirabibrigaadile valdusesse sisenemisel ust või väravat füüsilise jõuga avada või muud takistust kõrvaldada. Eelnõuga ei anta Päästeametile uut ülesannet. Ametiabi korras ukse avamisi ja muul viisil juurdepääsu tagamise vajadusega juhtumeid oli Päästeametil 2023. aasta näitel üle 420, millest kiirabi abistati ligi kolmandikul juhtudel⁴. Sisult ei ole see ametiabi, vaid ülesande täitmine. Sealjuures ülesanne peab tulenema kehtivast õigusest. Praktikas on kiirabi abistamiseks selge õigusliku aluse puudumine tekitanud vaidlusi.

Eelnõuga seotud eesmärkide elluviimiseks on vaja eelkõige PäästeS-i aga ka KarS-i täiendada – luua vajalikud õiguslikud alused aga ka korrastada senist regulatsiooni. Eelnõu rakendatakse olemasoleva eelarve kaudu, selleks ei ole kavandatud taotleda riigieelarvest täiendavat rahastust. Eelnõu kohaselt hakkab Politsei- ja piirivalveamet (edaspidi *PPA*) uue väärtekoosseisu alusel menetlema Häirekeskuse töö häirimisega seotud tegusid, samuti tegema taustakontrolli päästemeeskonna reservi kandidaatidele. Sellega kaasneb mõningane töökoormuse kasv, kuid need ülesanded ei eelda asutuse töö ümberkorraldamist ega täiendava personali värbamist.

Eelnõu väljatöötamiseks koostas Siseministeerium eelnõu väljatöötamise kavatsuse (edaspidi *VTK*), mille Siseministeerium esitas kooskõlastamiseks ja arvamuse avaldamiseks 14. juulil 2023. aastal⁵. *VTK* kooskõlastasid märkustega Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Justiitsministeerium (edaspidi *JuM*), Rahandusministeerium, Sotsiaalministeerium ja VäM. Lisaks esitasid märkused Andmekaitse Inspektsioon, Häirekeskus, *PPA* ning Päästeamet. Eelnõu väljatöötamisel on esitatud märkustega arvestatud või märkuse esitajale mitteametlikult põhjendatud. *VTK* esitati tutvumiseks ka Riigikogu õiguskomisjonile ning seda käidi tutvustamas õiguskomisjoni istungil 18. septembril 2023. aastal.

JuM märkis *VTK* tagasisides seoses uue väärtekoosseisu kehtestamisega, et eelnõu seletuskirjas tuleb analüüsida KarS § 278 alusel algatatud senist menetluste praktikat. Sealhulgas nähti vajadust välja tuua, millisel määral karistusi täidetakse ja kui palju on korduvalt karistatud isikuid; kui suur on olnud keskmine rahatrahv, milline on olnud minimaalne ja milline maksimaalne summa; kui paljudes liikmesriikides on see tegevus (Häirekeskuse töö häirimine või takistamine) karistatav süüteona; kui kõrge on karistusmäär ja kuidas on karistusnorm praktikas ennast õigustanud. Samuti nähti vajadust lisada eelnõu seletuskirja kavandatava süüteokoosseisu karistusmäära analüüs ning tuua selgelt välja, kas uue väärtekoosseisu loomine toob kaasa vajaduse personali suurendada.

Lisaks *VTK*-s tõstatatud probleemide lahendamisele on eelnõusse lisatud Päästeameti läbiviidava ennetustöö mõiste täpsustamine, mis on vajalik isikuandmete töötlemiseks selgema aluse määratlemisel. Samuti täiendatakse PäästeS-i kohaliku omavalitsuse üksuste võimalusega

⁴ Allikas: Päästeamet (andmed uuendatud 27.08.2024).

⁵ [EIS-i toimik nr 23-0967](#).

iseseisvalt ilma Päästeameti osaluseta üksikelamu, abihoone ja suvila ehitus- ja kasutuslubasid väljastada. Vastav põhimõtte tuleneb TuOS-ist ega ole sisult uus. Sarnaselt hädaabiteadete ning abi- ja infoteadete andmekoguga reguleeritakse seaduses detailsemalt ka päästeinfosüsteemis (edaspidi *PÄIS*) isikuandmete töötlemist, kuid ka selles ei tehta sisulisi muudatusi. Eelnõusse on võrreldes VTK-ga lisandunud veel kustutusvee ilma tasuta kasutamise põhimõtte reguleerimine. Praktikast on veetrassist kustutusvee võtmisel tasu küsimise osas olnud eriarvamusi, seega on asjakohane see põhimõtte lisada sarnaselt ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seadusele (edaspidi *ÜVVK*) ka TuOS-i.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb üheksast paragrahvist, millega muudetakse kaheksat seadust ja nähakse ette seaduse jõustumise aeg.

Eelnõu § 1 kohaselt muudetakse PäästeS-i.

Eelnõu § 1 punktiga 1 täiendatakse ennetustöö mõistet. Võrreldes kehtiva PäästeS-i § 3 lõike 1³ sõnastusega on lõige jagatud kolmeks punktiks, et hõlbustada selle loetavust. Eelnõukohase PäästeS § 3 lõike 1³ punkti 2 kohaselt täiendatakse ennetustöö mõistet selliselt, et ennetustöö on teabe kogumine ja analüüsimine ka PPVS-i § 3 lõike 1 punkti 4 tähenduses otsingu- ja päästetöö (edaspidi *merepääste*) käigus ning muul juhul vees uppunu kohta.

Muudatuse eesmärk on võimaldada Päästeametil ennetustöö tegemiseks töödelda andmeid, sealhulgas isikuandmeid ka merepääste sündmuste kohta ilma, et nad ise sündmuse lahendamisel osaleks. Kehtiva sõnastuse kohaselt saab Päästeamet ennetustöö eesmärgil koguda ja analüüsida üksnes päästesündmuse andmeid. Päästesündmuseks loetakse PäästeS § 3 lõike 1 kohaselt ootamatut olukorda, mis vahetult ohustab füüsiliste või keemiliste protsesside kaudu inimese elu, tervist, vara või keskkonda tulekahju, loodusõnnetuse, plahvatuse, liiklusõnnetuse, keskkonna reostuse või muu sarnase olukorra korral. Päästetöö on päästesündmuse toimumisel, ohu tõrjumisel ja kõrvaldamisel ning päästesündmuse tagajärgede leevendamisel viivitamata rakendatavad, vältimatud ja edasilükkamatud tegevused (PäästeS § 3 lõike 1¹). Päästeameti ülesanne on PäästeS § 5 lõike 1 punktide 1 ja 1¹ kohaselt päästetöö tegemine maismaal ja siseveekogudel ning PPVS § 3 lõike 1 punktis 4 sätestatud otsingu- ja päästetöö tegemisel osalemine kaldalähedasel merealal, kui esineb vahetu oht inimese elule või tervisele, samuti punkti 4 kohaselt ennetustöö. Päästeametil on õigus ennetustöö tegemiseks koguda ja analüüsida andmeid, mis on vajalikud päästesündmuse ennetamiseks. PäästeS § 9 lõike 1 punkti 4 kohaselt ja kooskõlas siseministri 21. detsembri 2016. aasta määrusega nr 38 „Päästeinfosüsteemi asutamine ja päästeinfosüsteemi pidamise põhimäärus“ (edaspidi *PÄIS-i põhimäärus*) töötleb Päästeamet neid andmeid PÄIS-s.

Lisaks siseveekogudel ja kaldalähedasel merealal aset leidnud päästesündmuste andmetele on Päästeametil terviklikuks ennetustööks vaja analüüsida ka merepäästesündmuste andmeid eesmärgiga neid sündmusi ennetada. Eelkõige on Päästeametil vaja saada andmeid merepäästesündmuse ja piiriveekogudel toimunud sündmuste kohta, mille käigus on inimene uppunud. Ujulates, basseinides, siseveekogudes ning kaldalähedasel merealal toimunud sündmustele reageerib ka Päästeamet, sest neid käsitatakse päästesündmusena. Selliste sündmuste kohta saab Päästeamet koguda teavet, mida ennetustöö eesmärgil analüüsida. Päästeamet ei hakka merepäästesündmustele reageerima, kuid merepäästesündmuse juhi otsusel on võimalik Päästeametit kaasata. Siiski on ka merepäästesündmuste ennetamisel Päästeametil oluline roll, kuna asutus teeb terviklikult veeohutusele suunatud ennetustööd.

Merepäästesündmuste ennetamise ülesande lisamine Päästeameti ennetustöö osana loob andmete töötlemiseks sisulise aluse. Aastas on kuni kümme uppumissurma, mille puhul Päästeamet sündmusele ei reageeri (sündmuse toimumiskoht on kaugemal kui kaldalähedane mereala), kuid Päästeametil on ennetusstrateegia kujundamiseks vaja sündmuse kohta lisateavet. Praegu kogub sündmuse kohta teavet Politsei- ja Piirivalveamet (edaspidi *PPA*), kellelt Päästeamet saab esialgse teabe sündmusest ning võimalusel ka lisainfot. Eelkõige on Päästeameti huvi saada teada tegevusest, mis eelnes uppunuga veeõnnetusele ning võimalikke lisategureid, mis viisid sündmuseni (alkoholijoove, terviserike, päästevesti puudumine, ilmastikuolud jms). Kõiki neid andmeid ei pruugi PPA-l olla, seega tuleb Päästeametil koguda vajalikku teavet.

Praegu puudub Päästeametil uppunute andmetele terviklik juurdepääs. Eelnõu koostajatele teadaolevalt on JuM algatanud kohtuarstliku lahangu saatekirja koostamise protsessi muudatuse. Kõnesolev muudatus ei ole sisult eraldiseisev, vaid on seotud Päästeameti vajadusega saada uppunud isiku lahkamise saatekirjale kantud andmetele juurdepääs. Seetõttu puuduvad muudatusel sellised mõjud, sealhulgas mõjud isikuandmete töötlemisele, mida oleks vajalik käesoleva eelnõu raames eraldi analüüsida. Kokkuvõttes antakse Päästeametile muudatusega selge õiguslik alus lisaks päästesündmustele ka merepäästesündmuse, sealhulgas uppunu, andmete töötlemiseks. Eesmärk on, et veeõnnetuste kohta analüüsitavad andmed oleks terviklikud ja seeläbi oleks Päästeametil võimalik veeohutuse valdkonnas ennetustööd tõhusamalt sihistada.

Veeõnnetuste ennetamine on suunatud inimeste elu ja tervise kaitsele, mis on vastavalt PS § 16 ja § 28 lõike 1 alusel kaitstavad hüved. PS § 26 esimene lause kaitseb isiku eraelu puutumatust, mida antud juhul riivatakse isikuandmete töötlemisega. Isikuandmete kaitse seaduse § 9 lõike 2 punkti 3 kohaselt on peale andmesubjekti surma isikuandmete töötlemine õiguspärane, kui selleks on vastav õiguslik alus. Antud juhul veeõnnetuste tekkepõhjuste väljaselgitamine tulevikus õnnetuste ärahoidmiseks kaalub üles riive, mis kaasneb surnud isiku või tema pärijate õigustele. Uppunud isikute isikuandmeid töötleb Päästeamet minimaalses võimalikus ulatuses, et sündmusega seotud andmed konkreetse isikuga seostada ja õnnetuse tekkepõhjuseid välja selgitada. Need andmed on loetletud PÄIS-i põhimääruse § 6 lõikes 9.

Eelnõu § 1 punkti 2 kohaselt tuuakse PäästeS-i § 5 lõike 1 punktis 8 selgemalt välja kohaliku omavalitsuse üksuste (edaspidi *KOV üksus*) võimalus iseseisvalt ilma Päästeameti osaluseta üksikelamu, abihoone ja suvila ehitus- ja kasutuslubasid väljastada ning ehitus- või kasutusteatise eelnõusid koostööstada. Tegemist ei ole sisulise muudatusega.

Kehtiva TuOS-i § 5 lõigete 1¹ ja 1² kohaselt saab KOV üksus ilma Päästeameti koostööstusest väljastada üksikelamu, abihoone ja suvila ehitus- ja kasutuslubasid ning ehitus- või kasutusteatise eelnõusid koostööstada või nendest keelduda. Kuna PäästeS sellele otsesõnu ei viita, on praktikas tekkinud küsimus, kummast normist tuleb lähtuda. Õigusselguse tagamiseks täiendatakse PäästeS-i sõnastust, et Päästeamet annab koostööstuse või väljastab kasutusloa või keeldub nendest vaid siis, kui KOV üksus ei kasuta TuOS-is nimetatud võimalust iseseisvalt ehitise tuleohutusnõuetele vastavust hinnata.

Eelnõu § 1 punkti 3 kohaselt täiendatakse PäästeS-i § 5 uue lõikega 5. Muudatuse kohaselt sätestatakse, et kui ühendus terminalseadmega ohustab hädaabiteate menetlemise toimepidevust, võib Häirekeskus rakendada selle suhtes ooteaega. Ühenduse ootelepanemine on üks võimalik meede, kuidas Häirekeskus saab kaitsta hädaabinumbri 112 toimepidevust kõneliine ummistava tegevuse korral. Sealjuures terminalseade on elektroonilise side seaduse

§ 2 punkti 60 kohaselt tehniline seade või selle osa, mis ühendatuna ühenduspunktis võimaldab saata, töödelda või vastu võtta kõnet või edastada andmeid; terminalseade on ka ruuter ja modem. Kehtiv õigus võimaldab sarnast meetet kasutada küberintsidendi korral, kuid muudel puhkudel selleks õiguslikku alust pole. Ühenduse ootelepanemise võimalus on Häirekeskuse jaoks oluline, et erinevatele sideliine ümmistavatele tegevustele kiirelt reageerida. Ka Euroopa elektroonilise side seadustiku⁶ artikli 109 lõike 3 kohaselt on liikmesriikidel kohustus tagada, et Euroopa ühtsele hädaabinumbrile 112 saabunud hädaolukorra sidele vastatakse nõuetekohaselt ja see edastatakse riiklikule hädaabiorganisatsioonile kõige kohasemal viisil⁷. Sellisele hädaolukorra sidele vastatakse ja sellega tegeletakse vähemalt sama kiiresti ja tõhusalt, kui seda tehakse riigisisese hädaabinumbri või riigisiseste hädaabinumbrite puhul, kui need on jätkuvalt kasutusel. Käesoleva punktiga reguleeritavat ühendusele ooteaja rakendamise meetet käsitlevad eelnõu koostajad terviklikult koos Häirekeskuse tegevuse häirimise eest karistamise võimalusega, eesmärgiga tagada hädaabiteadete menetlemise toimepidevust. Toimepidevuse tagamiseks on oluline esmalt häiriv tegevus peatada ja alles kõige viimase lahendusena toimepanijat karistada.

Siseministri 13. juuni 2017. aasta määruse nr 26 „Hädaabiteadete menetlemise kord ja hädaabiteadete menetlemise toimimisele esitatavad nõuded“ (edaspidi *hädaabiteadete menetlemise kord*) § 9 lõike 3 näeb ette, et teate menetleja peab rakendama hädaabiteate menetlemise teenuse toimepidevuse tagamise meetmeid. Siinkohal tuleb arvestada, et kõnealune norm ei ole kõne ootelepaneku meetme kohaldamiseks piisav alus. Isikute õiguseid oluliselt riivava meetme kohaldamise alus peab tulenema seadusest (seadusreservatsiooni põhimõte). Riigikohus on PS-i tõlgendades rõhutanud, et avalikku võimu võib teostada üksnes volitusnormi alusel. „Seadusereservatsiooni nõue tuleneb õigusriigi ja demokraatia põhimõtetest ja tähendab, et põhiõigusi puudutavates küsimustes peab kõik põhiõiguste realiseerimise seisukohalt olulised otsused langetama seadusandja.“⁸ Teisisõnu, kui on risk, et ühenduse ootelepaneku meetme kohaldamisega kaasneb riive ja viibib isiku õigus saada hädaabi, siis selline meede peab olema reguleeritud seaduses. Küberintsidendi korral annab vastava aluse küberturvalisuse seadus (edaspidi *KüTS*). Meetme kohaldamiseks muudel puhkudel kui küberintsident reguleeritakse eelnõu kohaselt PäästeS-is täiendav õiguslik alus. Näiteks oleks see asjakohane rikkis või halvasti seadistatud seadmelt tehtavate ühenduste liinile pääsemise takistamiseks aga ka teadlikult korduvalt abivajaduseta hädaabinumbril 112 helistajate tegevuse ajutiseks lõpetamiseks.

Küberintsidendi korral on Häirekeskusel õigus KüTS-i alusel kohaldada olukorra lahendamiseks asjakohaseid meetmeid. KüTS § 7 lõike 1 punkti 2 kohaselt on teenuse osutajal kohustus küberintsidendi lahendamiseks rakendada alaliselt turvameetmeid. Teenuse osutaja kohta sätestatud kohaldatakse KüTS § 3 lõike 4 punkti 1 alusel andmekogu vastutavale töötlejale ehk antud juhul ka Häirekeskusele, kes on hädaabiteadete ning abi- ja infoteadete andmekogu (edaspidi *HKSOS*) vastutav töötleja⁹. Küberintsidendi lahendamise käigus meetmete rakendamisel peab süsteemi haldaja KüTS § 7 lõike 2 punkti 4 kohaselt võtma kasutusele abinõud küberintsidendi mõju ja leviku vähendamiseks, sealhulgas vajaduse korral piirama süsteemi kasutamist või juurdepääsu süsteemile. Häirekeskuse puhul on sellises olukorras kõne

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2018. aasta direktiiv (EL) 2018/1972, millega kehtestatakse Euroopa elektroonilise side seadustik. – [ELT L 321, 17.12.2018, lk 36–214](#).

⁷ Euroopa elektroonilise side seadustiku art 109 lõike 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel tagada, et on võimalus hädaolukorra side abil tasuta saada juurdepääs hädaabiteenistusele, kasutades Euroopa ühtset hädaabinumbrit 112 ja riigisisestelt määratletud muudelt hädaabinumbritelt.

⁸ RKÜKo 03.12.2007, 3-3-1-41-06, p 21. Vt ka viidet 10.

⁹ KüTS-is teenuse osutaja kohta sätestatud kohaldatakse KüTS § 7 lg 1 p 12 kohaselt ka valitsusasutusele.

ootelepanek üks võimalik meede, et sideliinide ummistamist vältida. KüTS § 7 lõike 2 punkti 1 kohaselt peab teenuse osutaja koostama süsteemi riskianalüüsi, milles tuleb esitada süsteemi turvalisust ja teenuse toimepidevust mõjutavate ning küberintsidendi tekkimist põhjustavate riskide loetelu, määrata riskide realiseerumisel tekkiva küberintsidendi tagajärgede raskusaste ning kirjeldada küberintsidendi lahendamise abinõusid.

Häirekeskuse tööd häiriv tegevus ei ole sageli küberintsidendina käsitatav. PäästeS-is konkreetse meetme reguleerimisega võimaldatakse Häirekeskusel ühenduse ootelepaneku meedet rakendada erinevates hädaabiteadete menetlemise toimepidevust ohustavates olukordades – nii juhul kui tegemist on küberintsidendiga kui ka juhul, kui kübeintsidendi tunnused puuduvad. Seeläbi on Häirekeskusel võimalik keskenduda intsidendi mõju piiramisele ja meetme rakendamiseks ei pea eelnevalt tuvastama, et sündmusel avalduks küberründe tunnused.

Ühenduse ootelepaneku meetme rakendamisel nii küberintsidendi korral kui ka muul juhul tuleb igakordselt hinnata sellega kaasnevaid riske. Kui meetme rakendamise tagajärjel jääb inimene abita, võib tõenäoliselt kaasneda õigusvastane riive isiku õigusele saada riigi kaitset (PS § 13 lg 1), samuti õigusele elule (PS § 16) ja õigusele tervise kaitsele (PS § 28 lg 1). Seetõttu peab võimalike riskide maandamiseks olema meetme rakendamine kajastatud Häirekeskuse koostatud hädaabiteenuse toimepidevuse riskianalüüsis. Samuti tuleb meetme kohaldamise täpsemad alused määratleda Häirekeskuse sisemise töökorraldusega ning meetme rakendamine peab olema igakordselt läbikaalutud ja põhjendatud vajadusega.

Eelnõu § 1 punktiga 4 täiendatakse PäästeS-is PÄIS-i pidamise eesmäärke. PÄIS-i pidamise eesmärgina lisatakse PäästeS § 9 lõikesse 1 uus punkt 6 – Päästeameti ülesannetega seonduvate analüüside koostamine.

Lisanduv eesmärk kasutada PäästeS § 9 lõike 1 punktides 1–5 nimetatud andmeid Päästeameti ülesannetega seonduvate analüüside koostamiseks ei ole uus. Ka PÄIS-i põhimääruse § 1 lõikes 2 on ettenähtud, et lisaks PäästeS § 9 lõikes 1 sätestatud eesmärkidele kasutatakse infosüsteemi andmeid Päästeameti toimingutega seonduvate tegevuste ja sündmuste analüüsimisel ning statistilistel eesmärkidel. Antud eesmärk lisatakse muudatuse kohaselt ka seadusesse. PS § 10 näeb ette seaduslikkuse põhimõtte, mis tähendab, et avaliku võimu tegevus ei tohi olla vastuolus seadusega (seaduse ülimuslikkus). Seadusliku aluse põhimõte (seaduse reservatsioon) tähendab, et avalikku võimu võib teostada vaid volitusnormi alusel¹⁰. „Seadusereservatsiooni nõue tuleneb õigusriigi ja demokraatia põhimõtetest ja tähendab, et põhiõigusi puudutavates küsimustes peab kõik põhiõiguste realiseerimise seisukohalt olulised otsused langetama seadusandja. PS-is ette nähtud pädevus- ja vorminõuete eesmärgiks on tagada PS-i kandvate printsiipide (õigusselguse, õiguskindluse, võimude lahususe ja tasakaalustatuse põhimõtte) järgimine ja tõhusam põhiõiguste kaitse¹¹.“ Ülesannete täitmisega seonduvate analüüside koostamine on vajalik Päästeameti töö planeerimiseks – selle info alusel planeeritakse näiteks muudatusi töökorralduses.

¹⁰ Kalmo, Hent, Kask, Oliver, 2020. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, § 10 nr 44.

¹¹ Vt viidet 8.

Andmekogu pidamise eesmärkide seaduses reguleerimise vajadus tuleneb isikuandmete kaitse üldmääruse (edaspidi *IKÜM*)¹² nõuetest. IKÜM näeb isikuandmete töötlemisele ette järgmised üldalused:

- 1) isikuandmete töötlemiseks peab olema *õiguslik alus* (artikli 6 lõige 1);
- 2) liikmesriigil on *õigus reguleerida teatud andmetöötlust täpsemalt* (artikli 6 lg 3 punktid c ja e);
- 3) kohustus on määrata täpselt ja selgelt kindlaks *isikuandmete töötlemise eesmärk*, mille üks olulisemaid eesmärke on tagada isikuandmete töötlemise läbipaistvus (artikli 5 lõike 1 punkt a ja b);
- 4) tuleb *tagada põhiõigus informatsioonilisele enesemääramisele*, mille kohaselt peaks inimesele olema tema isikuandmete kohta teada, kes, mis eesmärgil ja milliseid isikuandmeid töötleb ning mida andmetega tehakse peale ettenähtud töötlemise lõppemist.

Ka avaliku teabe seaduse (edaspidi *AvtS*) § 43¹ lõike 1 kohaselt võib andmekogu asutada üksnes seaduses või selle alusel antud õigusaktis sätestatud ülesannete täitmiseks. AKI on andmekogude juhendis samuti märkinud, et andmekogu pidamise eesmärk kui volitusnormi tuum peab olema seaduses sätestatud. Selline reguleerimine on vajalik andmekogu pidamise ja isikuandmete töötlemise ulatuse üle kontrolli teostamiseks¹³.

Eelnõu § 1 punkti 5 kohaselt sätestatakse § 9 lõikega 1¹ PÄIS-is töödeldavate isikuandmete ulatus. Eelnõuga ei muudeta PÄIS-is töödeldavate isikuandmete koosseisu, vaid luuakse seaduse tasandil parem õigusselgus isikuandmete töötlemise ulatusest. Ka praegu on töödeldavate isikuandmete koosseis sätestatud PÄIS-i põhimääruses, kuid mitte seaduses. Kokkuvõttes tuuakse PäästeS-i täiendav regulatsioon, et selgemalt vastata põhiseaduslikule korrale ja IKÜM-ga seatud nõuetele. PäästeS-i täiendamise vajadusele isikuandmete töötlemise ulatuse kohta on varasemalt tähelepanu pööranud ka Justiitsministeerium¹⁴.

Punkti 1 kohaselt töödeldakse *Päästeameti ülesande täitja ja ülesande täitmisse kaasatud isiku üldandmeid* – need on Päästeameti ülesannete täitmiseks vajalikud üldised isikuandmed ülesandeid täitnud Päästeameti teenistujate ja ülesannete täitmisse kaasatud isikute kohta. Päästeameti ülesannete täitmisega seotud isikkoosseisu isikuandmed on näiteks päästetööks valmisolevate kutseliste ja vabatahtlike päästjate isikkoosseisu andmed. Kaasatud isikud on näiteks oma muude ülesannete täitmise käigus päästetööle kaasatud isikud, kes pidevalt Päästeameti tegevuses ei osale, näiteks vajadusel abipolitseinikud. Nende kohta töödeldakse järgmisi isikuandmeid: ees- ja perekonnanimi, isikukood, struktuuriallüksus, valvekoosseisu number, ametinimetus.

Punkti 2 kohaselt töödeldakse *päästesündmuse, ehitise tulekahju, demineerimistöö või ulatusliku evakatsiooniga seotud isiku üldandmeid* – need on päästesündmuse käigust või demineerimistööst puudutatud füüsilise isiku nimi, objektiga seotud või evakueeritud isiku andmed, sealhulgas nimi, aadress ja telefoninumber. Ehitise tulekahju andmed hõlmavad ka selle tekkepõhjuste uurimise menetluse käigus töödeldavaid andmed.

---

¹² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus). – [ELT L 119, 4.5.2016, lk 1–88](#).

¹³ Andmekaitse Inspektsioon. [Andmekogude juhend, lk 6–7](#).

¹⁴ Justiitsministeeriumi 06.07.2023 kiri nr 8-2/4456.

Punkti 3 kohaselt töödeldakse *päästesündmusel hukkunu terviseandmeid ning võimaliku päästesündmuse tekkega seotud riskikäitumise ja sotsiaalse olukorra andmeid* – need andmed hõlmavad tervise seisundi seost tulekahju puhkemise ja hukkumisega või vees uppumisega, sotsiaalset staatust. Riskikäitumine on oluline teave, et hinnata tulekahju või uppumise ennetamise võimalusi.

Punkti 4 kohaselt töödeldakse *tulekahjus hukkunu karistatuse andmeid* – tulekahjus hukkunu puhul töödeldakse fakti, et isik on eelnevalt ohutusnõuete rikkumise eest karistatud. Põhiliselt pööratakse tähelepanu varasemale tuleohutusalasale riskikäitumisele. Päästeamet huvitab, kas isikut on varem karistatud tuleohutusnõuete rikkumise eest, see võib viia järelduseni, et isiku käitumisel võib olla seos tulekahju tekkega.

Punkti 5 kohaselt töödeldakse *vees uppunu terviseandmeid ning võimaliku vees uppumisega seotud riskikäitumise ja sotsiaalse olukorra andmeid* – neid andmeid töötleb Päästeamet selleks, et mõista uppumissurmade asetleidmise põhjuseid ja selliseid sündmuseid vähendada. Statistikkasse arvestatakse Eesti territooriumil asetleidnud uppumissurmad.

Punkti 6 kohaselt töödeldakse *päästesündmusel vigastatu, päästetu, evakueeritu ja pääsenu sugu* – Päästeamet töötleb andmeid isikute arvu, vanuse ja soo kohta, et koosmõjus muude andmetega koostada statistikat selliste sündmuste kohta.

Punkti 7 kohaselt töödeldakse *tuleohutusteenuse osutamise või järelevalve- või kooskõlastamismenetlusega seotud isiku üldandmeid* – need on nimi, isikukood, aadress, telefoninumber, e-postiaadress.

Punkti 8 kohaselt töödeldakse *ohutusnõustamise korral eluruumi valdaja üldandmeid, kodu ohutu toimetulekuga seotud terviseandmeid ning võimaliku päästesündmuse tekkega seotud riskikäitumise ja sotsiaalse olukorra andmeid* – need on eluruumi valdaja nimi, isikukood, aadress, telefoninumber, e-postiaadress, andmed eluruumi valdaja tervise seisukorra ja riskikäitumise kohta.

Isiku üldandmete mõistet kehtiv õigus ei reguleeri. Senises õigusloome praktikas on selle all mõistetud isiku nime, isikukoodi, sugu, kodakondsust, kontaktandmeid, sh aadressi ja emakeelt. Isikuandmed on igasugune teave tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku ehk andmesubjekti kohta (IKÜM artikkel 4 punkt 1). Tuvastatav füüsiline isik on seejuures isik, keda saab otseselt või kaudselt tuvastada, eelkõige sellise identifitseerimistunnuse põhjal nagu nimi, isikukood, asukohateave, võrguidentifikaator või füüsilise isiku ühe või mitme füüsilise, füsioloogilise, geneetilise, vaimse, majandusliku, kultuurilise või sotsiaalse tunnuse põhjal. Kuna isikut on võimalik tuvastada ka kaudsete tunnuste põhjal, siis käsitatakse isikuandmeid laiemalt kui üksnes otse nime alusel tuvastatava inimese andmed.

Isikuandmete kaitse on üks põhiõigusi, mis on tagatud osana perekonna- ja eraelu kaitsest PS § 26 kohaselt. Samuti on see osa igapäevase õigusest vabale eneseteostusele (PS-i § 19). Igal põhivabadusse sekkumisel ja piirangul peab PS-st tulenevalt olema seaduslik alus, mille tagajärjed on ettenähtavad ja piisavalt selged.¹⁵ Perekonna- ja eraelu puutumatusse võib sekkuda üksnes seaduses sätestatud juhul ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, tõkestamiseks kuritegu või tabada kurjategija.¹⁶

¹⁵ Kalmo, Hent 2020. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, § 11 nr 23.

¹⁶ Isikuandmete kaitse seaduse rakendamise seaduse eelnõu seletuskiri. – [778 SE](#).

Riigikohus on varasemas kohtupraktikas märkinud, et „[e]raelu puutumatus riivena käsitatakse muu hulgas isikuandmete kogumist, säilitamist, kasutamist ja avalikustamist“.¹⁷

Ka EL põhiõiguste harta nõuab põhiõiguste piirangu sätestamist seaduses. Euroopa Kohus on praktikas rõhutanud, et harta artikli 8 lõige 2 lubab isikuandmete töötlemist, kui on täidetud teatud tingimused. Isikuandmeid tuleb töödelda asjakohaselt ning kindlaksmääratud eesmärkidel ja asjaomase isiku nõusolekul või muul seaduses ettenähtud õiguslikul alusel. Harta artikli 52 lõikes 1 nähakse ette, et selliseid õigusi võib piirata tingimusel, et piirangud on ette nähtud seadusega, need arvestavad nimetatud õiguste ja vabaduste olemust ning need on proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt vajalikud ja vastavad tegelikult liidu tunnustatud üldist huvi pakkuvatele eesmärkidele või vajadusele kaitsta teiste isikute õigusi ja vabadusi.¹⁸ Isikuandmete kaitse ei ole absoluutne õigus ka IKÜM-i kohaselt, mis näeb ette, et töötlemise õiguspärasust tuleb kaaluda selle järgi, mis ülesannet see ühiskonnas täidab, ning tasakaalustada proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt muude põhiõigustega. Euroopa Kohtu praktika kohaselt peab isikuandmetega seotud põhiõiguste piiramisel piirduma vältimatult vajalikuga: „Proportsionaalsuse põhimõtte järgimine tuleneb samuti Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast, mille kohaselt nõuab eraelu puutumatus põhiõiguse kaitsmine liidu tasandil, et isikuandmete kaitse erandid ja piirangud piirduksid rangelt vajalikuga“.¹⁹ Lisaks peab kõnealune piirang kujutama endast põhiõigusi vähimal määral riivavat meetet, et saavutada taotletav eesmärk.²⁰

Eelnõu § 1 punktiga 6 täiendatakse PäästeS-i § 9 lõikes 4 ettenähtud põhimäärusega reguleeritavat PÄIS-i pidamise korda. Muudatuse kohaselt on siseministri määrusega võimalik reguleerida:

- 1) andmeandjad ja nendelt saadavad andmed;
- 2) andmesaajad;
- 3) andmetele juurdepääs ja andmete väljastamine;
- 4) andmete säilitamise täpne tähtaeg;
- 5) järelevalve PÄIS-i pidamise üle;
- 6) PÄIS-i ülesehitus ja täpne andmekoosseis;
- 7) vastutava töötleja ülesanded;
- 8) volitatud töötleja ja tema ülesanded.

Võrreldes sätte kehtiva sõnastusega on lisandunud *andmeandjad, andmetele juurdepääs ja andmete väljastamine, vastutava ja volitatud töötleja täpsed ülesanded ning järelevalve PÄIS-i pidamise üle*. Muudatus ei ole sisuline – PÄIS-i põhimääruses sisalduvad need normid ka praegu, kuid seda ei ole reguleeritud seaduses. Kuna tegemist on andmekogu pidamise oluliste aspektidega, siis on vajalik need reguleerida seadusega. Kõnesoleva muudatusega ei kaasne PÄIS-i põhimääruse täiendamise vajadust, vaid seaduses nähakse täpsemalt ette piirid, mida on lubatud reguleerida andmekogu põhimääruses.

Ka see muudatus tehakse kooskõlas PS § 10 sätestatud seaduslikkuse põhimõttega, mille kohaselt põhiõiguste realiseerimise seisukohalt olulised otsused langetab seadusandja (vt § 1 p-s 4 juures toodud selgitusi).

¹⁷ RKHKo 12.07 2012, 3-3-1-3-12, p 19.

¹⁸ EKo C 92/09 ja C 93/09, p 49 ja 50.

¹⁹ EKo C-203/15 ja C-698/15, p 96.

²⁰ Vt nt EK C-92/09 ja 93/09, p 81.

Eelnõu § 1 punktiga 7 sõnastatakse ümber PäästeS-i § 9¹ lõikes 1 reguleeritud HKSOS-i pidamise eesmärk. Hädaabiteadete ning abi- ja infoteadete andmekogu on riigi infosüsteemi kuuluv andmekogu, kus töödeldakse andmeid, sealhulgas isikuandmeid, et:

- 1) menetleda hädaabiteateid kiirema abi osutamiseks;
- 2) menetleda abi- ja infoteateid teabe ja käitumisjuhiste vahendamiseks riiki puudutavates küsimustes;
- 3) koostada Häirekeskuse ülesannetega seotud analüüse Häirekeskuse töö korraldamiseks.

Muudatusega ühtlustatakse sätte ülesehitust PÄIS-ga, loetledes konkreetsed tegevused, mille käigus on isikuandmete töötlemine õiguspärane. Sõnastusest on välja jäetud Häirekeskusele pandud andmete töötlemise üldisem eesmärk – kaitsta inimese elu, tervist ja vara ning keskkonda, kuna see ei ava andmetöötlemise sisulist poolt ja koormab asjatult sätte teksti. Võrreldes kehtiva sõnastusega on täiendava eesmärgina lisatud Häirekeskuse ülesannetega seonduvate analüüside koostamine. Sätte loetavuse hõlbustamiseks on lõige jagatud kolmeks punktiks. Muudatus ei ole sisuline – Häirekeskus koostab oma tegevuse planeerimiseks analüüse ka praegu, kuid seadusesse lisatakse see andmete töötlemise eesmärgina.

Kõnesoleva muudatuse põhjendused on sarnased eelnõu § 1 punktiga 4 tehtava muudatuse põhjendustega – nii PÄIS-is kui HKSOS-is töödeldakse andmed, sealhulgas isikuandmeid vastava asutuse ülesannete täitmiseks. Seetõttu ei ole selgitusi käesolevas punktis üle korratud.

Eelnõu § 1 punktiga 8 sätestatakse HKSOS-is töödeldavate isikuandmete ulatus § 9¹ uues lõikes 1¹. Praegu on töödeldavate isikuandmete koosseis sätestatud siseministri 21. detsembri 2016. aasta määruses nr 36 „Hädaabiteadete ning abi- ja infoteadete andmekogu põhimäärus“ (edaspidi *HKSOS-i põhimäärus*). PäästeS-i regulatsiooni täiendatakse, et selgemalt vastata põhiseaduslikule korrale ja IKÜM-ga seatud nõuetele.

HKSOS-is töödeldakse järgmisi isikuandmeid:

- 1) *hädaabiteate või abi- ja infoteate edastaja üldandmed* – need on isiku ees- ja perekonnanimi, telefoninumber, e-posti aadress, lühisõnumi teenuse kasutamise korral ka abivajaja võimaliku asukoha nimetus ja aadress, teenuse kasutaja puue, haigus ja muu lisainfo;
- 2) *abivajaja ja sündmusega seotud muu isiku üldandmed ja terviseandmed* – need on isiku ees- ja perekonnanimi, telefoninumber, isikukood või sünniaeg, kodakondsus, andmed abivajaja tervise seisundi kohta. Samuti kuuluvad siia alla lühisõnumi teenuse kasutamise korral teenuse kasutaja puue, haigus ja muu lisainfo, mis on Häirekeskusele eelnevalt edastatud hädaabiteate menetlemise hõlbustamiseks. Eraldi on välja toodud, et Häirekeskus võib töödelda nii abivajaja kui ka sündmusega seotud isiku terviseandmeid. Abivajaja on isik, kellele on vaja saata abi. Sündmusega seotud isik võib olla teataja, juhuslik mööduja või keegi muu, kes on kuidagi konkreetse abivajaduse juhtumiga puutunud. Isik võib hädaabiteate menetlemise jooksul omal soovil esitada enda kohta terviseandmeid, ilma et Häirekeskus vastavaid küsimusi esitaks. Need andmed jäävad salvestisele, mida Häirekeskus säilitab HKSOS-i põhimääruse § 8 lõike 2 kohaselt kaks aastat ja alles seejärel kustutatakse. Samuti võib algselt teate edastajana või sündmusega seotud isikuna määratletud isikust kujuneda sündmuse käigus abivajaja;
- 3) *sündmuse lahendamise seotud isiku, hädaabiteate menetleja ning abi- ja infoteate menetleja üldandmed* – need on pääste või politsei poolt abi osutanud isiku ees- ja perekonnanimi, isikukood ja telefoninumber ning Häirekeskuses hädaabiteate menetleja ees- ja perekonnanimi ning isikukood;
- 4) *ohuteavituse teenuse tellinud riigi ametiasutuse esindaja üldandmed* – need on haldusorganit esindava isiku ees- ja perekonnanimi. Ohuteavituse teenust osutab Häirekeskus oma

põhimääruse²¹ § 9 lõike 2 alusel, mis hõlmab muuhulgas elektroonilise side seaduse § 105¹ lõike 2 alusel ohualapõhise kiire ohuteavituse edastamist;

5) *kriisiinfo telefoni või muu kanali kaudu osutatava abi- ja infoteenuse kohta käesoleva paragrahvi lõike 2 punktides 7 ja 8 ning lõikes 2⁴ nimetatud andmed* – need on abi- ja infoteate andmed, Häirekeskuse kõneside salvestised ja tervise infosüsteemist kriisiinfo teenuse osutamisel päritud andmeid selle kohta, kas, kus ja millal on arvatavale kannatanule osutatud tervishoiuteenust seoses PäästeS § 3 lõikes 4 nimetatud sündmusega (eelkõige ulatuslik tulekahju, plahvatus või varing, tõsine transpordi-, kiirgus- või tuumaõnnetus, terrorirünnak, massitulistamine või paljude kannatanutega massiline korratus).

Muudatuse olemus ja põhjendused on sisult sarnased eelnõu § 1 punktis 5 toodule, seetõttu ei ole neid käesolevas punktis korratud.

Eelnõu § 1 punktiga 9 täiendatakse PäästeS § 9¹ lõike 2 punkti 7 viisil, et abi- ja infoteate andmetena töödeldakse ka infoteate edastaja ja sündmusega seotud muu isiku esitatud andmeid. Abi- ja infoteadete andmestikku kantavad andmed on sätestatud HKSOS-i põhimääruse §-s 5². Muudatus on seotud eelnõu § 1 punktis 8 tehtava muudatusega.

Eelnõu § 1 punktiga 10 muudetakse PäästeS-i § 9¹ lõiget 2⁹ viisil, et HKSOS-is isikuandmete säilitamise tähtaja möödudes andmed pseudonüümitakse. Ka selle muudatusega ei kaasne sisulist muudatust isikuandmete töötlemises.

Kehtiva PäästeS § 9¹ lõike 2⁹ kohaselt anonüümitakse HKSOS-is säilitatavad isikustatud andmed peale ühe aasta ja ühe kuu pikkust säilitustähtaega. Andmekaitse Inspektsioon on asunud seisukohale, et isikuandmed on anonüümsed vaid juhul, kui need on muudetud viisil, et üksikisikut ei ole võimalik tuvastada või ei ole enam võimalik tuvastada. Sealjuures peab anonüümseks muutmine olema pöördumatu. Pärast isikute nime, isikukoodi, sünniaja ja kontaktandmete kustutamist ei ole tegemist mitte andmekogu anonüümsete andmetega, vaid pseudonüümitud andmetega, mille töötlemisele kohalduvad IKÜM-i nõuded.²² Kuna sündmuse asjaolude kaudu säilib teoreetiline võimalus, et peale isikuandmete eemaldamist on võimalik konkreetne isik nendega kokku viia, siis ei ole korrektne sõnastus, et kõnesolevad andmed anonüümitakse.

Eelnõu § 1 punktiga 11 täpsustatakse HKSOS-i põhimääruse regulatsiooni ulatust PäästeS § 9¹ lõikes 4. Kehtiva lõike 4 kohaselt sätestatakse HKSOS-i põhimääruses andmekogu pidamise kord, volitatud töötleja, andmekogusse kogutavate andmete täpne koosseis, andmeandjad, andmesaajad, andmete säilitamise täpsed tähtajad ja vajaduse korral muud andmekogu pidamisega seotud korralduslikud küsimused. Muudatuse kohaselt sätestatakse siseministri määrusega andmekogu pidamise kord, sealhulgas:

- 1) andmeandjad ja nendelt saadavad andmed;
- 2) andmesaajad;
- 3) andmetele juurdepääs ja andmete väljastamine;
- 4) andmete säilitamise täpne tähtaeg;
- 5) andmekogu ülesehitus ja täpne andmekoosseis;
- 6) järelevalve andmekogu pidamise üle;
- 7) vastutava töötleja ülesanded;
- 8) volitatud töötleja ja tema ülesanded.

²¹ Siseministri 3. oktoobri 2014. aasta määrus nr 43 „[Häirekeskuse põhimäärus](#)“.

²² Andmekaitse Inspektsiooni 10.11.2022 kiri nr 1.2.4/22/2627.

Sätte sõnastust on muudetud selliselt, et see oleks paremini kooskõlas AvTS-ga, mis sätestab andmekogude põhimääruse sisu. AvTS-i § 43⁵ lõike 1 kohaselt sätestatakse andmekogu põhimääruses andmekogu pidamise kord, sealhulgas andmekogu vastutav töötleja (haldaja) ja vajaduse korral volitatud töötleja, andmekogusse kogutavate andmete koosseis, andmeandjad ja vajaduse korral muud andmekogu pidamisega seotud korralduslikud küsimused. Eelnõu kohaselt reguleeritakse siseministri määrusega samuti andmekogu pidamise kord ja punktides 1-8 tuuakse eraldi välja, mida andmekogu pidamise kord kindlasti peab määruse tasandil sisaldama. Võrreldes sätte kehtiva sõnastusega on eraldi välja toodud ka *andmeandjad, andmetele juurdepääs ja andmete väljastamine, vastutava ja volitatud töötleja täpsed ülesanded ning järelevalve HKSOS-i pidamise üle*.

Andmekogude juhendis²³ on loetelu andmekogu pidamise olulistest küsimustest, mida põhimäärusega reguleeritakse. Seejuures on näiteks eraldi välja toodud, et põhimääruses tuleb mh reguleerida *andmeandjate* osa, kohustuste jaotus vastutava ja volitatud töötleja vahel ehk *vastutava ja volitatud töötleja täpsed ülesanded* ning andmete saajad ja andmete saamise tingimused ehk *andmetele juurdepääs ja andmete väljastamine*. Ka *järelevalve* osa on eraldi andmekogude juhendis (p-s 4.5.1) märgitud. Seega sätestatakse nüüd seaduse tasandil kõik olulised ja vajalikud punktid, mida põhimääruse regulatsioon peab sisaldama.

Oluline on märkida, et käesolev muudatus ei ole sisuline. HKSOS-i põhimääruses sisalduvad vastavad normid ka praegu (§ 6 sätestab selle, kes esitavad andmekogusse andmeid (andmeandja); andmetele juurdepääs ja andmete väljastamine on reguleeritud 4. peatükis; vastutava ja volitatud töötleja ülesanded 5. peatükis ning järelevalve 6. peatükis). Antud muudatus tehakse kooskõlas PS § 10 sätestatud seaduslikkuse põhimõttega, mille kohaselt põhiõiguste realiseerimise seisukohalt olulised otsused langetab seadusandja. Nagu ka käesoleva eelnõu § 1 punktis 4 toodud selgituses on märgitud, peab andmekogu pidamise eesmärk kui volitusnormi tuum olema seaduses sätestatud. Selline reguleerimine on vajalik andmekogu pidamise ja isikuandmete töötlemise ulatuse üle kontrolli teostamiseks²⁴. Antud muudatusega ei kaasne HKSOS-i põhimääruse täiendamise vajadust, vaid seaduses reguleeritakse täpsemalt andmekogu põhimääruse regulatsiooni piirid.

Eelnõu § 1 punktiga 12 täpsustatakse PäästeS § 13² lõikes 3 reguleeritud Päästeameti kohaldatava riikliku järelevalve meetme erisuse sisu. Päästeamet kohaldab valduse läbivaatuse meetet, kui see on vajalik päästetöö või demineerimistöö teostamisel. Praegu kehtiva sätte järgi võib Päästeamet halduskohtu loata siseneda valdaja eluruumi, kui see on vajalik päästetööks või demineerimistööks. Muudatusega kõrvaldatakse sättest ebatäpsus.

Valdusesse sisenemise riikliku järelevalve erimeedet reguleerib KorS § 50, mis ei näe ette valdusesse sisenemiseks kohtu luba. Küll aga on KorS § 51 lõike 2 kohaselt vajalik kohtu luba valduse läbivaatuseks: isiku valduses oleva eluruumi läbivaatus ning äriruumi läbivaatus väljaspool selle töö- või lahtiolekuaega on lubatud ainult läbivaadatava elu- või äriruumi asukohajärgse halduskohtu eelneval loal. Sama on Riigikohus välja toonud ka 2015. aasta otsuses: „Valdusesse sisenemine ja valduse läbivaatus on oma eesmärgilt ja olemuselt, tagajärgedelt ning põhiõiguste riive intensiivsusest kaks erinevat meetet. Valdusesse sisenemise korral on tegemist valdusesse sisenemise, seal olemise ja üksnes selle visuaalse vaatlemisega, mille eesmärgiks on mh selgitada ega ei esine ohuolukorda. Kuna valdusesse sisenemise meede riivab isiku õigusi väiksema intensiivsusega, ei nõua see õiguse kohaselt eelnevat halduskohtu luba. Valduse läbivaatus riivab intensiivsemalt isiku õigusi kui valdusesse

²³ Andmekaitse Inspektsioon. [Andmekogude juhend](#), lk 13–14.

²⁴ Andmekaitse Inspektsioon. [Andmekogude juhend](#), lk 6–7.

sisenemine, kuna see hõlmab lisaks valdusesse sisenemisele, seal olemisele ja selle visuaalsele vaatlemisele ka seal asuvate asjade läbivaatamist ja uurimist (nt kappide ja sahtlite avamist jmt). /.../ Tulenevalt meetme intensiivsusest peab selle sanktsioneerima üldjuhul halduskohus oma loaga.²⁵ Kui halduskohtu luba ei ole võimalik taotleda vahetu kõrgendatud ohu tõrjumise vajaduse tõttu, võib korrakaitseorgan valduse läbi vaadata ilma halduskohtu loata. Sellisel juhul on korrakaitseorgan kohustatud loa taotlema tagantjärele. Päästetööks või demineerimistöö käigus valduse läbivaatuse teostamiseks ei ole halduskohtu loa taotlemise nõue eesmärgipärane – taolised sündmused on reeglina ajakriitilised ja loa taotlemise vajadus takistaks päästjatel oma tööd efektiivselt teha. Samuti pole kohtul sisulist teadmist, et hinnata päästemeeskonna tegevust sündmuskohal. Päästesündmuse lahendamisel valduse läbivaatus ei ole võrdsustatav politsei või teiste uurimisorganite teostatava läbiotsimisega, milleks on isiku õiguste olulise riive tõttu vajalik halduskohtu luba. Isiku elu, tervise ja vara kiire kaitse eesmärgil sekkumise vajadus kaalub üle omandi (PS § 32) ja kodu (PS § 33) puutumatuse õiguse riive. Seega, kui valduse läbivaatus on vajalik päästetööks või demineerimistööks, siis meetme kohaldamist saab pidada õigustatuks. Seejuures on erandit vaja üksnes eluruumi ning äriruumi väljaspool selle töö- või lahtiolekuaega läbivaatamiseks.

PäästeS-i § 13² lõike 3 sõnastuses esinevale puudusele juhiti tähelepanu ka 2022. aastal Turvalisuskompassis avaldatud artiklis²⁶. Artiklis selgitatakse, et päästesündmuse lahendamisel on keeruline eristada valdusesse sisenemise ja selle läbivaatuse piiri, mistõttu PäästeS-is on vajalik nende meetmete liitmine või selgem eristamine. Seadusandja eesmärk on PäästeS § 13² lõigetes 2 ja 3 toodud erisuste sätestamisel olnud siiski valduse läbivaatus, mitte ainult valdusesse sisenemine. Seda tõlgendust toetab ka kuni 30. juuni 2014. aastal kehtinud PäästeS-i redaktsiooni § 24 sõnastus²⁷, mille kohaselt Päästeamet võib valdaja nõusolekuta isiku valduses oleva piiratud või tähistatud kinnisasja, ehitise või ruumi läbi vaadata, sealhulgas vaadata läbi seal asuva asja ning avada uksi, väravaid või kõrvaldada muid takistusi:

- 1) kui on alust arvata, et piiratud või tähistatud kinnisasjal, ehitises või ruumis viibib isik, kelle elu või tervis on tingituna tema abitust seisundist ohustatud;
- 2) päästesündmuse väljaselgitamiseks või
- 3) päästetööks või demineerimistööks.

Täiendavalt oli kõnesoleva PäästeS-i redaktsiooni § 24 lõike 2 kohaselt piiratud või tähistatud kinnisasja, ehitise või ruumi valdajal õigus viibida valduse läbivaatuse juures, välja arvatud juhul, kui valduse läbivaatus on vajalik päästetööks või demineerimistööks. KorS-i jõustumisega 1. juulil 2014. aastal muutusid need sätted kehtetuks ja jõustusid PäästeS § 13² sätestatud riikliku järelevalve erisused.

Samuti juhiti viidatud artiklis tähelepanu, et PäästeS-i § 13² lõike 3 sõnastuse kohaselt on meetme kohaldamise alt välistatud äriruumid, mille läbivaatamiseks on järelikult vajalik halduskohtu luba. Sellisele lähenemisele ei ole päästesündmuse lahendamise kontekstis mõistlikku põhjendust, kuivõrd näiteks põlengu kustutamisel ei ole vahet, kas tegemist on isiku omandis või kasutuses oleva eluaseme või äriruumiga. Seetõttu muudatuse kohaselt antakse Päästeametile õigus halduskohtu loata vaadata läbi eluruum ning äriruum väljaspool selle töö- või lahtiolekuaega, kui see on vajalik päästetööks või demineerimistööks.

Eelnõu § 1 punktiga 13 lisatakse PäästeS § 13² lõike 4 esimesse lausesse täiendus, et kui Päästeamet teostab valduse läbivaatust eelnõu kohase PäästeS § 13² lõike 3 alusel, siis kaasneb

²⁵ RKHKo 03.11.2015, 3-3-1-36-15, p 13.2.

²⁶ Kroonberg, Riina., Roosve Triin. 2022. [Korrakaitsemeetmed päästetöödel ja laiemaltki](#). Turvalisuskompass 3. Tallinn: Sisekaitseakadeemia, lk 134-136.

²⁷ [RT I, 29.12.2011, 206](#).

ka selle toiminguga valdaja teavitamise kohustus. PäästeS § 13² lõige 4 näeb praegu ette vaid valdusesse sisenemisest teavitamise kohustuse. Päästesündmuse lahendamisel on valdusesse sisenemise ja valduse läbivaatuse meetmete rakendamine sageli väga tihedalt seotud, seetõttu on otstarbekas teavitamise kohustus reguleerida ühes lõikes. Muudatus on seotud eelnõu § 1 punktis 12 tehtava muudatusega.

Eelnõu § 1 punktiga 14 täiendatakse PäästeS § 13² uute lõigetega 5 ja 6. Muudatuse kohaselt võib Päästeamet kiirabibrigaadi teate alusel kohaldada vahetut sundi, et abistada kiirabibrigaadi tervishoiuteenuste korraldamise seaduse (edaspidi *TTKS*) § 61 lõike 2 alusel valdusesse sisenemisel. Sisulise erisusena KorS §-s 50 sätestatud on eelnõukohases lõikes 6 lisatud, et meetme kohaldamise järgselt piirab Päästeamet valdusele võimaluse korral juurdepääsu, tagamata edasist valvet.

Vahetu sunni kasutamise õiguse andmisega Päästeametile kiirabibrigaadi abistamiseks valdusesse sisenemisel ei anta Päästeametile ülesannet tervishoiuteenuse osutamisel osaleda. Takistuse kõrvaldamisega abistab Päästeamet kiirabibrigaadi viisil, et kiirabibrigaadil oleks võimalik asuda oma ülesannet täitma. Eelnõu kohaselt asutuste ülesandeid ei muudeta, vaid Päästeameti rolli täpsema reguleerimisega tagatakse parem õigusselgus kiirabisündmuste lahendamisel.

Päästemeeskondi kaasatakse sageli kiirabisündmustele, et abivajaja juurde pääsemiseks avada näiteks uks või aken. 2023. aastal avas Päästeamet ametiabi korras ukse või akna kokku üle 420 juhul: ametiabi taotlesid nii politsei, kiirabi kui kohaliku omavalitsuse üksused. Kiirabi abistamiseks ametiabi korras ukse avamine või takistuse kõrvaldamine Päästeameti poolt moodustas sellest üle kolmandiku (2023.a 131 juhtumit)²⁸. Kuna Päästeameti abi vajavaid kiirabisündmuseid on aastas võrdlemisi palju, siis tegevus ei ole enam ametiabi, vaid sisuliselt ülesanne. Seega on põhjendatud Päästeametile anda selge ja konkreetne õigus kiirabi abistamisel. Päästeametile on seni kaasnenud ka halduskoormus ja rahaline kulu seoses ebaselgetel alustel tehtud toimingute vaidlustamisega. Aastas esitatakse Päästeametile keskmiselt 10 kahjunõuet, millest osa on seotud ametiabi korras uste avamisega. Kui tegevuseks puudub selge õiguslik alus, siis tuleb Päästeametil tekitatud kahju hüvitada.

Kiirabisündmusel näiteks ukse või akna avamise toimingut tehes kasutab Päästeamet füüsilist jõudu, mida saab käsitada vahetu sunni kohaldamisena KorS § 74 lõike 1 tähenduses. Päästeamet võib valdusesse sisenemist jt erimeetmeid kohaldada vaid PäästeS-is sätestatud riikliku järelevalve ülesannete täitmiseks (PäästeS § 13¹ lõige 1). Kiirabibrigaadil on õigus TTKS § 61 lõikest 2 tulenevalt kohaldada KorS-i § 50 alusel valdusesse sisenemist ja § 51 alusel valduse läbivaatamist KorS-is sätestatud alusel ja korras.²⁹ Valdusesse sisenemisel võib vahetut sundi KorS § 50 lõike 6 alusel kasutada nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu. TTKS-is ei ole ette nähtud, et kiirabibrigaad ega muu osapool võiks kiirabi osutamisel rakendada valdusse sisenemisel vahetut sundi. Vahetut sundi kohaldab KorS § 75 lõike 1 alusel politsei. Muu korrakaitseorgan saab kasutada vahetut sundi vaid seaduses sätestatud juhul. KorS § 6 lõike 6 kohaselt osutab politsei teisele korrakaitseorganile halduskoostöö seaduses ettenähtud ametiabi andmise alustel ja korras abi riikliku järelevalve haldusakti täitmisel, kui täitmine seisneb vahetu sunni kohaldamises. Halduskoostöö seadus

²⁸ Päästeameti kiirabi abistamise statistika ja lühianalüüs 2022–2023. Memo on asutusesiseseks kasutamiseks.

²⁹ TTKS § 61 lõike 2 sõnastuse kohaselt on vastav õigus küll kiirabil, kuid tegemist on ilmselge ebatäpsusega, kuna TTKS § 16 definitsiooni kohaselt on kiirabi teenus. TTKS § 17 lõike 1 kohaselt osutab kiirabi kiirabibrigaad. Niisiis on kiirabibrigaad see, kellel on KorS §-des 50 ja 51 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmete kohaldamise volitus.

vahetu sunni kohaldamist ei reguleeri. KorS kommentaarides on selgitatud, et korrakaitseorgan, kelle pädevuses ei ole vahetu sunni teostamine, taotleb politseilt ametiabi vahetus sunnis seisneva toimingu sooritamiseks³⁰. Praktikas kaasavad aga teised korrakaitseorganid Päästeametit, et valdusesse sisenemist takistavat ust või akent avada, kuna Päästeametil on selleks vajalikud tööriistad ja oskused. Kehtiva õiguse kohaselt tekib kiirabisündmuste puhul olukord, et valdusesse sisenemiseks ametiabi andmise vajaduse korral peaks sündmusele reageerima kolm ametkonda (kiirabi, politsei ja pääste). See on aga riigi ressursside ebamõistlik kasutus.

Praegu on Päästeameti kaasamise juhud reguleeritud Vabariigi Valitsuse 20. detsembri 2018. aasta määruses nr 119 „Kiirabi, haiglate, pääste- ja politseiasutuste, Kaitseväge ning Terviseameti kiirabialase koostöö kord“ (§ 5 lõige 3). Päästeamet on reageerimise kriteeriumid väljasõiduplaanidega kinnitanud ja Häirekeskus alarmeerib abiandjaid lähima abi põhimõttel. Väljasõiduplaan sisaldab Päästeameti ja Häirekeskuse eelnevalt kokkulepitut töökorraldust sündmustele abiandjate saatmiseks. Kiirabi abistama on võimalik saata vaba päästemeeskond. Kui Päästeameti ressurss on oma põhiülesannete täitmisega hõivatud, siis ei ole võimalik kiirabisündmusele reageerida ja sel juhul otsib Häirekeskus võimalusel näiteks PPA ressursse kiirabibrigaadi abistamiseks.

Praegu kehtiv õigus ei anna selget alust Päästeameti poolt vahetu sunni kohaldamiseks kiirabi abistamisel. Abivajaja või kolmanda isiku valdusesse isiku nõusolekuta sisenemine on avaliku võimu teostamine, mille käigus riivatakse isiku õigusi. PS § 32 lõige 1 kaitseb igatüüpi omandi ja PS § 33 kodu puutumatust. Kiirabiväljakutsetel valdusesse sisenemisel riivatakse seda õigust märkimisväärselt, kuid seda tehakse vaid juhul, kui on alust arvata, et ruumis viibiva isiku elu või tervis võivad olla ohus (PS § 16 ja PS § 28 lõikega 1 kaitstavad hüved). Viimane kaalub üle omandi või kodu puutumatuse riive. Kuna Päästeameti poolt kiirabi abistamise vajadus seisneb füüsilise jõuga takistuse eemaldamises (eelkõige ukse või akna avamine, et kiirabibrigaad pääseks abivajaja juurde), siis eelnõuga antakse selleks õigus. Kiirabisündmusel hindab kiirabibrigaad vajadust abivajaja juurde pääseda ja selleks takistus kõrvaldada, mis põhineb sellel, kas kahtlustatakse ohtu inimese elule või tervisele. Takistuse kõrvaldamine on toiming, mille tegemine fikseeritakse operatiivsides Häirekeskusega, samuti HKSOS-is. Hinnang tugineb eelkõige hädaabiteatest saadud, aga ka sündmuskohal selguvale infole. Kiirabibrigaad annab Päästeameti abi kasutamise vajadusest teada raadioside teel Häirekeskusele. Kiirabibrigaad peab olema valmis nii sündmuse lahendamise käigus kui ka hiljem põhjendama, miks ukse või värava avamine või muu takistuse kõrvaldamine konkreetsetes olukorras on vajalik. Samas on mõistetav, et kiiret reageerimist vajava sündmuse lahendamise käigus ei saa eeldada väga põhjalikku analüüsi.

Vahetu sunni kohaldamisega kaasneb kehtivas õiguses ka kohustus tagada vajadusel vara valvamine. KorS § 50 lõige 5 näeb ette, et kui valdusesse sisenemise tagajärjel jääb valduses valveta oluline varaline väärtus, tagab korrakaitseorgan kuni valdaja või muu õigustatud isiku saabumiseni valduse valve. Muudatuse kohaselt tehakse kiirabisündmuse puhuks erand: kui kiirabibrigaadi abistamiseks on Päästeamet takistuse eemaldamisel kasutanud füüsilist jõudu, siis piirab Päästeamet võimaluse korral valdusele juurdepääsu, kuid ei taga selle edasist valvet. Eelkõige tuleb vara valve tagada abivajaja lähedastel või nende puudumisel KOV üksusel. Esmatähtis on inimeste elu ja tervise kaitse, vara valvamisest ei ole võimalik abiosutajatel (kiirabi, pääste, politsei) seda ülesannet täita. Muudatuse eesmärk on tagada, et kiiret reageerimist nõudvateks olukordadeks on meeskonnad valmis abistama järgmist abivajat.

---

³⁰ Roosve, Triin. 2017. Korrakaitseseadus. Kommenteeritud väljaanne, § 6 p 4.

Seetõttu piirab Päästeamet võimaluste piires kaitseta jäävale varale juurdepääsu. Näiteks naelutatakse võimalusel uks kinni või takistatakse muul moel valdusesse juurdepääsu.

Eelnõu § 1 punkti 15 kohaselt muudetakse PäästeS-is rahvusvahelisel päästetööl ja demineerimistööl osalemise regulatsiooni. Muudatuse kohaselt esitatakse uues sõnastuses kogu PäästeS-i 6. peatükk. Kuna 6. peatükki lisatakse täiendavad paragrahvid, siis selle tõttu muutub ka PäästeS-is 6. peatükile järgneva sätte numeratsioon (senine § 31¹ muutub §-ks 31¹⁵). Kuigi see eeldab numeratsiooni muutmist, on PäästeS-i loogilise ülesehituse säilitamiseks otstarbekas täiendada 6. peatükki ja lisada sellesse paragrahve juurde, mitte paigutada seaduse lõppu uut peatükki. Kõnesoleva muudatusega on seotud ka eelnõu §-ga 5 tehtavad muudatused, mille kohaselt RTsMS-ist võetakse välja viited kiireloomulisele missioonile. Päästeameti osalemises rahvusvahelisel päästetööl ja demineerimistööl ei tehta sisulisi muudatusi, vaid PäästeS-is luuakse selleks terviklik raamistik.

Rahvusvahelise tsiviilmissiooni all mõistetakse missiooni, mis täidab humanitaarabi või rahvusvahelise mittesõjalise kriisiohje ülesandeid. Rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemine on seotud Eesti Euroopa Liiduga ühinemisel võetud kohustusega panustada Euroopa Liidu ühise välis- ja julgeolekupoliitika koostöösse. Samuti viivad tsiviilmissioone läbi muud rahvusvahelised organisatsioonid, mille liige Eesti on, sealhulgas Ühinenud Rahvaste Organisatsioon ning Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsioon. Alates 2011. aastast on Eesti lähetanud erinevatele Euroopa Liidu, NATO, OSCE ja ÜRO missioonidele ligi 60 päästemeeskonna liiget. Praegu osaleb Eesti Euroopa Liidu missioonidel Ukrainas, Gruusias, Armeenias, Moldovas, Iraagis ja Somaalias ning ÜRO missioonil Kosovos.³¹ Päästeamet osaleb kitsamas tähenduses *rahvusvahelisel päästetööl ja demineerimistööl*, mis jaguneb *kiireloomuliseks piiriüleseks koostööks ja kiireloomuliseks missiooniks*. Siia alla kuulub nii reageerimine lühiajalistele päästesündmustele Läti territooriumil (kiireloomulise piiriülese koostööna) kui ka kiireloomulise missiooni raames metsatulekahju kustutamine näiteks Hispaanias.

Kehtiva õiguse järgi tuleb olenevalt konkreetsest kiireloomulisest missioonist kohaldada paralleelselt nii PäästeS-i kui RTsMS-i. See muudab aga olukorra õiguslikult keerukaks. Eelnõu väljatöötamisel võeti aluseks RTsMS, kuid kohandati regulatsioon pääste valdkonna vajadustele vastavaks. Eelnõu on RTsMS-ga kooskõlas. Samuti on eelnõu kooskõlas PS §-ga 120, mille kohaselt Eesti Vabariigi suhtlemise kord teiste riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega sätestatakse seadusega. Eesti Vabariik on riigina rahvusvahelise õiguse subjekt ehk rahvusvahelisest õigusest tulenevate õiguste ja kohustuste kandja ning nimetatud säte reguleerib suhtlemist teiste rahvusvahelise õiguse subjektidega. PS § 120 kohaselt kehtestatakse välissuhtlemise kord Riigikogu vastuvõetud seadustega, mitte täitevvõimu aktidega. RTsMS on PS kommentaarides välja toodud ühe välissuhtlemist korraldava seadusena.³² Eelnõu kohaselt kehtestatakse RTsMS-i suhtes eriregulatsioon – reguleeritakse kitsalt rahvusvahelisel päästetööl ja demineerimistööl osalemist, mis on samuti osa välissuhtlemisest ja rahvusvahelistel tsiviilmissioonidel osalemisest.

Eelnõukohase PäästeS §-ga 31 reguleeritakse rahvusvahelist päästetööd ja demineerimistööd, mille alla kuuluvad kiireloomuline piiriülene koostöö ja kiireloomuline missioon.

Lõikes 1 sätestatakse, et Päästeamet osaleb rahvusvahelisel päästetööl:

1) kiireloomulises piiriüleses koostöös rahvusvahelise kokkuleppe kohase abipalve alusel;

³¹ Välisministeerium. [Eesti osalemine tsiviilmissioonidel](#) (vaadatud 06.09.2024).

³² Mälksoo, L. jt. 2020. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, § 120 nr 1–3.

2) kiireloomulisel missioonil rahvusvahelise kokkuleppe või abivajava riigi abipalve alusel. Praegu on rahvusvahelisel päästetööl osalemine reguleeritud kahes seaduses – PäästeS-is ja RTsMS-is. Sealjuures PäästeS-i § 31 lõikes 1 on reguleeritud osalemine rahvusvahelise päästekokkuleppe, Euroopa Liidu liikmesriigi esitatud abipalve alusel või RTsMS-is nimetatud juhul. PäästeS-is reguleerimata juhul kohaldatakse RTsMS-i. Praktikast on see tekitanud segadust, millistel juhtudel kumbagi seadust kohaldatakse. Võrreldes PäästeS-ga on eelnõu sõnastusest välja jäetud rahvusvahelisel päästetööl ja demineerimistööl osalemine RTsMS-i alusel. Seega muudatuse kohaselt toimub rahvusvahelise päästetöö ja demineerimistööna kiireloomulisel missioonil osalemine eelnõu kohaselt vaid PäästeS-i alusel. Lisaks on rahvusvahelise päästekokkuleppe asemel üldisemalt sõnastatud, et abistamine toimub rahvusvahelise kokkuleppe alusel. Eesti Vabariigi valitsuse, Leedu Vabariigi valitsuse ja Läti Vabariigi valitsuse vahel on sõlmitud hädaolukordade ennetamise, nendeks valmisoleku ja neile reageerimise alase vastastikuse abi ja koostöö kokkulepe. See on seadusena ratifitseeritud³³. Tegu on raamlepinguga, mille üksikasjalikumaks rakendamiseks võib sõlmida täpsustavaid kokkuleppeid. Soome ja Rootsi koostööd ei ole seadusega reguleeritud – nende riikidega on sõlmitud valitsuste vahel päästekokkulepped.

Punkti 1 kohaselt toimub kiireloomuline piiriülene koostöö rahvusvahelise kokkuleppe kohase abipalve alusel. Eelnimetatud Eesti, Leedu ja Läti vahel sõlmitud raamlepingut täpsustava lepinguna sõlmiti Eesti Päästeameti ja Läti Vabariigi Riikliku Tuletõrje- ja Päästeteenistuse (edaspidi *Läti päästeteenistus*) vahel 30. augustil 2021. aastal koostööleping, mis keskendub operatiivkoostööle ehk kiireloomulisele päästealasele koostööle. Nimetatud koostöölepinguga on Läti päästeteenistusega paika pandud Eesti ja Läti piirialadel piiriülese tuletõrje- ja päästetööde käigus abi osutamise ja koostöö tegemise protseduurid. Päästemeeskonnad reageerivad 40 kilomeetri kaugusele kummagi riigi piirist, arvestades riiklikke väljasõidukordasid ja sündmuskohale lähima päästeressurssi paiknemist.

Punkti 2 kohaselt toimub kiireloomulisel missioonil osalemine rahvusvahelise kokkuleppe või abivajava riigi abipalve alusel. Võimalike alustena on mõeldud nii Euroopa Liidu elanikkonnakaitse mehhanismiga liitumisel võetud kohustusi kui ka naaberriikidega sõlmitud päästekokkuleppeid. Sellised päästekokkulepped vastastikuse abi osutamiseks õnneluse korral on sõlmitud Soome³⁴, Läti³⁵, Leedu³⁶ ja Rootsi³⁷. Lisaks näeb säte ette võimaluse reageerida Euroopa Liidu liikmesriikide ja teiste riikide abipalvetele.

EL-i elanikkonnakaitse mehhanismi kaudu võivad taotleda abi kõik maailma riigid, kui hädaolukorra ulatus ületab nende katastroofidele reageerimise suutlikkuse. Eesti panustab päästemeeskonna *Urban Search and Rescue* (USAR) meeskonnaga Euroopa elanikkonnakaitse mehhanismi. Tegemist on ühe mooduliga *European Humanitarian Response Capacity* (EHRC) instrumendist. Seega tegemist on Eesti Vabariigi nimel võetud ametliku kohustusega panustada vajadusel väljaspool Eestit päästemeeskonnaga hädaolukordade ja kriiside lahendamisse. Tegemist ei ole eraõigusliku algatusega ega erakapitalil põhineva tegevusega.

---

³³ [Eesti Vabariigi valitsuse, Leedu Vabariigi valitsuse ja Läti Vabariigi valitsuse hädaolukordade ennetamise, nendeks valmisoleku ja neile reageerimise alase vastastikuse abi ja koostöö kokkuleppe ratifitseerimise seadus.](#)

³⁴ [Eesti Vabariigi valitsuse ja Soome Vabariigi valitsuse vaheline hädaolukorra ennetamise, selleks valmistumise ja selle lahendamise koostöökokkulepe.](#)

³⁵ [Eesti Vabariigi valitsuse, Leedu Vabariigi valitsuse ja Läti Vabariigi valitsuse hädaolukordade ennetamise, nendeks valmisoleku ja neile reageerimise alase vastastikuse abi ja koostöö kokkulepe.](#)

³⁶ Vt viidet 32.

³⁷ [Eesti Vabariigi valitsuse ja Rootsi Kuningriigi valitsuse koostöökokkuleppe hädaolukordade ennetamise, nendeks valmisoleku tagamise ja nende tagajärgede likvideerimise kohta.](#)

Soome, Läti, Leedu ja Rootsiiga sõlmitud päästekokkulepete alusel esitatavaid abipalveid võtab vastu Päästeameti vastutav korrapidaja. EL-i elanikkonnakaitse mehhanismi kaudu abipalve esitamise Eesti kontaktpunkt on Riigikantselei. Muude riikide esitatavate abipalvete puhul ei ole Eestis kontaktpunkti kokku lepitud.

Lõikes 2 sisustatakse kiireloomulise piiriülese koostöö mõiste. Kiireloomuline piiriülene koostöö PäästeS-i tähenduses on pidevas operatiivses valmisolekus päästeüksuse osalemine päästetööl teise riigi territooriumil. Piiriülese koostööna reageerivad päästetöös igapäevases operatiivses valmisolekus olevad päästeüksused päästekomandodes ja päästetöö välijuhtid. Eesti Päästeameti ja Läti päästeteenistuse vahel sõlmitud koostöölepingu eesmärk on lihtsustada abi osutamist ja koostööd piiriüleste päästesündmuste korral. See tähendab, et Valga päästjad võivad sõita riigipiirist kuni 40 kilomeetrit Läti territooriumile näiteks eluhoone tulekahju kustutama. Selline lähima abi printsiibi kasutamine tagab inimestele kiirema päästealase abi, vaatamata asjaolust, et abiosutaja tuleb vajadusel teisest riigist. Nimetatud lepingus on kasutusele võetud päästeüksuse mõiste, mis on laiema tähendusega kui päästemeeskonna mõiste, hõlmates lisaks päästemeeskonnale näiteks ka välijuhte või päästeautot ainult alarmsõidukijuhiga (muuhulgas paakauto, redel- või tõstukauto, konteainerauto) jm.

Lõike 3 kohaselt avatakse kiireloomulise missiooni mõiste. Kiireloomuline missioon PäästeS-i tähenduses on lähetamine teise riigi territooriumile päästetööle või demineerimistööle, mis eeldab valmidust reageerida üldjuhul kuni 24 tunni jooksul pärast kiireloomulisel missioonil osalemise otsust. Reageerimisvalmidus tähendab, et päästemeeskonna reservi liige peab olema enne läbinud meditsiinilise kontrolli, vaksineeritud, saanud vajaliku väljaõppe, samuti peab valmis olema kaasavõetav varustus või on see võimalik koostööpartnerite kaudu kiiresti komplekteerida.

Näiteks EL elanikkonnakaitsemehhanismi puhul toimub reageerimine kriisidele läbi kriisikoordinatsiooni keskuse Brüsselis (*European Emergency Responce Coordination Center* ehk ERCC), mis vahendab abipalveid ning selle kaudu koordineeritakse ühtselt Euroopa Liidu abiosutamist. Igal riigil on võimalus üles anda nn ühisressursi võimekusi, mida nimetatakse mooduliteks. Eesti panustab näiteks pumbamooduli ja meditsiinimooduliga. Kui abivajav riik on esitanud abipalve, on liikmesriikidel, kellel vajaminev ressurss või moodul on olemas, võimalus abi pakkuda. Siiski jääb viimane sõna abiosutaja vastuvõtmiseks abipalve esitanud riigile, kes võib abipakkumise vastu võtta või tagasi lükata. Olenevalt moodulist on reageerimisaeg abipalve esitaja abipakkumise vastuvõtmisest kuni väljalennuni või -sõiduni 12–72 tundi.

Abipalve saabumisel konsulteerivad omavahel asjassepuutuvad asutused (VäM, Siseministeerium, Riigikantselei, Päästeamet vm). Konsultatsioonide käigus tehakse selgeks kehtivad kohustused, sihtkoha eripärad, abi ootava poole ootused ja kiireloomulise missiooni toimumiseks vajalik (logistika, maksumus jms).

Kehtiva PäästeS-i § 31 lõikes 2 toodud volitusnorm jäetakse paragrahvi 31 tekstist välja. Volitusnormi alusel antud Vabariigi Valitsuse 5. mai 2011. aasta määrus nr 51 „Rahvusvahelisel päästetööl ja demineerimistööl osalemise ja kulude katmise kord“ (edaspidi *määrus nr 51*) muutub kehtetuks ning uut määrust ei kehtestata. Valdav osa kõnesoleva määruse regulatsioonist on lisatud eelnõusse ning rakendusakti kehtestamine ei ole enam vajalik.

Lõike 4 kohaselt tehakse rahvusvahelist demineerimistööd kiireloomulisel missioonil rahvusvahelise kokkuleppe või abivajava riigi abipalve alusel. Rahvusvaheline

demineerimistöö on toodud eraldi lõikesse eristamaks selgelt, et see ei ole seotud kiireloomulise piiriülese koostööga.

Eelnõukohane PäästeS § 31¹ reguleerib täpsemalt kiireloomulist piiriülest koostööd. Praegu on päästealane kiireloomulise piiriülese koostöö kokkulepe sõlmitud ainult Lätiga. Eelnõukohase PäästeS-i § 31¹ lõiked 1 ja 2 on sarnases sõnastuses reguleeritud PäästeS-i § 31 lõigetes 3 ja 4. Ka eelnõukohane PäästeS § 31¹ lõige 3 ei ole sisult uus. Sarnane regulatsioon on ettenähtud PäästeTS §-ga 22.

Lõike 1 kohaselt võib Päästeamet välislepingu alusel kaasata päästetööle Eesti Vabariigi territooriumil teise riigi pädeva asutuse koos selle tegevuses osalevate vabatahtlikega. Teise riigi haldusorgani kaasamine on ka PäästeS-i § 31 lõike 3 lubatud, kuid sellega võrreldes on eelnõusse lisatud täiendus, et asutusega koos võib kaasata selle tegevuses osalevad vabatahtlikud päästjad. Kaasatud asutusel on Eesti territooriumil pädevus ja volitused välislepingu kohaselt. Regulatsioon võimaldab tõhustada koostööd piirialadel, kindlustades abi kiirema kohalejõudmise. Eelnõu kohaselt võivad seega päästekokkulepete alusel Läti, Leedu, Soome ja Rootsi päästeteenistuse tegevusse kaasatud vabatahtlikud päästjad osaleda Eestis päästetöödel. Näiteks võib Valka päästemeeskond reageerida lähima abi printsiibi alusel Eesti territooriumil eluhoone tulekahju kustutama koos Läti päästeteenistuse tegevusse kaasatud vabatahtlike päästjatega. Ilma teise riigi haldusorgani esindajata ei ole lubatud vabatahtlikel Eesti territooriumil päästetööl osaleda. Kuivõrd eelnõukohase PäästeS § 31¹ lõike 2 kohaselt on lubatud Päästeameti tegevuses osalevaid vabatahtlikke kaasata päästetööle teise riigi territooriumil, siis on põhjendatud, et samadel tingimustel võib vabatahtlikke päästjaid kaasata päästetööle Eesti territooriumil.

Lõikes 2 on sätestatud Päästeameti kaasamine päästetööle teise riigi territooriumil. Välislepingu alusel võib Päästeameti koos tema tegevuses osalevate vabatahtlikega kaasata päästetööle teise riigi territooriumil. Eesti Päästeametil on teise riigi territooriumil päästetööl osaledes pädevus ja volitused välislepingu kohaselt. Kehtiva PäästeS-i § 31 lõike 4 alusel võib ka praegu Eesti Päästeameti kaasata päästetööle teise riigi territooriumil ja kiireloomulise piiriülese koostööna päästetööde tegemist ei vormistata Päästeameti kutselistele päästjatele ega tema tegevuses osalevatele vabatahtlikele lähetusena. Sealjuures argumendid ja näited on sarnased lõike 1 selgituses toodule. Eestis tegutsevad vabatahtlikud päästjad ei osale ilma Päästeameti esindajata päästetööl teise riigi territooriumil. Arvestades riigipiiri lähedust, võib seega tekkida vajadus kaasata eelkõige Lõuna-Eesti maakondades tegutsevaid vabatahtlikke päästjaid Lätis toimuvale päästetööle. Vabatahtlikud päästjad moodustavad olulise osa Eesti päästevõrgustikust: täiendavalt 71-le riiklikule komandole tegutseb 119 vabatahtlikku komandot ja kaks reservpäästerühma. Ööpäev läbi on päästetöödeks valmis umbes 300 kutselist ja umbes 250 vabatahtlikku päästjat.³⁸ Seeläbi on vabatahtlikel päästjatel roll ka kiireloomulisel piiriülesel koostööl osalemisel.

Lõikes 3 on sätestatud, et kiireloomulise piiriülese koostöö raames rahvusvahelisel päästetööl osalemist ei käsitata lähetusena. Tegu on tavapärase reageerimisega päästesündmusele, mis mahub ühe tööpäeva sisse. Just kiireloomulisuse tõttu ei ole otstarbekas vormistada tavapäraseid lähetusega kaasnevaid dokumente, mille asutusesisene menetlus kestaks tavapäraselt mitu päeva. Lähetuse vormistamise eesmärk on lähetatavale lähetusega seotud kulutuste katmine (nt transpordiga seonduvad kulud), mis antud olukorras ei ole vajalik. Kuna kutseliste ega ka vabatahtlike päästjate osalemine kiireloomulisel piiriülesel koostööl ei erine

---

³⁸ Päästeamet. [Päästeamet organisatsioonina](#) (vaadatud 10.09.2024).

päästesündmuse lahendamisel Eesti territooriumil, siis puudub vajadus neile täiendavaid kulusid kompenseerida.

Eelnõu kohane PäästeS § 31² reguleerib kiireloomulise missiooni korraldust – selleks valmistumist ja missioonil osalemist. Praegu reguleerib neid aspekte määrus nr 51, millest tulenevad põhimõtted on eelnõus säilitatud.

Lõike 1 kohaselt on kiireloomuliseks missiooniks valmistumist ja missioonil osalemist juhtiv roll Päästeametil. Päästeamet korraldab päästemeeskonna ja selle reservi liikme missiooniks valmistumist, sealhulgas väljaõpet, aga ka nende tervisekontrolli ja vaksineerimist ning mureseb ja komplekteerib missioonile lähetamiseks vajaliku varustuse. Samuti korraldab Päästeamet missioonil osalemist – lähetab päästemeeskonna liikme missioonile. Päästeametil on kohustus kanda kiireloomuliseks missiooniks valmistumisega ja sellel osalemisega kaasnevad kulud eelnõukohase PäästeS §-s 31¹¹ sätestatud ulatuses.

Kiireloomuliseks missiooniks valmistumise ja missioonil osalemise korraldamisel täidab Päästeamet järgmiseid ülesandeid:

- 1) tagab päästemeeskonna ja selle reservi liikme ning varustuse valmisoleku kiireloomuliseks missiooniks;
- 2) lähetab päästemeeskonna kiireloomulisele missioonile;
- 3) viib läbi päästemeeskonna ja selle reservi liikme väljaõppe osalemiseks kiireloomulisel missioonil;
- 4) juhib päästemeeskonna moodustamist kiireloomuliseks missiooniks;
- 5) sõlmib teiste juriidiliste või füüsiliste isikutega vajalikud lepingud kiireloomulise missiooni alustamise tagamiseks;
- 6) korraldab kiireloomulisele missioonile lähetatava päästemeeskonna liikme tervisekontrolli ja vaksineerimist (vt lähemalt eelnõukohase PäästeS-i § 31¹³);
- 7) teeb muid kiireloomuliseks missiooniks valmistumise ja sellel osalemise korraldamiseks vajalikke toiminguid.

Lõike 2 kohaselt moodustab Päästeamet kiireloomuliseks missiooniks valmistumiseks päästemeeskonna reservi. Päästemeeskonna reservi kinnitab Päästeamet käskkirjaga. Sinna kuuluvate isikute nimekirja hoiab Päästeamet ajakohasena ja uuendab käskkirja igal aastal, et selle põhjal valida võimalikud kandidaadid kiireloomulisele missioonile. RTsMS-i § 4 lõike 5 punkti 3 kohaselt peab Välisministeerium missiooniks valmistumise ja missioonil osalemise korraldamiseks ekspertide andmekogu. Sellist andmekogu ei ole asutatud, mistõttu eelnõu § 5 punktiga 2 tehtavate muudatusega tunnistatakse see säte kehtetuks.

Päästemeeskonna reservi arvatakse liikmed vabatahtlikkuse alusel. Praegu kuulub sinna ligikaudu 360 valdkondlikku eksperti: näiteks päästeametnikud, meedikud, logistikud jt elualade esindajad. Sealjuures on koosseis ajas pidevalt muutuv. Päästemeeskonna reservi hõlpsamaks haldamiseks on see jaotatud valdkondlikeks gruppideks. Päästemeeskonna reserv on moodustatud eesmärgiga, et Päästeametil oleks tulenevalt missiooni eripärast võimalik kiiresti komplekteerida konkreetsetes olukorras vajalike oskuste ja kogemustega päästemeeskond. Tegemist on Päästeameti hallatava ja pidevas valmisolekus oleva võrgustikuga. Päästemeeskonna reservi liikmete leidmiseks korraldab Päästeamet vajadusel avalikke konkursse. Peamiselt värvatakse liikmeid olemasolevate liikmete soovitude kaudu.

Päästemeeskonna reservist väljaarvamine on reguleeritud eelnõukohases PäästeS §-s 31⁷.

Lõikes 3 on sätestatud, et päästemeeskonna reservist moodustab Päästeamet kiireloomulise missiooni päästemeeskonna. Meeskonna nimetuseks on Eesti Päästemeeskond, inglise keeles *Estonian Disaster Relief Team* (EDRT). Eesti Päästemeeskond ei ole Päästeameti struktuuriüksus. Päästemeeskonna reservi liikmete hulgast valitakse iga missiooni tarbeks päästemeeskonna liige või liikmed, arvestades vastava kiireloomulise missiooni eesmärki ja konkreetsel ajahetkel päästemeeskonnas olemasolevaid võimekusi.

Päästemeeskonna reservi struktuuris on eristatud järgmised valdkondlikud rühmad:

- 1) otsingu- ja päästerühm, mille koosseisu kuuluvad ka otsingukoerajuhid koertega, tehnilise otsingu grupp ja nööri päästegrupp, ehitusinsenerid;
- 2) meditsiini rühm, kes osutab esmaabi, samuti hõlmab see elupäästmise operatsioonideks ja patsiendi operatsioonijärgseks hooldamiseks vastava võimekusega välihaigla käigushoidmist;
- 4) toetusrühm, mille ülesandeks on meeskonna laagri püstitamine, side ja IT-lahenduste tagamine ning meeskonna olme eest hoolitsemine missioonil või õppusel ning staabitoetus;
- 5) pumbarühm, mille ülesandeks on üleujutuste korral vee pumpamine;
- 6) humanitaardemineerimise rühm, mille ülesandeks on lahingumoonas leidmine, tuvastamine ja likvideerimine;
- 7) metsakustutuse rühm, mis osaleb ulatuslike metsa- ja maastikutulekahjude kustutamisel;
- 8) TAST-rühm (*technical assistance and support team*) tehnilise jm toetuse meeskond (toetab päästemeeskondi).

Eelnõukohase PäästeS §-ga 31³ sätestatakse päästemeeskonna reservi liikmele ja tema väljaõppele esitatavad nõuded. Praegu PäästeS ja RTsMS päästemeeskonna reservi liikmele nõudeid ette ei näe.

Lõikes 1 sätestatakse päästemeeskonna reservi liikmele esitatavad miinimumnõuded, mis peavad võimaldama tal täita ülesannet kiireloomuliseks missiooniks valmistumisel (nt väljaõppel) ja selles osalemises. Kehtestatavad nõuded on sarnased avalikku teenistusse võtmise nõuetega. See on põhjendatav seeläbi, et päästemeeskonna liikmete tegevus kiireloomulisel missioonil osalemisel on osa välissuhtlusest ja tegevuses esindatakse Eesti riiki. Eelnõuga kehtestatakse kiireloomulistel missioonidel osalevatele isikutele ametnikega sarnased miinimumnõuded. Kuna mõlemad esindavad oma tegevuses riiki, siis on põhjendatud ametnikega võrdsete tingimuste seadmine. Miinimumnõuete kehtestamine on vajalik, kuna seeläbi saame paremini tagada, et kiireloomulisel missioonil osalevad isikud on võimelised täitma oma ülesandeid ettenähtud viisil. Samas ei ole ka kehtestatavad nõuded ülearu karmid, vaid aitavad tagada minimaalses vajalikus ulatuses seda, et päästemeeskonna reservi liige on kiireloomulisele missioonile saatmiseks sobiv.

Kodakondsusnõude (p 1) kohaselt peab päästemeeskonna reservi liikmel olema Eesti või muu Euroopa Liidu liikmesriigi kodakondsus. Seeläbi on Päästeametil võimalik kaasata päästemeeskonda ka teiste Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikke, kellel on kiireloomulisel missioonil osalemiseks vajalikud teadmised ja oskused. Julgeolekukaalutlustel on välistatud kolmandate riikide kodanike arvamine päästemeeskonna reservi liikmeks.

Haridusnõudena (p 2) on toodud kohustus omada vähemalt keskharidust. See lihtsustab ohtlikul ja spetsiifilisel rahvusvahelisel pääste- ja demineerimistööl osalemiseks vajalike oskuste ja teadmiste omandamist.

Teovõimelisusnõudega (p 3) nähakse ette, et päästemeeskonna ja selle reservi liige peab olema täieliku teovõimega. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse (edaspidi *TsÜS*) § 8 lõike 1 kohaselt on

füüsilise isiku teovõime võime iseseisvalt teha kehtivaid tehinguid. Täieliku teovõime omandab isik täisealiseks saamisel (TsÜS § 8 lõige 2). Teovõimet saab TsÜS § 8 lõike 3 alusel piirata kohus.

Keeleoskuse nõue (p 4) on seotud eesti keele oskusega. Nõue on kooskõlas EV põhiseaduse § 52 lõikega 1, mille kohaselt Eestis on riigiasutuste asjaajamiskeel eesti keel. Ametniku keeleoskuse nõue on keeleseaduse § 23 lõike 1 kohaselt sisustatud teenistuskohustuste või tööülesannete täitmiseks vajaliku tasemega³⁹. Eelnõus on võetud samasugune lähenemine, kuna missioonile lähetatud päästemeeskonna liikmel on vajalik mõista missiooni ja selleks ettevalmistuse käigus (näiteks väljaõppel) antavaid korraldusi. Puudulik keeleoskus võib osutada ohuolukorras täiendavaks riskiks inimese elule ja tervisele, kui korralduse vääriti mõistmise tõttu ei täideta seda korrektselt. Tihe koostöö Eesti asutuste ja ametkondadega eeldab samuti vajalikul tasemel riigikeele oskust.

Lisaks eeltoodud nõuete täitmisele on iga kiireloomulise missiooni puhul vaja hinnata, millist ettevalmistust selleks meeskonnaliikmetel on vaja. Seetõttu on eelnõus sätestatud, et päästemeeskonna reservi liikme haridus, füüsiline ettevalmistus ja tervis⁴⁰ peavad võimaldama tal täita ülesannet kiireloomulisel missioonil ja selleks valmistumisel (p 5).

Päästemeeskonna reservi liikme väljaõppe nõuded kehtestab Päästeamet eelnõukohase PäästeS § 31³ lõike 4 alusel sisemise regulatsiooniga (vt selgitusi § 31³ lõike 4 juures). Võrreldes päästekomandodes töötavate päästjatega, ei kehtestata päästemeeskonna reservi liikmetele füüsilise ettevalmistuse nõudeid, vaid Päästeamet veendub väljaõppe käigus päästemeeskonna reservi liikme füüsilise ettevalmistuse sobivuses.

Lõikes 2 on nimetatud välistused, mille olemasolul on keelatud isikut võtta päästemeeskonna reservi liikmeks. Taustakontroll tehakse enne isiku päästemeeskonna reservi liikmeks võtmist. Kuna taustakontrolli tegemine võtab aega, siis ei ole mõeldav, et seda tehakse vahetult enne kiireloomulisele missioonile lähetamist. Rahvusvaheline pääste- ja demineerimistöö on ohtlik, keeruline ja spetsiifiline ning nõuab asjaomast väljaõpet. Lisaks on rahvusvahelise pääste- ja demineerimistöö eripära tõttu oluline, et isik, kes seda teeb või selles osaleb, oleks ka usaldusväärne, lojaalne ja seaduskuulekas. Missioonil osalemine on osa välissuhtlusest ning teise riigi territooriumil tegutsedes on isikul piiratud ülesanded ja õigused, mida abipaluv riik on määranud. Päästemeeskonna reservi liikmed kaasatakse tegevustesse, mis tagavad siseturvalisust ja riigi julgeolekut ning esindavad Eesti riiki. Seetõttu on vaja päästemeeskonna reservi liikmete tausta kontrollida. Isiku tausta ei ole võimalik kontrollida muu meetme rakendamisega. Näiteks ei piisa ainult isiku suusõnalistest ütlustest, sest isik võib teatud asjaolusid varjata.

Eelnõu kohaselt ei saa kiireloomulisele missioonile kaasata isikuid, kes või keda on:

- 1) karistatud tahtlikult toimepandud esimese astme kuriteo eest, olenemata karistusandmete kustutamisest;
- 2) karistatud vangistusega, olenemata karistusandmete kustutamisest;
- 3) kriminaalmenetluses kahtlustatav või süüdistatav;
- 4) distsiplinaarsüüteo toimepanemise eest avalikust teenistusest vabastatud ja teenistusest vabastamisest on möödas vähem kui aasta;

³⁹ Ametniku, töötaja ja füüsilisest isikust ettevõtja eesti keele oskuse ja kasutamise nõuded kehtestatakse keeleseaduse § 23 lõike 4 alusel [Vabariigi Valitsuse määrusega](#).

⁴⁰ Päästemeeskonna reservi liikme tervisekontrolli kord on kehtestatud Päästeameti peadirektori 24. augusti 2023.a käskkirjaga nr 1.1-3.1/190 „Eesti Päästemeeskonna reservi liikmete tervisekontrolli kord“.

- 5) saab pensioni, töötasu või muud regulaarset tasu riigilt, mis ei ole Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriik või Šveitsi Konföderatsioon või mis ei kuulu Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni;
- 6) karistatud süüteo eest, millel on korruptsioonivastases seaduses sätestatud korruptiivse teo tunnused;
- 7) esitas isikuankeedis teadlikult valeandmeid või varjas olulist informatsiooni.

Päästemeeskonna ja selle reservi liikmeks ei saa karistusandmete kustutamisest olenemata võtta isikut, keda on karistatud tahtlikult toimepandud esimese astme kuriteo eest. KarS § 4 lõike 2 kohaselt on esimese astme kuritegu süütegu, mille eest on füüsilisele isikule nähtud raskeima karistusena ette tähtajaline vangistus üle viie aasta või eluaegne vangistus. Siia alla lähevad näiteks inimsusvastased kuriteod ja eluvastased süüteod, nagu mõrv. Lisaks, nagu varem märgitud, osalevad päästemeeskonna ja selle reservi liikmed ka välissuhtlemisalas tegevuses ja esindavad seeläbi Eesti riiki. Seetõttu hakatakse isikute usaldusväärsuse tagamiseks kontrollima nende karistatust ning kas isiku on kriminaalmenetluses kahtlustatav või süüdistatav, samuti teenistusest vabastamist distsiplinaarsüüteo eest. Asjaolu, et isik saab pensioni, töötasu või muud regulaarset tasu riigilt, mis ei ole Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriik või Šveitsi Konföderatsioon või mis ei kuulu Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni, võib samuti viidata asjaolule, et isik on selle riigiga seotud viisil, mis kahjustab Eesti huve. Ka korruptiivse teo tunnustega teo eest karistus ja isikuandmete ankeedis valeandmete esitamine või olulise info varjamine viitavad asjaolule, et isik ei ole oma käitumises aus. Selliselt kaasatakse kiireloomulistele missioonidele ja tagatakse tundlikule tegevusele juurdepääs vaid neile, keda ei ole varem karistatud ja kes on käitunud seaduskuulekalt.

Päästemeeskonna ja selle reservi liikme ülesanded eeldavad isiku tasakaalukust ja kontrollitud käitumist. Eelnõus sätestatud tingimustega tagatakse, et rahvusvahelisele pääste- ja demineerimistöole kaasatud päästemeeskonna liige on isik, kelle taust ja isikuomadused on kooskõlas tema ülesannetega. Sellised nõuded on vajalikud, et vähendada riski, et päästemeeskonna ja selle reservi liikmeks võetakse isik, kes võib kujutada ohtu endale või teistele. Samasugused välistused on kehtestatud PäästeS § 34 lõikega 2 ka abidemineerijatele.

Lõike 3 kohaselt nähakse ette, et päästemeeskonna reservi liige peab läbima päästemeeskonna reservi liikmele ettenähtud väljaõppe. Päästeamet korraldab päästemeeskonna reservi liikmetele baaskursuseid, erialakursuseid ning õppusi. Lisaks korraldatakse spetsiifilisi täiendkoolitusi igale rühmale (nt otsingu- ja päästerühm, meditsiinirühm, toetusrühm), millele lisandub individuaalne ettevalmistus. Päästeamet püüab anda võimalikult paljudele päästemeeskonna reservi liikmetele võimaluse osaleda rahvusvahelistel koolitustel ÜRO, Euroopa Liidu või NATO koolitusprogrammide raames. Väljaõpe hõlmab nii missioonieelset kui ka laiemat rahvusvahelist kriisiohje väljaõpet. Missioonieelne väljaõpe on konkreetne kindlale missioonile keskenduv väljaõpe, mis toimub vahetult enne missioonile minekut ning mida võib ellu viia ka missioonipiirkonnas. See on vajalik, et tagada päästemeeskonna liikmele missiooni eripära ja kohalikku olukorda puudutavad taustateadmised. Selleks, et päästemeeskonna reservi liikmed oleksid üldse valmis kiireloomulisele missioonile minema, tuleb neile anda rahvusvahelise kriisiohje alast väljaõpet. Rahvusvaheline kriisiohje väljaõpe on aga olemuselt laiem suunitlusega ja kestuselt pikaajalisem.

Päästeamet tellib Sisekaitseakadeemialt päästemeeskonna reservi liikmete baaskoolitust 16-tunnises mahus. Lisaks läbitakse vastavalt kuuluvusele täiendkoolitusena spetsialiseerunud päästemeeskonna rühma koolitus (nt otsingu- ja päästerühm, meditsiinirühm, toetusrühm,

pumbarühm). Ka EL elanikkonnakaitse mehhanismi deklareeritud Eesti võimekused ja päästemeeskonna INSARAG-i⁴¹ sertifikaadi olemasolu eeldavad kriteeriumite täitmist, mis vajab regulaarseid koolitusi.

Lõike 4 kohaselt kehtestab nõuded päästemeeskonna reservi liikme väljaõppele Päästeamet.

Eelnõukohase PäästeS §-ga 31⁴ reguleeritakse päästemeeskonna reservi liikmeks võtmist ja nõuetele vastavuse kontrolli.

Lõikes 1 nähakse ette, et päästemeeskonna reservi liikmeks võtmise otsustab Päästeamet. Päästemeeskonna reservi koosseis kinnitatakse käskkirjaga.

Lõike 2 kohaselt on Päästeameti ülesanne kontrollida enne päästemeeskonna reservi liikmeks võtmist kandidaadi vastavust eelnõukohase PäästeS-i § 31³ lõigetes 1 ja 2 nimetatud nõuetele. Eelnõukohase PäästeS § 31³ lõike 2 punktides 1–3 ja 6 sätestatud nõuetele vastavuse kontrollimiseks (edaspidi *taustakontroll*) kaasatakse PPA.

Lõike 3 kohaselt kontrollib Päästeamet vajaduse korral ka päästemeeskonna reservi liikme vastavust eelnõukohase PäästeS-i § 31³ lõigete 1–3 nõuetele. Kui ilmneb kahtlus, et reservi arvatud liige ei vasta enam esitatud nõuetele, võimaldab antud säte kontrollida ka olemasoleva reservi liikme vastavust nõuetele. See tähendab, et reservi liikmele võib vajaduse korral teha uuesti taustakontrolli. Samuti on Päästeametil õigus kontrollida päästemeeskonna reservi liikme väljaõppe läbimise nõude täitmist.

Lõike 4 kohaselt kaasab Päästeamet eelnõukohase PäästeS-i § 31³ lõigete 1 ja 2 nõuetele vastavuse kontrolli PPA, et teha §-s 31⁶ sätestatud taustakontroll (vt lähemalt eelnõukohase PäästeS-i § 31⁶ sätteid).

Lõikes 5 on sätestatud, et kui päästemeeskonna reservi liikme kandidaadi käesoleva seaduse § 31³ lõigete 1 ja 2 nõuetele vastavuse kontrollis kogutud andmete alusel on päästemeeskonna reservi liikmeks võtmisest keeldutud, ei avaldata keeldumise aluseks olevat asjaolu juhul, kui see võib olla vältimatult vajalik, et tagada:

- 1) riigi julgeolek;
- 2) riigikaitse;
- 3) avalik kord;
- 4) süüteo tõkestamine, avastamine või menetlemine või karistuse täideviimine;
- 5) andmesubjekti või teise isiku õiguste ja vabaduste kaitse.

Keeldumise aluseks olevat asjaolu ei avaldata juhul, kui see on vältimatult vajalik, et tagada sätetes loetletu. Seega ei tohi inimese õiguse (saada teada) piiramine kujutada endast praktikas reeglit, vaid see on erand, mida tuleb hoolikalt kaaluda ning sellise keeldumise kui halduse toimingu õiguspärasus on halduskohtu poolt kontrollitav.

---

⁴¹ INSARAG on ülemaailmne võrgustik milles on enam kui 90 riiki ja organisatsiooni, mis kuulub ÜRO alla. INSARAG tegeleb otsingu- ja päästerühmade (USAR) seotud tegevustega mille siht on luua rahvusvaheline standard USAR meeskondadele ning metoodika rahvusvaheline koordineerimise jaoks mis on mõeldud meeskondadele reageerimise jaoks maavärina tagajärel laastatud suurõnnetustele. Standardite ning metoodika eesmärk tagab, et reageerinud meeskonnad toimivad ühtsete põhimõtete alusel, räägivad ühte keelt ning koordineerivad päästetuid ühtsetel alustel, mis väldib teineteise valesti mõistmist.

Piirangu seadmisel on arvestatud [isikuandmete kaitse üldmääruse](#) artiklis 23 sätestatud, mille kohaselt võib piirata üldmääruse artiklites 5, 12–22 ja 34 sätestatud kohustuste ja õiguste ulatust, kui selline piirang austab põhiõiguste ja vabaduste olemust ning on ühiskonnas vajalik ja proportsionaalne meede. Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 23 lõike 1 kohaselt võib andmesubjekti õigust piirata muu hulgas selleks, et tagada riigi julgeolek, riigikaitse, avalik kord, süüteo tõkestamine, avastamine või menetlemine või karistuse täideviimine ning andmesubjekti kaitse või teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitse. Punkt 5 võib tulla kõne alla näiteks juhul, kui taustakontrolli käigus on leitud asjaolusid, mis on olulised ka poolelioleva süüteomenetluse vaates. Sellisel juhul ei saa menetlushuvide kaitsmise tõttu selliseid andmeid avaldada.

Eelnõukohase PäästeS §-ga 31⁵ nähakse ette isikuankeedi rakendamise võimalus.

Lõikes 1 on sätestatud, et Päästeamet võib nõuda eelnõukohase PäästeS-i § 31³ lõigete 1 ja 2 nõuetele vastavuse kontrollimiseks, et päästemeeskonna reservi liikme kandidaat täidaks isikuankeedi, eesmärgiga hinnata tema sobivust päästemeeskonna reservi liikmeks saamisel.

Eelnõu kohaselt võib päästemeeskonna reservi liikmeks kandideerijalt nõuda isikuankeedi esitamist, kuid see ei ole igakordne kohustus. Otsuse isikuankeedi esitamiseks teeb Päästeamet olenevalt asjaoludest iga päästemeeskonna reservi kandideeriya kohta. Kui kandideerijalt isikuankeeti ei nõuta, kontrollib PPA tema tausta seaduses sätestatud alustel: kontrollitakse isikuandmeid riigi, kohaliku omavalitsuse või muu avalik-õigusliku isiku või eraõigusliku juriidilise isiku andmekogust, saadakse andmeid karistusregistri arhiivist, töödeldakse üldsusele mõeldud ja avalikult kättesaadavaid isikuandmeid jne.

Isikuankeedis küsitakse andmeid, mis võimaldavad hinnata isiku sobivust kiireloomuliseks missiooniks valmistumisel või selles osalemises. Isikuankeedis küsitakse ainult seadusest tulenevaid andmeid ja neid, mis on vajalikud, et hinnata kandideeriya sobivust päästemeeskonna reservi liikmeks. Samas saab ka kandideeriya isikuankeeti täites hinnata, kas ta sobib päästemeeskonna töös osalema, kuhu ta kandideerib. Kandideeriya tausta kontrollitakse isikuankeedis esitatud andmete alusel ning ta näeb juba ankeeti täites, millised andmed on olulised ja mida kontrollitakse. Nii võib isikuankeedi täitmisel Päästeametile selguda, et kandideeriya taust ei ole selline, mis võimaldaks tal kiireloomulisel missioonil päästemeeskonna töös osaleda.

Lõike 2 kohaselt võib isikuankeedis küsida andmeid päästemeeskonna reservi liikme kandidaadi sugulase või hõimlase, sealhulgas vanema, õe, venna, lapse ja abikaasa või registreeritud elukaaslase, samuti muu elukaaslase ees- ja perekonnanime, isikukoodi, isikukoodi puudumisel sünniaega ja -kohta ning kontaktandmeid, et tagada neile seaduses ettenähtud sotsiaalsed tagatised ja vajaliku teabe edastamine ohuolukorras.

Lõike 3 kohaselt kehtestab isikuankeedi vormi siseminister määrusega (vt rakendusakti kavand nr 3). Vormi koostamisel võetakse aluseks siseministri 11. juuli 2022. aasta määrusega nr 23 „Päästeteenistusse kandideeriya isikuankeedi vorm“ kehtestatud isikuankeedi vorm.

Päästeametil ja PPA-l on õigus kontrollida isikuankeediga esitatud andmeid. Kui Päästeamet või PPA tuvastavad isikuankeedi andmete kontrollimisel, et esinevad päästemeeskonna reservi võtmist välistavad asjaolud, siis isikut päästemeeskonna reservi ei võeta. Välistav asjaolu on näiteks see, kui isikut on karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest või vangistusega, olenemata karistusandmete kustutamisest, või kui ta on saanud pensionit, töötasu või muud tasu

riigilt, mis ei ole Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriik ega Šveitsi Konföderatsioon ega kuulu Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni (NATO).

Eelnõukohase PäästeS §-ga 31⁶ sätestatakse päästemeeskonna reservi liikme kandidaadi ja päästemeeskonna reservi liikme taustakontroll. Taustakontrolli eesmärk on veenduda, et päästemeeskonna reservi arvatud liige on usaldusväärne. See omakorda aitab tagada Päästeameti usaldusväärsust ja turvalisust, kuna Päästeamet korraldab päästemeeskonna reservi moodustamist. Regulatsioon on uus, kuivõrd RTsMS-i alusel kiireloomulisel tsiviilmissioonil osalevatele ekspertidele taustakontrolli kohustust ettenähtud ei ole.

Selleks, et kaitsta infosüsteeme, inimesi ja asutusi, on määratletud isikute hulk, kelle tausta kontrollitakse, samuti töödeldavate andmete ulatus. Näiteks kontrollitakse ka Siseministeeriumisse või tema valitsemisala asutusse kandideerijate ja praktikale tulijate tausta. Sarnane taustakontrolli regulatsioon on kehtestatud ka siseturvalisuse vabatahtlikele erinevates seadustes:

- abipolitseinikele abipolitseiniku seaduses (§ 7),
- vabatahtlikele merepäästjatele PPVS-is (§ 75⁹),
- Häirekeskuse tegevuses osalevatele vabatahtlikele PäästeS-is (§ 43²),
- abideminereijatele PäästeS-is (§ 36¹).

Kuigi päästemeeskonna reservi liikmed ei pruugi olla Päästeameti teenistuses, puutuvad nad asutuse töö ja tundliku infoga tihedalt kokku. Seetõttu võib ka nende puhul tekkida julgeoleku- või turvarisk, kui nende tausta ei kontrollita. Lisaks hakkavad päästemeeskonna ja selle reservi liikmed kiireloomulisel missioonil ja selleks valmistumisel täitma ülesandeid, mis on olemuselt ohtlikud ja spetsiifilised ning mida ei saa ega tohi võimaldada teha näiteks isikul, kelle käitumine või eluviis võib ohustada tema enda või teise isiku turvalisust. Arvestades praegust julgeolekuolukorda, on ülioluline tagada nii asutuse kui ka inimeste enda turvalisus.

Taustakontroll ja nimetatud isikuandmete töötlemine riivab PS-i §-s 26 sätestatud õigust eraelu puutumatusse. Eraellu võidakse sekkuda vaid seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks.

Võttes arvesse kiireloomulisel missioonil osalemise olemust, julgeolekuolukorda ning infot, millega päästemeeskonna ja selle reservi liige puutub kokku, on taustakontroll proportsionaalne meede selleks, et tagada vajalik turvalisus ja ohutus. Taustakontroll soodustab kahtlemata nimetatud eesmärgi saavutamist ja on seega sobiv meede. Taustakontrolli regulatsioon tagab, et päästemeeskonna reservi liikmeks võetakse usaldusväärsed ja laitmatu taustaga isikud. Seejuures ei ole kõnealust eesmärki võimalik vähemalt sama hästi saavutada mõnel muul, üksikisikut vähem rõhuval viisil. Päästemeeskonna ja selle reservi liikme vastavust eespool nimetatud nõuetele on oluline kontrollida ja seetõttu on taustakontroll vajalik. Taustakontrolliga sama tõhus alternatiiv puudub. Taustakontroll on riikliku abinõuna seega proportsionaalne ka kitsamas tähenduses, sest inimeste turvalisus ja ohutus ning avaliku korra kaitse kaaluvad üles riivist tingitud kahju.

Lõigete 1 ja 2 kohaselt kontrollib PPA päästemeeskonna reservi liikme kandidaadi ja päästemeeskonna reservi liikme vastavust eelnõukohase PäästeS § 31³ lõike 2 punktides 1–3 ja 6 sätestatud nõuetele ehk teostab taustakontrolli. Seejuures päästemeeskonna reservi liikme osas teostab PPA taustakontrolli vajaduse korral. See tähendab, et kui Päästeamet leiab, et liikmele on vaja teha uuesti taustakontroll (ilmneb näiteks kahtlus, et reservi arvatud liige ei

vasta enam § 31³ lõike 1 punktides 1–3 või 6 sätestatud nõuetele), võetakse PPA-ga ühendust, et PPA saaks vastava kontrolli teostada.

PPA-l on võimalik pöörduda füüsilise või juriidilise isiku poole, vestelda kontrollitava isikuga, samuti tema tööandja ja õppeasutuse esindajate ning teiste isikutega. Eesmärk on selgitada välja kontrollitava isiku kõlbelisi ja muid asjassepuutuvaid isikuomadusi ning vajaduse korral ja küsitleva isiku nõusolekul võtta temalt kirjalik seletus, kontrollida isikuandmeid riigi, kohaliku omavalitsuse või muu avalik-õigusliku isiku või eraõigusliku juriidilise isiku andmekogust, saada andmeid karistusregistri arhiivist ning töödelda üldsusele suunatud ja avalikest allikatest kättesaadavaid isikuandmeid.

Lõikes 3 on nimetatud isikuandmed, mille töötlemine on päästemeeskonna reservi liikme kandidaadi ja vajadusel päästemeeskonna reservi liikme nõuetele vastavuse hindamiseks lubatud, et hinnata päästemeeskonna reservi liikme kandidaadi usaldusväärsust ja sobivust osalemiseks rahvusvahelisel päästetööl ja demineerimistööl. Andmete töötlemise õiguslik alus on avalikes huvides oleva ülesande täitmine, mis tuleneb IKÜM artikkel 6 lõike 1 punktist e. Vajadus isikuandmete töötlemiseks tekib päästemeeskonna reservi liikmeks kandideerimise soovi esitamisega, et oleks võimalik kontrollida tema vastavust käesoleva eelnõuga seatud tingimustele. Eesmärk ei ole eriliiki isikuandmete kogumine, kuid nende nimetamine on oluline, sest need võivad menetluse käigus teatavaks saada. Näiteks võib isiku liikmelisus mõnes organisatsioonis anda teavet tema poliitiliste vaatete, usuliste või filosoofiliste veendumuste kohta, mis on IKÜM artikli 9 lõike 1 mõistes eriliiki isikuandmed.

Isikuandmete töötlemine on vajalik, et teha selgeks, kas päästemeeskonna reservi liikmeks saada soovija kohta kehtib mõni eelnõukohase PäästeS § 31³ lõikes 2 toodud välistus, mis keelaks teda Eesti päästemeeskonna reservi liikmeks võtta. Samasugune töödeldavate andmete ulatus on nähtud ette ka Häirekeskuse tegevuses osalevate vabatahtlike ja Päästeameti tegevuses osalevate abidemineerijate taustakontrolli kohta. Olulisuse hindamisel tuleb analüüsida, kas ja kuidas võivad päästemeeskonna reservi liikmeks saada soovija karistused, isiku vastu algatatud kriminaalmenetlused, isiku liikmelisus ning seotus teiste riikidega mõjutada tema ülesannete täitmist. Päästemeeskonna reservi liikme kohta töödeldakse järgmisi andmeid:

- 1) *kontaktandmed, elukoha, kodakondsuse ja isikut tõendava dokumendi ning töökoha andmed.* Näiteks kodakondsuse kaudu määratakse kindlaks isiku seos kindla riigiga, kuna Euroopa Liidu kodanik võib valida elukohaks mis tahes liikmesriigi. Töökoha andmed võimaldavad Päästeametil vajaduse korral küsida isiku tööandjalt lisainfot;
- 2) *andmed isikule määratud kriminaalkaristuste, viimase viie aasta jooksul väärteo eest määratud karistuste, karistatuse ja karistusest vabastamise ning karistuste täitmisele pööramise kohta.* Andmed karistuste täitmisele pööramise kohta on vajalikud selleks, et saada isiku seadusvastasest käitumisest tervikpilt. Tingimisi karistuste täitmisele pööramine tähendab, et isikul on olnud tingimisi karistus ja see pöörati täitmisele. Vaja on töödelda andmeid selle kohta, mis põhjusel tingimisi karistus täitmisele pöörati. Seejuures on oluline märkida, et töödeldakse andmeid ka väärteo eest määratud karistuste kohta – ka need andmed annavad pildi isiku õiguskuulekusest (suur hulk karistusi näitab, et isik käitub järjepidevalt seadusvastaselt ja pole seega usaldusväärne);
- 3) *andmed isiku vastu algatatud kriminaalmenetluste, kus ta on tunnistatud kahtlustatavaks või süüdistatavaks, ning nendes asjades tehtud menetlust lõpetava lahendi kohta.* Välissuhtluses osaleva inimese puhul on oluline tema laitmatu minevik, et poleks kahtlusi tema usaldusväärsuses;

- 4) *andmed isiku seotuse kohta organisatsiooni või liikumisega, mis oma tegevusega eirab avalikku korda või mille tegevus on suunatud Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse vägivaldsele muutmisele, territoriaalse terviklikkuse vägivaldsele rikkumisele, vägivaldsele võimuhaaramisele või Eesti põhiseadusliku korra vägivaldsele muutmisele.* Isiku seotus riigi julgeolekule ohtu kujutavate organisatsioonidega on selge risk riigi julgeolekule ja selline tegevus võib riigi välissuhtlust kahjustada;
- 5) *andmed isiku välispiiri ületuste ja välisriigis viibimise kohta, et tuvastada isiku viibimine välisriigis, mis on kantud riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse § 19 lõike 3 alusel kehtestatud nimekirja ning mille puhul kehtib sama paragrahvi lõikes 2 nimetatud teatamiskohustus.* Sage riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse § 19 lõikes 3 nimetatud välisriikide külastamine võib viidata seotusele riigi julgeolekule ohtu kujutava tegevusega;
- 6) *andmed isiku seotuse kohta välisriigi luure- või julgeolekuteenistusega.* Seotus välisriigi luure- või julgeolekuteenistusega väljendab otsest ohtu nii riigi julgeolekule kui ka välissuhtlusele, mistõttu on seda vaja kontrollida.

Lõikes 4 on nimetatud PPA õigused taustakontrolli raames kogutud isikuandmete õigsuse kontrollimisel. Andmete õigsuse kontrollimise käigus võib PPA:

- 1) pöörduda riigi- ja kohaliku omavalitsuse üksuse asutuste, samuti füüsiliste ja juriidiliste isikute poole järelepärimisega kontrollitava isiku isikuandmete kohta;
- 2) vestelda kontrollitava isiku, samuti tema tööandja ja õppeasutuse esindajate ning teiste isikutega, et selgitada välja kontrollitava isiku kõlbelised ja teised isikuomadused ning vajaduse korral ja küsitletava isiku nõusolekul võtta temalt kirjalik seletus;
- 3) kontrollida isikuandmeid riigi, kohaliku omavalitsuse või muu avalik-õigusliku isiku või eraõigusliku juriidilise isiku andmekogust;
- 4) saada isikuandmeid karistusregistri arhiivist;
- 5) töödelda üldsusele suunatud ja avalikust allikast kättesaadavaid isikuandmeid.

Nimetatud toimingud on vajalikud, et taustakontrolli käigus oleks PPA-l võimalik erinevatest allikatest kontrollida esitatud andmete õigsust ja päästemeeskonna reservi liikmeks arvamise välistavate aluste puudumist. Andmete kontrollimise viis valitakse iga kord eraldi, arvestades kontrollitavate andmete olemust.

Lõikes 5 sätestatakse päästemeeskonna reservi liikme kandidaadi ja liikme taustakontrolliks kogutud andmete säilitamise tähtaeg. Isiku taustakontrolliks kogutud andmeid säilitatakse:

- 1) viis aastat taustakontrolli tegemise lõppemisest arvates või
- 2) pärast päästemeeskonna reservist väljaarvamist tekkinud õigusliku vaidluse korral kuni selle lõppemiseni, kui see lõpeb pärast käesoleva lõike punktis 1 nimetatud tähtaega. Sarnane regulatsioon on Häirekeskuse vabatahtlike ja abideminereerijate kohta (PäästeTS § 7² lõige 6 ja PäästeS § 36¹ lõige 4). Säilitustähtaja ühetaolisuse ja õigusselguse tagamiseks on PäästeS-is sätestatud säilitustähtaeg sarnane muudes valdkondades tehtava taustakontrolli käigus kogutud andmete säilitamisega.

Eelnõukohase PäästeS §-ga 31⁷ sätestatakse päästemeeskonna liikme päästemeeskonna reservist väljaarvamise alused. Samamoodi nagu eelnõu kohase PäästeS § 31⁴ lõike 1 kohaselt otsustab päästemeeskonna reservi liikmeks võtmise Päästeamet, otsustab ka reservist välja arvamise Päästeamet. Päästemeeskonna reservi koosseisu kinnitab Päästeamet käskkirjaga.

Päästemeeskonna reservi liikme saab päästemeeskonna reservist välja arvata kolmel alusel. Esiteks, päästemeeskonna reservi liige võib oma staatusest loobuda Päästeametile kirjaliku

taotluse esitamisega. Teiseks, isik vabastatakse päästemeeskonna reservi liikme staatusest siis, kui ta ei vasta enam eelnõu kohase PäästeS § 31³ lõigetes 1–3 nimetatud nõuetele (näiteks isikul on piiratud teovõime, isik on toime pannud kuriteo, ilmsiks on tulnud valeandmete esitamine vm). Kolmandaks, reservi liikme staatusest vabastatakse isik päästemeeskonna reservi liikmele sobimatu käitumise korral. Sobimatuks käitumiseks loetakse näiteks avaliku korra rasket rikkumist või muu süüteo toimepanemist, samuti kohatut käitumist kiireloomulisel missioonil osalemisel.

Eelnõukohase PäästeS §-ga 31⁸ reguleeritakse kiireloomulisel missioonil osalemise otsustusprotsessi.

Lõike 1 kohaselt otsustab päästemeeskonna kiireloomulisel missioonil osalemise Päästeamet koostöös Siseministeeriumiga. Vastavalt rahvusvahelisele kokkuleppele, riigi või rahvusvahelise organisatsiooni esitatud abipalvele, analüüsib Päästeamet kiireloomulisel missioonil osalemise vajalikkust, otstarbekust ja võimalikkust. Määruse nr 51 kohaselt otsustab kiireloomulisel missioonil osalemise siseminister. Otsustamise ülesanne pannakse Päästeametile, kuna otsustusprotsess peab olema võimalikult kiire. Päästeamet konsulteerib otsuse tegemisel Siseministeeriumiga, samuti on lõike 2 kohaselt kohustus otsus kooskõlastada Välisministeeriumiga.

Abipalve laekumisel teavitatakse päästemeeskonna reservi ja aktiveeritakse päästemeeskonna juhtgrupp, kes asub koguma lisainformatsiooni (sh konsulteerib Välisministeeriumiga) ning planeerib võimalikuks kiireloomuliseks missiooniks vajalikud tegevused, mis hõlmab muuhulgas päästemeeskonna moodustamist ja selle juhi määramist. Enne kiireloomulise missiooni otsust koostatakse võimalikult täpne kuluprognos, tegevusplaan, päästemeeskonna ja varustuse transpordi- ning kommunikatsiooniplaan. Nii kiireloomulise missiooni otsuse eel kui ka selle toimumise ajal jälgitakse abipalve esitanud riigis olukorda ja konsulteeritakse asjassepuutuvate asutustega (nt Terviseamet).

Lõike 2 kohaselt tuleb Päästeametil kiireloomulisel missioonil osalemise otsus eelnevalt kooskõlastada Välisministeeriumiga. Välisministeeriumil on välissuhtlust, sealhulgas humanitaarabi andmist korraldav, välispoliitikat kujundav, nõustav ja toetav roll. Kooskõlastamine aitab tagada, et kiireloomulisel missioonil osamine on kooskõlas Eesti arengukoostöö- ja humanitaarabi andmise põhimõtetega ning seeläbi vältida kahju Eesti rahvusvahelistele suhetele.

Eelnõukohase PäästeS §-ga 31⁹ nähakse ette avaliku võimu teostamise õiguse peatamine ja töö tegemisest keeldumise õigus kiireloomulisele missioonile ja selle väljaõppele lähetamisel.

Lõigetega 1 ja 2 reguleeritakse päästemeeskonna reservi liikme töösuhet tööandjaga kiireloomulisel missioonil ja väljaõppel osalemiseks. Kui päästemeeskonna või selle reservi liige on ametnik ATS-i tähenduses, võib ta kiireloomulisele missioonile või selle väljaõppele lähetada tööandja nõusolekul. Tööandja võib peatada selleks ajaks tema avaliku võimu teostamise õiguse. Kui päästemeeskonna või selle reservi liige töötab enne kiireloomulisel missioonil osalemiseks vajalikku väljaõpet või kiireloomulisel missioonil osalemist töölepinguga, kohaldatakse tema töösuhetele töölepingu seaduse (edaspidi TLS) §-s 19 sätestatud. TLS § 19 sätestab töötaja õiguse keelduda töö tegemisest ja nimetab alused, millal võib töötaja seda õigust kasutada. Töö tegemisest keeldumise õiguse kasutamisel ei saa tööandja nõuda töötajalt töö tegemist ning töö tegemisest keeldumine ei saa sellisel juhul olla töölepingu ülesütlemise aluseks. TLS § 19 punkti 6 kohaselt on töötajal õigus keelduda töö

tegemisest juhul, kui tal on muu töölepingus, kollektiivlepingus või seaduses ettenähtud põhjus. TLS-i §-s 19 punktis 6 sätestatud õiguse kasutamises võivad töötaja ja tööandja kokku leppida nii töölepingu sõlmimisel kui ka töölepingu kestuse ajal. Kui selline kokkulepe on sõlmitud, saab tööandja seda muuta ainult poolte kokkuleppel (TLS § 12). See annab töötajale kindluse, et tema töökoht kiireloomulisel missioonil osalemiseks vajalikul väljaõppel või kiireloomulisel missioonil osalemise ajal säilib. Analoogselt on RTsMS § 9 lõikes 2 sätestatud, et missioonil osalemise ajal kohaldatakse eksperdi töösuhte TLS-i § 19, kui ei lepita kokku teisiti. Eesmärk on missioone hõlmavad regulatsioonid PäästeS-is ja RTsMS-is ühtlustada.

Lõikega 3 nähakse ette, et tööandja nõusolek peab olema vähemalt kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Päästeamet ei kogu tööandjatega sõlmitud kokkuleppeid kõigilt päästemeeskonna reservi liikmetelt nende reservi arvamisel, kuid isikul peab nõusolek olema olema kokkuleppe sõlmimise tõendamiseks. Eesmärk on, et missioonile lähetamine toimuks võimalikult kiiresti ning päästemeeskonna ja selle reservi liikmete töösuhted säiliks.

Eelnõukohases PäästeS §-s 31¹⁰ reguleeritakse päästemeeskonna liikme alluvus kiireloomulisel missioonil ehk kehtestatakse põhimõtted, millistes küsimustes millisest alluvussuhtest päästemeeskonna liige missioonil juhindub.

Punkti 1 kohaselt allub päästemeeskonna liige kiireloomulisel missioonil osalemise ajal missiooni töökorralduse küsimustes päästemeeskonna juhile või asjakohasele rahvusvahelise organisatsiooni juhtimisorganile. Konkreetne juhtimiskorraldus pannakse paika iga missiooni eripärasid ja otstarbekust arvestades.

Punkti 2 kohaselt allub päästemeeskonna liige eelnevas lõikes nimetatata küsimustes Päästeametile. Viidatud küsimuste all mõeldakse näiteks tasustamist, kiireloomuliselt missioonilt tagasi kutsumist, distsiplinaarküsimusi jne. Päästeamet annab päästemeeskonna liikmele juhiseid muudes kui töökorralduslikes küsimustes. Lisaks puudutab see lõige Päästeametis mittetöötavaid päästemeeskonna liikmeid, kes kiireloomulise missiooni ajal alluvad administratiivselt Päästeametile, kuna kiireloomulisel missioonil peatub nende töösuhe teise tööandja juures.

Eelnõukohases PäästeS §-s 31¹¹ määratakse kindlaks kiireloomulise missiooni ja selle väljaõppe kulude katmine ning tasu arvestuse põhimõtted.

Lõike 1 kohaselt kaetakse kiireloomulise missiooni ja selle väljaõppe kulud Päästeameti eelarvest, kui ei ole lepitud kokku teisiti. Näiteks kaasnevad sellised kulud koolituste ja õppustega. Kui kiireloomuliseks missiooniks valmistumise ja sellel osalemise kulude katmiseks ei leita vahendeid muudest allikatest, siis esitab Siseministeerium taotluse Vabariigi Valitsuse reservist vahendite eraldamiseks. Näiteks peab Päästeamet tagama varustuse valmisoleku ja Välisministeerium on eelnevalt kaasrahastanud päästemeeskonna võimekuse tõstmiseks varustuse muretsemist. Muudeks vahenditeks võivad senise praktika järgi olla missiooni korraldaja või Vabariigi Valitsuse reservi vahendid. Missioonide kogemus näitab, et sageli kannab missiooni korraldaja vähemalt osa missiooni kuludest, makstes päevaraha ja sõlmides tervisekindlustuslepingu.

Vabariigi Valitsuse reservi vahenditest on finantseeritud kiireloomulisi missioone 2005. aastal Indoneesias ja Pakistanis ning 2008. aastal Gruusias. 2023. aastal Türgi maavärina tagajärgede likvideerimise missiooni rahastas Välisministeerium. Kuna looduskatastroofide toimumist ei saa Päästeameti ega Välisministeeriumi eelarve koostamisel ette planeerida, on ka tulevikus

kiireloomuliste missioonide rahastamisel vältimatu Vabariigi Valitsuse reservist vahendite taotlemine. Lisaks võib Vabariigi Valitsuse reservi vahendite kasutamine kõne alla tulla juhul, kui tegemist on välispoliitiliselt olulise missiooniga. PäästeS-i § 31 lõike 2 alusel on seadusandja kulude katmise korra kehtestamise volitanud Vabariigi Valitsusele. Nimetatud volituse alusel antud määrus nr 51 § 5 näeb samuti ette, et missiooniks valmistumise ja sellel osalemise kulud kaetakse Päästeameti eelarvest, kui ei lepita kokku teisiti. Seega eelnõuga ei tehta kiireloomuliseks missiooniks valmistumise ja sellel osalemise kulude katmises sisulist muudatust.

Lõike 2 kohaselt on ette nähtud, et kui Päästeamet lähetab päästemeeskonna liikme kiireloomulisele missioonile või päästemeeskonna reservi liikme missiooni väljaõppele teise riiki, siis hüvitab Päästeamet lähetatavale sõidu- ja majutuskulud, mis on lähetusega seotud. Samuti maksab Päästeamet päästemeeskonna liikmele tasu vastavalt eelnõukohase PäästeS § 31¹¹ lõigetes 3 ja 4 toodud määras.

Erinevalt kiireloomulisest piiriülesest koostööst vormistatakse kiireloomulisel missioonil osalemine lähetusena. Lähetuse vormistamise eesmärk on lähetatavale lähetusega seotud kulutuste katmine (nt transpordiga seonduvad kulud) ja sotsiaalsete tagatiste olemasolu päästemeeskonna liikmetele kiireloomulisel missioonil või selleks vajalikul väljaõppel. Lähetus vormistatakse Päästeameti peadirektori käskkirjaga. Antud sätte eeskujuks on võetud abipolitseinike seaduse § 40 lõige 1¹ ja kaitseliidu seaduse § 67 lõige 3, mis sisaldavad vabatahtlike lähetamisel samu põhimõtteid. Seni on määruse nr 51 § 4 lõike 2 alusel Päästeamet sõlminud missioonil osalemiseks nõusoleku andnud eksperdiga võlaõigusliku lepingu.

Lõige 3 näeb ette, et päästemeeskonna või selle reservi liikmele tasu maksmisel võetakse tema missioonil makstava töötasu või palga aluseks kolmekordne Eesti töötasu alammäära suurus. Iga kiireloomulise missiooni tasu arvestuse aluseks võetakse abi vajava sihtkoha asukoht, ülesanded ja ohuhinnang. Siiski ei tohi **lõike 4** kohaselt päästemeeskonna või selle reservi liikmele missioonil määratav töötasu või palk ületada viieteistkümnekordset Eesti töötasu alammäära. Kuna päästemeeskonna liikmete töösuhted peatuvad, siis asjakohane töötasu aitab motiveerida päästemeeskonna liikmeid ohtlikul kiireloomulisel missioonil või selleks vajalikul väljaõppel osalema.

Praegu on kiireloomulisel missiooni osalemise eest ette nähtud tasu maksmine määruse nr 51 kohaselt. Määruse nr 51 § 4 lõike 3 kohaselt makstakse päästemeeskonna liikmele tasu lähtuvalt tema personaalsetest ülesannetest ning tema missioonile saatmisele eelnenud kuue kuu keskmise töötasu või palga kuni neljakordsest suurusest, kuid mitte rohkem kui viieteistkümnekordses Eesti töötasu alammäära suurus. Meeskonna liikmetele, kellel puudub püsiv sissetulek, makstakse tasu kuni viieteistkümnekordses Eesti töötasu alammäära suurus. Ka RTsMS näeb ette missioonil osalemise tasustamise § 18 lõikes 2 toodud määras.

Eelnõukohase PäästeS §-ga 31¹² reguleeritakse rahvusvahelisel päästetööl ja demineerimistööl osalemise sotsiaalsed tagatised.

Lõike 1 alusel kohalduvad kiireloomulisel piiriülesel päästetööl osalevale meeskonnaliikmest päästeteenistujale päästeteenistuse seaduse (edaspidi *PäästeTS*) §-s 14 ja vabatahtlikule päästjale PäästeS-i §-s 41 nimetatud sotsiaalsed tagatised. Sisuliselt tähendab see seda, et kiireloomulisel piiriülesel päästetööl kehtivad sotsiaalsed tagatised on samad riigisisesele päästetööl kehtivate sotsiaalsete tagatistega. PäästeTS §-s 14 on kutselisele päästjale sätestatud hüvitis päästeteenistuja surma ja töövõime vähenemise korral. PäästeS-i § 41 reguleerib

hüvitise maksmist vabatahtliku päästja hukkamise, surma ja töövõime vähenemise korral. Sotsiaalsete tagatiste reguleerimine ei ole seejuures uus – PäästeS § 31 lõike 5 alusel on ka praegu ettenähtud, et rahvusvahelisel päästetööl ja demineerimistööl osalemisel laienevad meeskonnaliikmele sotsiaalsed tagatised.

Sotsiaalsete garantiide tagamine rahvusvahelisel päästetööl osalevatele isikutele on põhjendatud, kuna päästetööd tehes riskitakse oma elu ja tervisega. Olemuselt on kiireloomulise piiriülese päästetöö sisu sama, mis siseriiklikult tehtud päästetöö. Toetuse maksmise eesmärk on aidata hukkamise, surma või töövõimetuse korral kiireloomulisel piiriülesel koostööl osalenud isikul või tema perekonnaliikmetel tekkinud olukorraga toime tulla ning oma elu vastavalt kohandada. Kuivõrd sotsiaalsed tagatised laienevad päästetööl osaleva meeskonna liikmetele PäästeS-i järgi ka praegu, siis ei ole sotsiaalsete tagatiste sihtrühma laiendatud.

Lõike 2 kohaselt on kiireloomulisel missioonil päästemeeskonna liikmel ja missiooni väljaõppel päästemeeskonna reservi liikmel avaliku teenistuse seaduse (edaspidi *ATS*) §-s 49 nimetatud sotsiaalsed tagatised. Päästeamet võib päästemeeskonna või selle reservi liikme kiireloomulisele missioonile või selle väljaõppele lähetamise ajaks sõlmida kindlustuslepingu. Muudatusega lisatakse PäästeS-i põhimõte, et kiireloomulisel missioonil osalemiseks vajalikul väljaõppel ja kiireloomulisel missioonil osaleva päästemeeskonna ja selle reservi liikmele kehtivad sotsiaalsed tagatised on võrdsed teiste Eesti riigi poolt humanitaarmissioonidele lähetatud ekspertide sotsiaalsete tagatistega. Need on reguleeritud RTsMS-i 4. peatükis. Samuti ei või kiireloomulisele missioonile lähetatud päästemeeskonna ja selle reservi liikme sotsiaalsed tagatised olla halvemad võrreldes nendega, mis talle kehtiksid Eestis. Töö kiireloomulisel missioonil osalemiseks või selleks vajalikul väljaõppel on samaväärne Eestis toimuva pääste- või demineerimistööga. Seetõttu on põhjendatud, et ka sotsiaalsed tagatised on nendes olukordades võrdsed. Näiteks päästjate sotsiaalsed tagatised on võrdsustatud ATS §-s 49 sätestatuga (PäästeTS § 14).

Käesoleva eelnõu eesmärk on ühtlustada PäästeS-is ja RTsMS-is sätestatud sotsiaalsed tagatised. Eelnõuga tagatakse riigi poolt kiireloomulisele missioonile lähetatud päästemeeskonna liikmete ja rahvusvahelisele tsiviilmissioonile lähetatud ekspertide võrdne kohtlemine ning sellega soodustatakse nende motivatsiooni säilimist missioonidel osalemiseks.

Päästeamet võib päästemeeskonna ja selle reservi liikmele kiireloomulisel missioonil osalemise ajaks sõlmida täiendavaid kindlustuslepinguid, millega tagatakse missiooniga seonduvate lisariskide maandamine ning ravi- ja transpordikulude katmine päästemeeskonna liikme haigestumise või õnnetusjuhtumi korral, millega ei kaasnenud töövõimetust. Sarnane regulatsioon on kehtestatud ka RTsMS-is, mille § 9 lõike 3 kohaselt tagatakse ekspordile missioonil osalemise ajaks tervisekindlustus.

Eelnõukohase PäästeS §-ga 31¹³ reguleeritakse tervisekontrolli ja vaktsineerimist.

Lõike 1 kohaselt on kiireloomulises piiriüleses koostöös päästeteenistujale ja vabatahtlikule päästjale tagatud PäästeTS §-s 16 sätestatud terviseuuringud ja vaktsineerimine. Mõlemat tagab Päästeamet ja need on tasuta.

Tervise seisundi perioodilist kontrolli ja vaktsineerimist korraldab Päästeamet ka päästemeeskonna reservi liikmele (**lõike 2**). See on oluline, et valmistuda kiireloomuliseks missiooniks, sealhulgas väljaõppeks. Kiireloomulise missiooni puhul ei ole ajaliselt võimalik läbida tervisekontrolli vahetult enne missioonile lähetamist. Kiireloomulisele missioonile

lähetatava päästemeeskonna liikme tervisekontroll on perioodiline ja selle eesmärk on hinnata tervise seisundi vastavust missioonil tehtavate ülesannete täitmiseks, vähendada või vältida võimalikke terviseriske, ennetada tervisekahju tekkimist ning tagada seeläbi missioonil osaleva päästemeeskonna liikme ohutus ja tervise säilimine⁴². Sarnaselt on reguleeritud RTsMS § 25 lõikes 1, et pikaajalisele missioonile lähetatav ekspert peab läbima tervisekontrolli enne missioonile lähetamist ja missioonil osalemise ajal vähemalt üks kord kolme aasta jooksul.

Vaktsineerimine on osa valmisoleku tagamisest. Kuigi vaktsineerimine on oluline, arvestades võimalikke missioonipiirkondi ja nendest tulenevaid terviseriske, ei saa reservi liiget vaktsineerima sundida.

Lõikega 3 antakse Päästeametile volitus kehtestada päästemeeskonna reservi liikme tervisekontrolli ulatus. Praegu on päästemeeskonna reservi liikme tervisenõuete kehtestamisel ja tervisekontrolli korraldamisel võetud aluseks Päästeameti päästemeeskonna töökeskkonna riskianalüüs⁴³, mille käigus on arvestatud ja hinnatud kõiki võimalikke ohutegureid, mis võivad esineda erinevates tegevustes ja olukordades nii kiireloomulistel missioonidel kui ka õppustel ning avaldada mõju päästemeeskonna ja selle reservi liikmete tervisele.

Lõike 4 kohaselt korraldab Päästeamet päästemeeskonna liikme vaktsineerimise enne missioonile lähetamist ja vajaduse korral missioonil osalemise ajal Maailma Terviseorganisatsiooni ja Eesti Terviseameti soovitude või asukohariigi nõuete kohaselt. See tähendab, et nimetatud soovitude või nõuete olemasolul on päästemeeskonna liikmel õigus vaktsineerimisele. Vaktsineerimise kulud kaetakse Siseministeeriumi valitsemisala eelarve kaudu, kui neid ei kaeta muudest vahenditest. Päästeamet omab päästemeeskonna reservi liikmete vaktsineerimise plaani, millega tagatakse enamlevinud nakkuste kaitse. Vastavalt vajadusele ja võimalusele tehakse täiendavaid vaktsineerimisi, arvestades kiireloomulise missiooni sihtkoha riske. Tavapärast vaktsineeritakse ennetavalt A- ja B-hepatiidi, puukentsefaliidi, kollapalaviku, kõhutüüfuse, difteeria, teetanuse, poliomüeliidi, meningokoki ning enne missiooni vajadusel lisaks malaaria ja koolera vastu. Arvestama peab aga sellega, et kui näiteks kiireloomulise missiooni asukohariigi eripärast on vaktsineerimine vajalik ja isik sellest keeldub, siis teda missioonile ei lähetata.

Lõikes 5 tuuakse selguse huvides eraldi välja, et vaktsineerimine on vabatahtlik. Vaktsineerimine ei ole kohustuslik, kuid olenevalt olukorrast võib juhtuda, et vaktsineerimata isikuid missioonile ei saadeta.

Eelnõukohase PäästeS §-ga 31¹⁴ reguleeritakse päästealase humanitaarabi andmist.

Lõikes 1 antakse Päästeametile õigus anda abivajavale riigile või organisatsioonile päästealast humanitaarabi. Päästeamet on aastate jooksul saavutanud rahvusvaheliste standardite kohase pääste- ja humanitaarabi osutamise võimekuse, mis lubab Eestil saata vajaduse korral katastroofiipiirkonda erisuguste ülesannete täitmiseks valmis oleva päästemeeskonna. Samuti on loodud võimekus saata katastroofiipiirkonda materiaalsed abi, eesmärgiga päästa inimelusid loodus- või inimtegevusest põhjustatud katastroofide ajal või nende järel ja tagada inimväärseks eluks hädavajalik. Humanitaarabi andmine, sealhulgas humanitaarabimissioonidel osalemine on Eesti välispoliitika oluline osa. Valdonna eest vastutab Välisministeerium, kellega

⁴² Päästeameti peadirektori 24.08.2023 käskkiri nr 1.1-3.1/190 „Eesti Päästemeeskonna reservi liikmete tervisekontrolli kord“.

⁴³ Sama.

Päästeamet teeb tihedat koostööd. Arengukoostöö- ja humanitaarabi strateegia⁴⁴ alusel on humanitaarabi andmise pädevus avalikus sektoris lisaks Välisministeeriumile ka teistel osapooltel. Seejuures on Välisministeeriumil keskne roll humanitaarabipoliitika kujundamisel ja selle elluviimise korraldamisel. Välissuhtlemiseaduse § 9 lõike 1 punkti 6 alusel töötab Välisministeerium koos asjaomaste ministeeriumidega välja arengukoostöö ja humanitaarabi poliitika ning viib seda vastavalt oma pädevusele ellu.

Päästeamet on 2023. aastal osalenud Välisministeeriumi rahastatava humanitaarabi andmisel Ukrainale Kahhovka tammi purunemise järel, mille käigus saadeti veepääste varustust, toidupakke ja päästjatele vajalikku varustust. Leetu saadeti 2023. aasta migratsioonikriisi käigus humanitaarabina tekke ja patju.

Lõikes 2 selgitatakse mõiste *päästealane humanitaarabi* tähendust. Mõiste tähendus kattub Vabariigi Valitsuse 16. detsembri 2021. aasta määruses nr 122 „Arengu- ja humanitaarabi andmise tingimused ja kord“ (§ 2 punkt 6) ja RTsMS-is (§ 2 punkt 3) sätestatud humanitaarabi definitsiooniga. Päästealase humanitaarabi all mõistetakse:

- 1) rahalist või muud materiaalist toetust või oskusteavet, mida kasutatakse katastroofi piirkonnas, et päästa loodus- või inimtegevusest põhjustatud katastroofi ajal või selle järel inimesi ja tagada inimväärseks eluks hädavajalik;
- 2) toetust, mida kasutatakse, et ennetada loodus- või inimtegevusest põhjustatud katastroofi või parandada sellele reageerimise valmidust.

Lõike 3 kohaselt kooskõlastab Päästeamet päästealase humanitaarabi andmise Välisministeeriumiga. Lähtutakse põhimõttest, et humanitaarabi korraldav, poliitikat kujundav, nõustav ja toetav roll on Välisministeeriumil. Seega on vajalik, et Päästeamet konsulteeriks päästealase humanitaarabi andmisel Välisministeeriumiga, et oleks tagatud kooskõla Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi poliitika ja humanitaarabi andmise põhimõtetega ning vältida Eesti välissuhete kahjustamist. Välisministeerium juhindub humanitaarabi andmise korraldamisel Vabariigi Valitsuse heakskiidetud arengukoostöö ja humanitaarabi strateegiast.

Eelnõu § 1 punkti 16 kohaselt nähakse PäästeS § 36 lõikes 1 selgesõnaliselt ette, et Päästeameti tegevuses osaleva isiku vabatahtlikuks võtmise otsustab Päästeamet. See on ka praegu nii ja sisulisi muudatusi Päästeameti tegevusvaldkonnas vabatahtlikuks võtmise korralduses ei tehta. Muudatuse kohaselt sõnastatakse selgemalt, et tegemist on Päästeameti otsusega, mis olemuselt on haldusakt. Päästeametil on kaalutusõigus vabatahtliku staatuse andmisel – vastav raamistik on ette nähtud PäästeS-i 7. peatükis. Praktikas on segadust põhjustanud asjaolu, et PäästeS § 36 lõike 1 sõnastus on üldine ega viita selgelt Päästeameti õigusele vabatahtlikuks võtmise üle otsus langetada. Muudatus tehakse õiguselguse huvides ja sealjuures ühtlustatakse sätte sõnastust vabatahtliku staatusest vabastamisega (vt PäästeS § 43 lõige 1).

Eelnõu § 1 punkti 17 kohaselt täpsustatakse PäästeS-i § 41 lõikes 3, et vabatahtlikule päästjale ja abidamineerijale hüvitatakse riigieelarvest vabatahtliku päästja ülesande täitmise tõttu saadud vigastuse või haigestumisega kaasnevad ravi- ja ravimikulud. PäästeS § 41 lõikes 3 viidatud ATS §-s 49 on reguleeritud ametniku sotsiaalsed tagatised hukkumise, surma ja töövõime vähenemise korral. PäästeS § 41 reguleerib aga kitsamalt isiku hukkumise, surma ja töövõime vähenemise korral makstavat hüvitist. Enne 1. juulit 2022. aastal kehtinud PäästeS-i redaktsiooni § 41 lõike 12 kohaselt oli ette nähtud, et kui isik on vabatahtliku päästja ülesande täitmise tõttu saanud vigastada või haigestunud, kannab riik tema ravi- ja ravimikulud. Sellest

⁴⁴ [Arengukoostöö- ja humanitaarabi strateegia 2024-2030.](#)

põhimõttest ei ole loobunud, kuid sätte praegune sõnastus ei anna mõtet piisavalt selgelt edasi ning seetõttu võib tekkida vaidlusi, kas vastavaid kulusid on õigus hüvitada. Õigusselguse tagamiseks tuuakse PäästeS-is hüvitatavate kuludena selgelt välja vabatahtliku päästja ülesande täitmise tõttu saadud vigastuse või haigestumisega kaasnevad ravi- ja ravimikulud. Muudatus ei ole sisuline.

Eelnõu § 1 punkti 18 kohaselt teatab vabatahtliku päästja või abideminereerija staatusest vabastamise otsusest Päästeamet teatisega. Muudatusega jäetakse PäästeS § 43 lõike 2 sõnastusest välja viide käskkirjale kui konkreetsele dokumendi liigile. Eesmärk on seaduse teksti selles osas ühtlustada.

Eelnõu § 1 punktiga 19 muudetakse PäästeS § 48 sõnastust. Muudatuse kohaselt loetakse ka eelnõukohase PäästeS § 13² lõike 5 alusel vahetu sunni kohaldamisega tekitatud kahju õnnetusest põhjustatud kahjuks. Seega juhul, kui Päästeamet kohaldab kiirabibrigaadi teate alusel vahetut sundi, et abistada kiirabibrigaadi TTKS § 61 lõike 2 alusel valdusesse sisenemisel ning tekitab seejuures isikule varalist kahju, on tegemist õnnetusest põhjustatud kahjuga, mida Päästeamet ei hüvita. Vara kahjustamine on seotud isiku elu ja tervise kaitsmise vajadusega, kui sündmusele reageerimine on ajakriitiline ning vähem kahjustavat meedet ei ole võimalik rakendada. Sarnaselt on loetud päästesündmuse käigus põhjustatud kahju õnnetusest põhjustatud kahjuks. Muudatus on seotud eelnõu § 1 punktiga 14 tehtava muudatusega. Võrreldes kehtiva seadusega on teksti lisatud, et sätet kohaldatakse ka KorS § 51 sätestatud valduse läbivaatuse käigus tekitatud kahjule. Vastav viide on ekslikult PäästeS-st välja jäänud.

Eelnõu § 1 punktiga 20 lisatakse PäästeS-i rakendussätted seoses päästemeeskonna reservi liikmete nõuetele vastavuse kontrolliga. Lõike 1 kohaselt on kõigi päästemeeskonna reservi liikmete nõuetele vastavuse kontroll, sh taustakontroll vaja teha 2028. aasta alguseks. Eelnõukohane PäästeS § 31⁴ lõige 2 reguleerib päästemeeskonna reservi liikme kandidaadi nõuetele vastavuse kontrollimist. See nõue on uus ja lisaks kandidaatidele tuleb vastavust kontrollida ka päästemeeskonna reservi kuuluvate liikmete puhul. Nii tagatakse praeguste ja tulevaste liikmete võrdne kohtlemine. Lõike 2 kohaselt ei kontrollita neid, kellele on varasemalt PäästeTS §-s 7² nimetatud taustakontroll juba tehtud. Päästemeeskonna reservi kuuluvast 386 liikmest ligi pooled on Päästeameti teenistujad. Kuna päästeteenistusse võtmisel tehakse isiku kohta taustakontroll (PäästeTS § 7²), siis neid teenistujaid ei ole vaja täiendavalt kontrollida. Seega on vaja läbi viia vähem kui 200 inimese taustakontroll. Töökoormuse hajutamiseks on see jaotatud enam kui kolme aasta peale.

Eesmärk on, et kõigi päästemeeskonna reservi arvatud isikute taustakontroll oleks tehtud ja isikud vastaksid eelnõus toodud nõuetele. Selliselt tagatakse päästemeeskonna reservi liikmete ja kandidaatide võrdne kohtlemine seeläbi, et nad peavad vastama samadele nõuetele.

Eelnõu § 2 kohaselt täiendatakse KarRS-i § 20. KarRS § 20 lõike 1 punkti 17 täienduse kohaselt on PPA-l õigus saada karistusregistri arhiivist andmeid päästemeeskonna reservi kandidaadi ja rakendussätte kohaselt ka päästemeeskonna reservi liikme kohta taustakontrolli tegemiseks. Muudatus on seotud eelnõukohase PäästeS § 31⁶ lõike 3 punktiga 4.

Eelnõu §-ga 3 täiendatakse KarS-i §-ga 278¹. Sellega nähakse ette uue väärteo koosseisuna karistus vale hädabiteate teadvalt edastamise eest, millega häiritakse Häirekeskuse tööd. Eelnõu kohaselt on karistusmäär sellise teo eest füüsilisele isikule rahaträhv kuni 200 trahviühikut või arest. Korduva sama teo eest on rahaträhv kuni 300 trahviühikut või arest ning juriidilisele isikule rahaträhv kuni 10 000 eurot. Eelnõuga kavandatakse KarS-i uut

väärteokoosseisu, kuna kehtiva õiguse kohaselt ei ole võimalik isikut Häirekeskuse töö häirimise eest vastutusele võtta.

Kehtiva KarS-i §-s 278 on ettenähtud väärteokoosseis eritalituse vale väljakutsumise eest. Sätte kohaselt on karistatav Päästeameti, politsei, kiirabi või muude eritalituste teadvalt vale väljakutse või väljasõidu põhjustamine. Teo eest on võimalik füüsilisele isikule määrata rahatrahv kuni 300 trahviühikut või arest ja juriidilisele isikule rahatrahv kuni 3200 eurot. Sealjuures tuleb KarS-i kommentaaride kohaselt vale väljakutsena mõista igasugust helilist või nähtavat teadaannet, mille sisuks on tegelikult olematu häda- või ohuolukord ning viidatakse võõra abi hädavajadusele. Vale väljakutse loetakse lõpuleviiduks väljakutse teatavakstegemisega, eritalituste tegelik reageerimine sündmusele ei oma sealjuures tähtsust.⁴⁵ Häirekeskuse töö häirimise eest KarS § 278 alusel isikut vastutusele võtta ei saa, kuna taolise teo puhul ei ole tegemist eritalituste teadvalt vale väljakutse või väljasõidu põhjustamisega.

Politsei- ja Piirivalveameti andmetel⁴⁶ esitati 2023. aastal kokku 108 KarS § 278 seotud väärteoteadet (2022. a – 146, 2021.a – 137) ja registreeriti 97 väärtegu (2022. a – 137, 2021.a – 121). Karistusena määrati 2023. aastal rahatrahv 66 juhul (2022. a – 90, 2021.a – 88 juhul) ja arest 5 juhul (2022. a – 10, 2021.a – 6 juhul⁴⁷). Keskmine rahatrahvi summa oli 2023. aastal 230 eurot (2022. a – 219, 2021.a – 183 eurot), minimaalne summa oli 20 eurot (2022. a – 24, 2021.a – 16 eurot) ja maksimaalne 800 eurot (2022. a – 760, 2021.a – samuti 760 eurot) võimalikust maksimaalsest 1200-eurosest trahvimäärast. Aresti kohaldamisel oli 2023. aastal keskmine isiku kinnipidamise pikkus 13 päeva (2022. a – 17, 2021.a – 13 päeva), minimaalne pikkus 10 päeva (2022. a – 5, 2021.a – 2 päeva) ja maksimaalne pikkus 20 päeva (2022. a – 25, 2021.a – 30 päeva). Eelnõu koostamise ajal on 2023. aastal määratud trahv maksmata veidi vähem kui pooltel juhtudest. Korduvrikkujate osakaal oli 2023. aastal 8% (2022.a – 14%, 2021.a – 11%) kõigist juhtudest. Sealjuures rikkujate hulgas, kellele on määratud rahatrahv või arest, oli korduvrikkujaid 2023. aasta andmetel 4%. 2023. aastal menetles kohus 9 juhtumit (2022.a – 12, 2021.a – 10 juhtumit), millest 5 juhul määras karistusena aresti⁴⁸ (2022.a – 10, 2021. a – 6 juhtumit).

Kehtiva õiguse kohaselt on Häirekeskuse tööga seotud süütegude eest teatud juhtudel võimalik vastutusele võtta KarS § 207 ja § 406 alusel. KarS § 207 kohaselt on kriminaliseeritud arvutisüsteemi toimimise takistamine ja see pakub karistusõiguslikku kaitset eelkõige küberründe korral. Sealjuures on KarS § 207 lõike 2 punktis 3 ettenähtud enamohtliku tagajärjena elutähtsa valdkonna arvutisüsteemi, samuti avalike teenuste osutamise toimimise takistamine või häirimine. Näiteks saab antud koosseisu alusel isiku vastutusele võtta teenustööstusründe korral, millega häiritakse hädaabiteadete menetlemist suure hulga nn tühikõnedega, mis koormab sideliine. KarS-i kommentaaride kohaselt on teo koosseisuobjekt arvutisüsteemi toimimine, sealjuures tuleb seda mõista läbi andmetöötluse. Koosseisupäraseks on käigus oleva andmetöötluse vastu suunatud teod.⁴⁹ Näiteks 2022. aasta aprillis hakkasid Narva linnast neli erinevat seadet hädaabinumbri 112 tegema tühikõnesid. Kokku tehti nädala jooksul nelja seadme poolt 1174 nn tühikõnet, mis koheselt hüljati (lasti kutsuda mõned sekundid ja seejärel ühendus katkestati). Hädaabinumbri 112 tavapärane ööpäevane keskmine

⁴⁵ RKKKo 24.09.2008, 3-1-1-50-08, p 6.-6.1.

⁴⁶ 2022.a ja 2021.a andmed on esitatud 23.08.2023 seisuga, 2023.a andmed 05.06.2023 seisuga.

⁴⁷ 2021. aastal on 5 juhul karistusena määratud nii rahatrahv kui ka arest. Nendel puhkudel määrati kõigepealt karistusena rahatrahv, mis jäi maksmata. Seejärel asendati see arestiga, sh neljal juhul asendati arest omakorda üldkasuliku tööga.

⁴⁸ Kaks väärtegu oli ühendatud teiste väärteoasjadega. Ühel juhul kohtuotsuses lõpetati isiku suhtes väärteomenetlus väärteotunnuste puudumise tõttu. Ühel juhul on andmed täpsustamata.

⁴⁹ Ginter, Jaan, 2009. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne, § 207 p 3.

koormus on kokku ligi 2600 kõnet. Kõigi seadmete puhul näitas positsioneerid lähedast asukohta.⁵⁰ Sellisel juhul on probleemne isiku vastutuselevõtmine, kuna teo toimepanija väljaselgitamine on keeruline.

KarS § 406 kohaselt on kriminaliseeritud elutähtsa süsteemi häirimine ja kahjustamine. KarS-i kommentaaride kohaselt on sätte alusel kriminaliseeritud selline elutähtsa süsteemi häirimine ja kahjustamine, mille tagajärjena on põhjustatud oht inimese elule või tervisele või elutähtsa süsteemi normaalsele toimimisele või kui sellega kaasnes sellise süsteemi toimimise häire või katkemine. Sealjuures ei ole toodud ammendavat loetelu, milliseid tehnovõrke käsitatakse elutähtsa süsteemina. Sättes on piiritletud laiemalt, et selle all mõistetakse tehnovõrke, mille toimimisest sõltub inimeste elu või tervis, riigi julgeolek või majandussüsteem.⁵¹ Siiski valdava osa Häirekeskuse tööd häirivate tegude mõju ei ole nii tõsine, et KarS § 406 objektiivse koosseisu tunnused oleksid täidetud, s.o hädaabiteadete menetlemise süsteemi töö oleks katkenud või selle toimimine tervikuna häiritud. Samuti on väga keeruline tõendada tagajärjena konkreetset ohtu isiku elule või tervisele, kui hädaabiteadete menetlemine on häiritud kellegi tegevuse tagajärjel. 2022. aastal esitas Häirekeskus ühe kuriteoteate, millega seoses PPA alustas menetlust KarS § 207 lõike 2 punkti 3 alusel, kuid kriminaalmenetlus lõpetati isiku tuvastamatus tõttu kriminaalmenetluse seadustiku § 200¹ lõike 1 alusel. 2023. aastal esitas Häirekeskus samuti ühe väärteteate, põhjusel, et seadmelt tehti suurel hulgal SIM-kaardita kõnesid. Ka selle menetluse puhul ei olnud alust isiku vastutuselevõtmiseks, kuna teo objektiivne koosseis ei vastanud eritalituse teadvalt vale väljakutse või väljasõidu põhjustamisele – kõned tehti teadmatult eakale inimesele kuuluvalt telefonilt. Kokkuvõttes on nii KarS-i § 207 kui § 406 alusel praktikas piiratud võimalused Häirekeskuse töö häirimise eest isikut kriminaalkorras vastutusele võtta. Seetõttu näevad eelnõu koostajad vajadust uue väärtekoosseisu kehtestamiseks, et Häirekeskuse töö häirimise korral oleks isik võimalik väärtetoimepanemise eest vastutusele võtta. Seejuures on oluline märkida, et teadmatusest põhjustatud tegu ei oleks karistatav, kuna eelnõu kohaselt peab selleks olema toimunud teadvalt vale hädaabiteate edastamine.

Hädaabiteadete menetlemise häirimisel päästekorraldaja vastu ebakohase käitumise eest isiku vastutusele võtmise võimalused on kehtiva õiguse kohaselt samuti piiratud. Solvamine, ähvardamine vms vaimne vägivald kahjustab päästekorraldaja töövõimet ja seeläbi häirib Häirekeskuse tööd. Seetõttu oleks taoline tegevus samuti uue väärtetoimepanemise kohaselt karistatav. Praegu on ettevalmistamisel infotehnoloogilise lahenduse kasutuselevõtmine, mis võimaldab abivajajal Häirekeskusega suhelda videokõne vahendusel. See toob endaga kaasa veelgi suurema vajaduse kaitsta päästekorraldajat tahtliku ebakohase või sünnimusega mitteseotud videopildi menetlemise eest. Näiteks videopildi vahendusel füüsilise vägivallaga ähvardamine on päästekorraldaja töövõimele selgelt halvav, kuna nii helistaja ja päästekorraldaja on videopildis nähtavad ja hiljem äratuntavad.

Riigikohus on oma praktikas rõhutanud, et KarS § 275 (võimuesindaja solvamine) ja § 275¹ (võimuesindaja laimamine) paiknevad KarS-i 16. peatüki (avaliku rahu vastased süüteod) 3. jaos (avaliku võimu teostamise vastased süüteod) ja nendega kaitstavateks õigushüvedeks on avaliku võimu teostamise tõhusus ning avalik kord. Seejuures KarS § 275 lõike 1 koosseis kaitseb õigushüvena üksnes nende võimuesindajate au ja väärikust, kes peavad tagama avalikku korda.⁵² Riigikohus on lisaks selgitanud, et küsimuseks antud paragrahvide kohaldamise puhul on asjaolu, kas neis nimetatud avalikku korda kaitsev isik, kes täidab ametikohustusi, peab

⁵⁰ Allikas: Häirekeskus.

⁵¹ Pikamäe, Priit, 2009. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne, § 406, p 3.2 ja 3.9.

⁵² RKKKo 13.04.2016, 3-1-1-31-16, p 10.

teostama ka avalikku võimu⁵³. Häirekeskuse puhul on põhiküsimus avaliku korra kaitses – hädaabiteadete menetlemisel teostab päästekorraldaja riiklikku ülesannet, ent korrakaitseliku funktsiooni täitmine on piiratud PäästeS § 13¹ lõikes 2 (avalikus ruumis paiknevate valvekaamerate videoedastuse töötlemine) ja 13² lõikes 1¹ (hädaabiteate menetlemise käigus edastatud side asukohateabe töötlemine) nimetatud meetmetega. Häirekeskuse päästekorraldajad sellisteks ametnikeks ei liigitu, kelle suhtes kohaldub kõrgendatud karistusõiguslik kaitse. Sarnaselt ei hõlma kõrgendatud kaitse ka kõiki teisi ametnikke, kes ei kaitse avalikku korda. Isiku au ja hea nimi on kaitstavad PS § 17 alusel, kuid Eestis puudub sellele karistusõiguslik kaitse. Seetõttu tuleb antud küsimuses pöörduda eelkõige eraõiguse normide juurde ja oma õiguste kaitseks tsiviilkohtusse.⁵⁴ Ähvardamise teo puhul ei ole karistusõiguslikult eristatud avalikku võimu teostavat isikut teo objektina. Seega päästekorraldaja ähvardamisel on teo toimepanija võimalik vastutusele võtta KarS § 120 alusel. Antud koosseisu alusel karistatakse tapmisega, tervisekahjustuse tekitamisega või olulises ulatuses vara rikkumise või hävitamisega ähvardamise eest, kui on olnud alust karta ähvarduse täideviimist. Kuivõrd KarS § 120 alusel menetletakse tegu kui üksikisiku vastu suunatud rikkumist, siis päästekorraldaja peab esmalt esitama kuriteoteate. Lisaks tuleb tähele panna, et ta osaleb menetluses isikuliselt. Häirekeskus võtab hädaabinumbri 112 kõnesid vastu esimese vaba päästekorraldaja põhimõttel ja päästekorraldajal ei ole võimalik valida, milliseid kõnesid ta menetleb. Ähvardamise tegu on seotud töökohustuse täitmisega, mitte otseselt päästekorraldaja isikuga, kuid menetluse osapoolena tuleb osaleda isikuliselt. Lisaks on sellistel puhkudel keeruline tõendada, kas on alust karta ähvarduse täideviimist. Selline lahendus ei kaitse piisavalt efektiivselt nii päästekorraldajate kui ka tervikuna Häirekeskuse töö toimepidevuse tagamise huve.

Kavandatava KarS § 278¹ puhul on tegemist mitteammendava loeteluga väärtekoosseisuga. Kuna tegemist on teodeliktiga, siis piisab süüteo koosseisu täitmiseks Häirekeskuse tegevust häiriva teo toimepanemisest, mis seisneb ilma tegeliku hädaabivajaduseta hädaabinumbri 112 pöördumises. Sealjuures ei ole oluline tõendada kausaalsust, kas konkreetsel juhul jäi keegi sellise tegevuse tulemusena abist ilma või abi saamine viibis märkimisväärselt. Sätte alusel karistatavate tegude määramisel on eelnõu koostajad lähtunud Häirekeskuse teadete menetlemise korrast⁵⁵. Samuti on arvesse võetud Euroopa Hädaabinumbri Assotsiatsiooni (EENA) klassifikatsiooni⁵⁶, milles sisu põhjal eristatakse hädaabiteateid, millel on ühenduse võtmiseks sisuline põhjus, ja vale hädaabiteateid, mis häirivad või takistavad Häirekeskuse tööd. Samuti on juhitud vale hädaabiteadete arvu vähendamiseks kasutatavate meetmete kohta antud soovistest.

Objektiivse koosseisu moodustab Häirekeskuse töö häirimine vale hädaabiteate edastamisega. Häirekeskuse tööd häirivate koosseisupäraste tegudena näevad eelnõu koostajad eelkõige juhtusid, mille puhul: 1) hädaabinumbrit kuritarvitatakse ja sellega häiritakse teenuse osutamist; 2) kõne tehakse teadlikult abivajaduseta.

Esimesel juhul võib näiteks helistatakse, et päästekorraldajat söimata, ähvardada vms. Sellise teo mõju on teenuse osutamise halvamine läbi päästekorraldaja psühholoogilise mõjutuse.

⁵³ RKKKo 17.09.2009, 3-1-1-69-09, p 7-9.

⁵⁴ Pild, Maarja, 2020. Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, § 17 p 14.

⁵⁵ Häirekeskuse peadirektori 23. jaanuari 2023.a käskkiri nr HK.1.1-1/9 „Häirekeskuse teadete menetlemise kord“ (dokument on asutusesiseseks kasutamiseks).

⁵⁶ European Emergency Number Association, 2020. False Emergency Calls, versioon 2.0.

Teisel juhul võib kõne tegemisele järgneda kohene kõne katkestamine ühenduse loomise järgselt või teadlik vaikimine ehk nn „tirtsutamine“. Siia alla kuuluvad nii juhud, kus päästekorraldaja enne kõne katkestamist veel ei jõua kõne vastu võtta, kui ka juhud, mil ühendus luuakse ja päästekorraldaja jõuab kõne vastu võtta, mis seejärel katkestatakse. Samuti võib teadlikult abivajaduseta kõnede alla liigitada näiteks kõned, mille puhul helistatakse selleks, et küsida kellaega või tehakse telefoniga rumalusi – toimub mingisugune suhtlus päästekorraldajaga ehk räägitakse midagi ja sealjuures on arusaadav, et hädaabinumber 112 ei ole juhuslikult valitud.

Eelloetletud juhtusid iseloomustab asjaolu, et hädaabinumbril 112 ühenduse võtmise põhjus ei ole hädaabi saamise vajadus. Kuna ühtegi hädaabinumbrile 112 tehtud kõne ei saa jätta vastamata, siis olukorras, kus koormus on suur ja kõned jäävad ootele, võib liini asjatu koormamise tõttu tekkida olukord, kus eluohtlikus seisundis abivajaja ei saa Häirekeskusega ühendust ja jääb vajaliku abita. Sellise põhjusliku seose tõendamine on väga keeruline ja antud süüteokoosseisu täitmise vaates ei ole ka oluline. Oluline on asjaolu, et ilma tegeliku abivajaduseta hädaabinumbril 112 Häirekeskuse poole pöördumine häirib asutuse tööd, kuna päästekorraldaja ja sideliin on sellel ajal ilma põhjuseta hõivatud.

Mõiste *vale hädaabiteade* sisu avatakse hädaabiteadete menetlemise korras (vt eelnõu seletuskirja lisa – rakendusaktide kavandid). Selle kohaselt käsitatakse vale hädaabiteatena teadet, mille korral ei järgne Häirekeskuse, Päästeameti, Politsei- ja Piirivalveameti või kiirabi tegevus. Selliste kõnede puhul ei soovi helistaja teavitada abivajadusest, mis on lahendatav abiandjate sekkumise või Häirekeskuse või muu osapoolle nõustamisega. Inglise keeles on selle kohta kasutusel mõiste *false emergency call*. Hädaabinumbril 112 pöördumise puhul on oluline aspekt abivajadus. Häirekeskus ei hinda hädaabiteate menetlemise käigus, kas isik hädaabinumbril 112 pöördumise käigus valetab. Häirekeskuse poolne hädaabiteate menetlemine on suunatud abivajaduse väljaselgitamisele ja vastavalt saadavale teabele abi väljasaatmisele. Kui kõnest ei selgu abivajadus ja hädaabinumbriga 112 on ühendust võetud teadlikult muul põhjusel kui abi saamise vajadus, siis on tegemist vale hädaabiteatega. Sealjuures kaalusid eelnõu koostajad ka mõiste *näiline hädaabiteade* kasutamist, kuid KarS-is ühtlase sõnakasutuse hoidmiseks võetakse eelnõuga kasutusele mõiste *vale hädaabiteade*. Kui Häirekeskus tuvastab abivajaduse, kuid pöördumise põhjus on sihilikult väljamõeldud ja reaalselt ohuolukorda ei ole, siis on see olenevalt sisust käsitatav eritalituste valemäljakutsena või vale väljasõidu põhjustamisega, mis on karistatav KarS § 278 alusel.

Subjektiivse koosseisu täidab tegutsemine otsese tahtlusega KarS § 16 lõike 3 tähenduses. Seega subjektiivne element on täidetud, kui isik *teab*, et tal (või mõnel teisel isikul, kellele teates osundatakse) puudub tegelik abivajadus ja *tahab või vähemalt mõõnab*, et ilma tegeliku abivajaduseta ehk vale hädaabinumbril 112 pöördumise mõju on Häirekeskuse asjatu koormamine ja seeläbi hädaabiteenuse osutamise häirimine.

Õigusvastane ei ole kavandatava sätte kohaselt igasugune tegu, mis mingil moel Häirekeskuse tööd häirib. Ka ei näe eelnõu ettevalmistajad ette iga isiku karistamist, kelle ühekordne tegevus vastab süüteokoosseisus kirjeldatule, vaid eelkõige keda tema teo iseloomu või raskust arvestades ilmneb vajadus toimepanemise eest vastutusele võtta. Häirekeskusel on võimalik teo raskusastet hinnata ja vajaduse ilmnemisel esitada PPA-le väärteteade menetluse alustamiseks. Sealjuures on Häirekeskusel võimalik analüüsida ka isiku poolt toimepandud tegude korduvust. Seda võimaldab käesoleva eelnõuga PäästeS § 9¹ lõikesse 1 kavandatav täiendus, mille kohaselt HKSOS-i kantud andmeid on Häirekeskusel õigus kasutada oma ülesannete täitmisega seotud analüüside koostamiseks. HKSOS-i põhimääruse § 8 lõigete 1 ja

3 kohaselt säilitab Häirekeskus andmeid kümme aastat, kuid isikustatuna 13 kuud. Kõneside salvestisi säilitab Häirekeskus ühe aasta (KorS § 35¹ lõige 5).

2023. aastal tehti hädaabinumbril 112 kokku 1 156 528 kõne ning abi- ja infonumbril 1247 222 793 kõne. Hädaabi saadetakse välja keskeltläbi 1063 korda ööpäevas.⁵⁷ Häirekeskuse statistika kohaselt liigitus 2023. aastal vastatud kõnedest ekslikeks⁵⁸ 232 073 (2022 – 203 413) ja pahatahtlikeks 11 422 (2022 – 13 364). 2024. aasta nelja kuu statistika kohaselt on need arvud kasvutrendis.⁵⁹ Detailsemalt analüüsiti kõnede sisu 2023. aasta alguses valminud Häirekeskuse tellitud nn sotsiaalkõnede analüüsis (kõnede valim vahemikus 01.12.2021 – 30.11.2022)⁶⁰. Raportis toodi välja, et antud vahemikus tehtud kõnedest liigitus pahatahtlikeks kokku 13 707 kõne. Nende hulgast analüüsi valimisse võetud 365 kõne jagunesid järgmiselt: 156 juhul oli helistajaks tõenäoliselt joobes isik, 110 juhul sotsiaalprobleemiga isik (tõenäoliselt vaimsed probleemid), 74 korral oli tegemist sisutühja valekõnega, sh esines hädaabinumbri kuritarvitamist (sh päästekorraldaja või muu isiku sõimamist 38 juhul), vähem oli eaka inimese (15) või lapse (8) poolset põhjuseta Häirekeskusesse pöördumist.

Kavandatava KarS § 278¹ lõikes 2 on väärteo korduvus ettenähtud raskendava asjaoluna. Häirekeskuse tellitud nn sotsiaalkõnede analüüsi raportis toodi välja, et kokku vastas Häirekeskus aastase perioodi vältel sarihelistajate TOP 20 kõnede 12 995 korral. Need kestsid kokku üle 177 tunni ehk enam kui 7 ööpäeva⁶¹. Kõige pikema kõnede kestusega helistaja oli sellel perioodil liinil kokku 28,5 tundi ja tegi üle 1700 kõne. Sarihelistajate probleemiga tegeletakse peamiselt koostöös kohaliku omavalitsuse üksuse ja piirkonnapolitseiga. Probleemil on mitu erinevat tahku, millest üks osa on sotsiaalne probleem või vajadus – inimene ei oska leida õiget kohta abi saamiseks. Teine, Siseministeeriumi valitsemisala jaoks probleemsem tahk on helistajad, kelle puhul ei ole selget abivajadust (nt kellaaja küsimine, päästekorraldaja sõimamine või pahameele väljendamine hädaabiteenusega mitte seotud tegevuste kohta). Sageli esinevad sellised teod korduvalt, kuid isikute vastutusele võtmiseks ei ole praegu selget õiguslikku alust.

Vastutus nähakse ette ka juriidilisele isikule. Sealjuures võib juriidilise isiku tegu olla karistatav nii tegevuse kui tegevusetuse eest. KarS § 14 lõike 1 punktide 1-2 kohaselt vastutab juriidiline isik seaduses sätestatud juhtudel teo eest, mille on tema huvides või tema õiguslikke kohustusi rikkudes toime pannud:

- 1) tema organ, selle liige, juhtivtöötaja või pädev esindaja või
- 2) mistahes isik käesoleva lõike punktis 1 nimetatud organi või isiku korraldusel või juriidilise isiku puuduliku töökorralduse või järelevalve tõttu.

⁵⁷ Allikas: Häirekeskus (andmed esitatud 04.06.2024).

⁵⁸ Häirekeskuse teadete menetlemise korra kohaselt liigitatakse ekslikeks kõned, kus ei räägita ja/või võib kuulda taustahelisid, näiteks telefoninumbri valimist, liinirikke heli, kostvaid samme, inimeste omavahelist vestlust, muusikat või muud sellist, samuti telefoniga mängivate laste kõned (telefoniga mängimise käigus kogemata hädaabinumbrile helistamised) ja kõned, kus helistaja tunnistab, et eksis numbri valikul. Pahatahtlikud valekõned on eesmärgipärased ja teadlikult abivajaduseta hädaabinumbril 112 helistamised: kõned, kus helistamise eesmärgist või probleemi olemusest ei ole võimalik aru saada. Siia liigituvad kõned, kus taustal on kuulda naljatamist, naermist (nt lapsed), samuti kõned, mille sisuks on kohatud ütlemsed, pahatahtlik või alandav sõimamine või mõnitamine.

⁵⁹ Allikas: Häirekeskus (andmed esitatud 04.06.2024).

⁶⁰ Häirekeskus, 2022. „Numbrile 112 tehtud kõnedes esinevate sotsiaalsete probleemide kaardistus“. Analüüs on asutusesiseseks kasutamiseks.

⁶¹ Sama.

KarS-i kommenteeritud väljaandes märgitakse, et juriidilise isiku teo karistatavusele laienevad sätted, mida kohaldatakse ka füüsilise isiku vastutusele võtmisele. Juriidilise isiku vastutus on füüsilise isiku süüteo le lisanduv ega eksisteeri ilma selleta.⁶² Puuduliku töökorralduse näitena on praktikast teada juhtumeid, kus mobiiltelefonide parandajad kasutavad parandataval telefonil hädaabinumbri 112 valimist eesmärgiga testida SIM-kaarti sisestamata telefoni töökorras olekut. Selline tegevus ei ole hädaabinumbri 112 sihipärane kasutamine.

KarS § 13 kohaselt on võimalik juriidilist isikut karistada tegevusetuse eest. KarS kommenteeritud väljaande kohaselt peab olema nõutav tegevus eeldatav ja võimaliku tagajärje vältimiseks tuleb juriidilise isiku puhul ära näidata füüsiline isik, kellel oli tegutsemiskohustus ja eeldatav tegutsemine⁶³. Eelnõuga kavandatava väärteokoosseisu puhul saab koosseisupärasena välja tuua ka näiteks olukorra, kus juriidilisele isikule kuuluvaid seadmeid kasutatakse Häirekeskuse töö häirimiseks ja juriidiline isik pole kasutusele võtnud piisavaid meetmeid, et sellist olukorda ära hoida.

Eelnõu kohaselt nähakse vale hädaabiteate teadvalt edastamisega Häirekeskuse töö häirimise eest ette karistus 200 trahviühikut või arest. Karistuse maksimaalse määra kujundamisel on eelnõu koostajad lähtunud KarS § 278 lõike 1 alusel eritalituste teadvalt valeväljakutse või väljasõidu põhjustamise eest ettenähtud karistumäärast. See on kavandatavale sättele sisult kõige sarnasem väärteokoosseis. Kavandatava KarS § 278¹ lõike 1 alusel määratav maksimaalne karistumäär on 100 trahviühiku võrra madalam kui KarS § 278 lõike 1 puhul. Eelnõu koostajad on lähtunud asjaolust, et eritalituse valeväljakutse või väljasõiduga kaasnevad riigile otsesed kulud, mida makstav trahvisumma aitab osaliselt kompenseerida. Kuna Häirekeskuse töö häirimisega seotud kulud on kaudsed, siis on kavandatava trahvi maksimaalne määr ka madalam. Kuivõrd kavandatava KarS § 278¹ lõike 2 kohaselt on teo korduvus raskendav asjaolu, siis on selle eest ette nähtud põhikoosseisuga võrreldes pooleteistkordne maksimaalne trahvimäär ehk 300 trahviühikut. See on ühtlasi KarS § 47 lõike 1 alusel maksimaalne määr, mida kohus või kohtuväline menetleja võib väärteo eest rahatrahvina kohaldada. Eelnõu kohaselt on juriidilisele isikule võimalik määrata rahatrahvi kuni 10 000 eurot. Vastav määr on oluliselt suurem KarS § 278 lõike 2 alusel määratavast maksimaalsest karistumäärast, kuivõrd kuni 3200 euro ulatuses määratavat rahatrahvi ei saa tänapäeval pidada juriidilise isiku puhul piisavaks mõjutusvahendiks.

Kavandatava väärteokoosseisu kohtuväline menetleja on eelnõu kohaselt PPA (vt eelnõu § 8). Arvestades KarS § 278 lõike 1 alusel menetletud juhtumeid ja Häirekeskuse esitatud andmeid, jääb aastas esitatavate väärteoteadete arv alla paarisaja, mis ei tähenda PPA-le menetluskoormuse märkimisväärselt kasvu ega vajadust palgata täiendavat personali. Kuna Häirekeskus kehtiva õiguse kohaselt väärtegusid ei menetle, ei ole otstarbekas asutusele uut ülesannet anda. Menetluspädevuse loomine Häirekeskuses tähendaks täiendavat personalikulu ja väljaõpet, samuti puudub Häirekeskusel juurdepääs PPA kasutuses olevatele andmekogudele, milles sisaldub menetluseks vajalik teave.

Kavandatava KarS § 278¹ alusel kaitstav õigushüve on abivajava isiku elu ja tervis ehk võimalus saada elupäästvat abi, samuti keskkonna ja vara kaitset. Samuti on kaitstav õigushüve avalik võim – konkreetsemalt Häirekeskuse toimepidevus. PS § 28 lõige 1 kaitseb universaalset õigust tervisele ja PS § 16 õigust elule. Häirekeskuse töö segamisel seab teo toimepanija ohtu hädaabi vajaja õiguse saada asjaomast abi ja sellega riivab märkimisväärselt abivajaja õiguseid elu päästmiseks või tervise hoidmiseks saada vajalikku abi. PS § 19 lõige 1 kaitseb küll õigust

⁶² Pikamäe, Priit, 2009. Karistuseseadustik. Kommenteeritud väljaanne, § 14 p 2.

⁶³ Sama, § 13 p 6.4.

vabale eneseteostusele, kuid lõike 2 kohaselt peab oma õiguste ja vabaduste kasutamisel ning kohustuste täitmisel austama ja arvestama teiste inimeste õigusi ja vabadusi ning järgima seadust. Uue väärtekoosseisu kehtestamine on seotud ka PS § 23 lõikega 1, mille kohaselt ei tohi kedagi süüdi mõista teo eest, kui seda tegu ei tunnista kuriteoks seadus, mis oli jõus teo toimepanemise ajal.

Eelnõu on kooskõlas PäästeS-ga, mis reguleerib Häirekeskuse ülesandeid. PäästeS § 5 lõike 1¹ punkti 1 kohaselt on Häirekeskuse ülesanne hädaabiteadete menetlemine. Kuna kavandatava väärtekoosseisuga kaitstakse Häirekeskuse toimepidevust hädaabiteadete menetlemisel, on see PäästeS-ga kooskõlas. PäästeS-is ei ole väärtegusid reguleeritud ja olemuselt sobitub kavandatav norm KarS-i struktuuri § 278 järgi. Sättel ei ole puutumust rahvusvahelise õigusega.

Isiku vastutuselevõtmine Häirekeskuse töö häirimise eest on võimalik mitmetes riikides (näiteks Belgia, Leedu, Holland, Malta, Poola, Saksamaa, Sloveenia, Slovakkia, Rumeenia). Eelnõu koostajad kaardistasid karistuspraktikat Euroopa Liidu riikides, kasutades abi Eesti Vabariigi alaliselt esinduselt Euroopa Liidu juures. Samuti kasutati Internetiotsingut. Tulemused on kantud seletuskirja lisa 2 olevasse tabelisse.

Analüüsitud riigid on võtnud kasutusele erinevaid mõjutusvahendeid. Osades riikides rakendatakse kõige leebema meetmena hoiatust (Leedu, Slovakkia, Sloveenia). Riikides, kus karistusena on võimalik määrata rahatrahv, ulatub trahvimäär 90–100 eurost (Belgia, Leedu) mitmekümne tuhande euron (Holland, lisaks on Belgias sidevõrgu pahatahtliku kasutamise eest on võimalik määrata trahv kuni 50 000 eurot). Sealjuures tuleb arvestada, et karistatava teo olemus on määratletud erinevalt. Mitmetes riikides on karistusena võimalik määrata aresti (Poola) aga ka vanglakaristust (Belgias on kõne menetleja ähvardamise eest võimalik ette näha vanglakaristus 6 kuud kuni 5 aastat; samuti on Hollandis ja Saksamaal võimalik määrata häirekeskuse töö segamise eest vanglakaristus kuni üks aasta). Menetletud süütegude arvu ei osanud vastused saatnud riigid valdavalt välja tuua, samuti ei ole riikides analüüsitud karistusvõimaluse mõju süütegude toimepanemisele. Eelnõuga kavandatav säte on kõige sarnasem Rumeenia praktikaga, millega eelnõu autorid tutvusid lähemalt. Rumeenias on Häirekeskuse töö häirimise eest võimalik määrata rahatrahv ligikaudu 200–400 eurot (1000–2000 Rumeenia leud) või 100–200 tundi ühiskondlikult kasulikku tööd. Juhul kui tegu pannakse toime ühe aasta jooksul korduvalt, siis on vastavad määrad kahekordsed. Kokkuvõttes on riikide karistuspraktika Häirekeskuse töö häirimise eest väga erinev, sealjuures on võimalik raskematel juhtudel määrata rahatrahvi ja aresti kõrval ka vanglakaristust. See näitab, et Häirekeskuse töö häirimist on peetud nendes riikides sisejulgeolekule võrdlemisi suureks ohuks ja seetõttu ka tähtsustatakse süüteo toimepanijate vastutusele võtmise võimalust.

Eelnõu § 4 kohaselt muudetakse KorS-i § 35¹.

KorS-is muudetakse ja antakse uues sõnastuses § 35¹, mis reguleerib hädaabinumbrile edastatud informatsiooni töötlemist. Muudatused ei ole sisulised, nendega ei kaasne muudatusi Häirekeskuse ega teiste asutuste töökorralduses, vaid paragrahvi sõnastus viiakse muutunud oludega kooskõlla. Sealjuures muudetakse nii paragrahvi pealkirja kui ka selle sisu. Muudatuse kohaselt reguleeritakse §-s 35¹ hädaabinumbrile ning abi- ja infonumbrile edastatud informatsiooni töötlemist. Praegu ei ole pealkiri täpne, kuna paragrahvis ei ole reguleeritud vaid hädaabinumbrile 112 edastatud informatsiooni töötlemist, vaid ka Keskkonnaameti valvenumbrile edastatava informatsiooni töötlemist.

Lõikest 1 tulenevalt salvestab Häirekeskus hädaabinumbril 112 või abi- ja infonumbril 1247 edastatud teabe. Sättest on välja jäetud lauseosa *Euroopa ühtsele*. Eestis on kasutusel üks hädaabinumber 112, mis on ühtlasi ka Euroopa ühtne hädaabinumber. Selle väljatoomine seaduses ei ole vajalik ja koormab asjatult sätte teksti. Häirekeskus salvestab ka abi- ja infonumbrile 1247 saabunud teabe, kuid seda ei ole sõnaselgelt KorS-is reguleeritud. Ka PäästeS § 9¹ lõike 2 punkti 8 kohaselt kantakse HKSOS-i Häirekeskuse kõneside salvestised, mis hõlmab lisaks hädaabiteadetele ka abi- ja infoteadete salvestisi. Kehtiva KorS § 35¹ lõike 3 sõnastuse kohaselt salvestab Keskkonnaamet riigisisesele valvenumbrile 1313 edastatud informatsiooni looduskeskkonna ja -varade suhtes toimepandud korrarikkumise ja muu sündmuse kohta. Osundatud valvenumber 1313 ei ole enam Häirekeskuse teenindatav. Alates 1. jaanuarist 2021 võtab Häirekeskus keskkonnainfo telefoninumbri 1313 asemel teateid vastu ühtsel riigi infotelefoni numbril 1247.

Lõikes 2 nähakse ette, et Häirekeskusele edastatud teavet töötlevad seaduses sätestatud alusel ja korras Häirekeskus ning asutus, kelle tegevusalasse edastatud teave kuulub. Kehtiva KorS § 35¹ lõige 3 sätestab samuti, et edastatud informatsiooni töötlevad seaduses sätestatud alusel ja korras Häirekeskus ja Keskkonnaamet. Haldusmenetluse seaduse § 15 lõike 4 kohaselt peab haldusorgan edastama talle edastatud taotluse pädevale haldusorganile. Muudatuse kohaselt reguleeritakse, et Häirekeskusel on õigus talle edastatud informatsiooni töödelda ka juhtudel, kui seda tehakse teise haldusorgani nimel ja sellele haldusorganile edastamiseks.

Lõikes 3 sätestatakse, et Häirekeskus säilitab salvestist vähemalt üks kuu salvestamise päevast arvates, kuid mitte kauem kui üks aasta. Võrreldes kehtiva seadusega lisatakse täpsustus, et salvestise säilitamise täpsem tähtaeg reguleeritakse andmekogu põhimääruses, milles salvestist säilitatakse ehk HKSOS-i põhimääruses. PäästeS § 9¹ lõike 2⁹ kohaselt säilitatakse HKSOS-is andmeid isikustatuna üks aasta ja üks kuu, pärast mida andmed pseudonümitakse. Ka HKSOS-i põhimääruse § 8 lõike 2 kohaselt säilitab Häirekeskus kõneside salvestist andmekogus üks aasta andmekogusse kandmisest arvates. Lühema säilitusperioodi võimalus jäetakse sättesse alles arvestades hiljemalt 2027. aastaks kavandatavaid muudatusi. Tulevikus tuleb Häirekeskusel ligipääsetavusnõuete täitmiseks vastu võtta ja töödelda ka videopilti. Videopildi salvestised on oluliselt mahukamad kui kõnesidesalvestised, seetõttu nende säilitamise perioodi pikkust ja muid videopildi töötlemisega seotud õiguslikke küsimusi tuleb veel täiendavalt analüüsida.

Kehtiva § 35¹ lõige 4 jäetakse uuest sõnastusest välja. Häirekeskuse salvestatud salvestise andmed on asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teave PäästeS § 9¹ lõike 2¹⁰ kohaselt ja puudub vajadus seda üle korrata. Põhimõte, et salvestise ja salvestise andmete väljastamine on lubatud üksnes seaduses ettenähtud alustel ja korras, tuleneb avaliku teabe seadusest. Seetõttu puudub samuti vajadus seda täiendavalt reguleerida.

Eelnõu § 5 kohaselt muudetakse RTsMS-i. Peamiselt jäetakse muudatuse kohaselt välja sätted, mis reguleerivad kiireloomulisi missioone, sest kogu rahvusvahelisel päästetööl või demineerimistööl osalemine reguleeritakse eelnõu kohaselt PäästeS-is.

Eelnõu § 5 punktiga 1 täpsustatakse § 1 lõike 2 esimeses lauses, et RTsMS-i ei kohaldata rahvusvahelisel päästetööl või demineerimistööl osalemisel, kui see toimub rahvusvahelise kokkuleppe alusel esitatud või abi vajava riigi või rahvusvahelise organisatsiooni esitatud abipalve alusel. Neid küsimusi reguleerib ka kehtiva RTsMS-i kohaselt PäästeS.

Eelnõu § 5 punktiga 2 tunnistatakse kehtetuks järgmised RTsMS-i sätted:

- § 2 punktid 4 ja 11 – nendes punktides on reguleeritud kiireloomulise missiooni ja päästemeeskonna mõisted. Kuna RTsMS ei reguleeri enam kiireloomulistel missioonidel osalemist (PäästeS reguleerib rahvusvahelisel päästetööl või demineerimistööl osalemist), siis puudub vajadus mõistete säilitamiseks RTsMS-is;
- § 4 lõige 2, lõike 5 punkt 3 ja lõige 6 – nende sätetega on reguleeritud, et kiireloomuliseks missiooniks valmistumist ja sellel osalemist korraldab Päästeamet ning milliseid ülesandeid Päästeamet selleks täidab. Sarnased ülesanded lisatakse eelnõu kohaselt PäästeS-i 6. peatükki. RTsMS § 4 lõike 5 punktis 3 on reguleeritud, et Välisministeerium peab ekspertide andmekogu – säte tunnistatakse kehtetuks, kuna Välisministeerium ekspertide andmekogu enam ei pea;
- § 6 lõige 2 – lõikes on reguleeritud kiireloomulise missiooniga seotud kulude katmine Päästeameti eelarvest. See põhimõte on samuti eelnõus säilitatud. Rahvusvahelisel päästetööl ja demineerimistööl osalemise kulude katmine sätestatakse eelnõukohases PäästeS §-s 31¹¹;
- § 7 lõige 4 – lõikega on reguleeritud, et Välisministeerium kooskõlastab osalemise kiireloomulisel missioonil enne asjakohase otsuse tegemist Siseministeeriumiga. Eelnõus (eelnõukohane PäästeS § 31⁸ lõige 2) on säilitatud põhimõte, et kiireloomulisel missioonil osalemine tuleb Välisministeeriumiga kooskõlastada.
- § 8 lõige 4 – lõige reguleerib kiireloomulisele missioonile lähetatava eksperdi valikut ekspertide andmekogu kaudu. Kuna Välisministeerium ekspertide andmekogu enam ei pea, siis puudub vajadus lõiget säilitada.
- § 9 lõike 3 kolmas lause – lõige reguleerib, et kiireloomulisele missioonile lähetatava eksperdi tervisekindlustuslepingu sõlmib Päästeamet või missiooni korraldaja. Sama reguleerib eelnõukohane PäästeS § 31¹² lõige 2, mille kohaselt võib Päästeamet lisaks seadusest tulenevatele sotsiaalsetele tagatistele päästemeeskonna ja selle reservi liikmele kiireloomulisel missioonil osalemiseks vajalikul väljaõppel ja kiireloomulisel missioonil osalemiseks sõlmida täiendava kindlustuslepingu.
- § 12 – paragrahv reguleerib kiireloomulisele missioonile lähetamise erisusi võrreldes muude tsiviilmissioonidega. Kuna RTsMS ei reguleeri enam kiireloomulistel missioonidel osalemist (PäästeS reguleerib rahvusvahelisel päästetööl või demineerimistööl osalemist), siis puudub vajadus regulatsiooni säilitamiseks RTsMS-is;
- § 13 lõike 1 teine lause – lõike kohaselt kooskõlastab Päästeamet eksperdi tagasikutsumise kiireloomuliselt missioonilt Välisministeeriumiga.
- § 17 lõike 1 teine lause – Päästeamet kooskõlastab eksperdi kiireloomulisel missioonil täidetavad ülesanded Välisministeeriumiga. Eelnõu kohase PäästeS § 31¹⁰ kohaselt allub päästemeeskonna liige kiireloomulisel missioonil osalemise ajal missiooni töökorralduse küsimustes päästemeeskonna juhile või asjakohasele rahvusvahelise organisatsiooni juhtimisorganile ning muudes küsimustes Päästeametile.
- § 17 lõige 5 – ekspert või päästemeeskonna juht esitab Päästeametile ülesande täitmise aruande kahe nädala jooksul kiireloomulise missiooni lõppemisest. Eelnõuga sellise kohustuse reguleerimisest loobutakse, sest infovahetus Päästeameti ja kiireloomulisel missioonil osaleva eksperdi vahel lepitakse kokku eraldi Päästeameti siseselt;
- § 18 lõige 6 – lõike kohaselt kooskõlastab Päästeamet eksperdi lähetamisel kiireloomulisele missioonile tema tasustamise tingimused Välisministeeriumiga. Eelnõukohase PäästeS §-i 31¹¹ lõigetes 3 ja 4 nähakse ette selgemad alused tasu arvestuseks: aluseks võetakse lähetamisele eelnenud kuue kuu keskmise töötasu või palga suurus. Erandina võib määrata suurema tasu, kuid mitte rohkem kui viieteistkümnekordses Eesti töötasu alammäära suuruses;

- § 22 lõike 7 teine lause – kiireloomulise missiooni korral kantakse selles paragrahvis nimetatud kulud Päästeameti eelarvest. Kiireloomulise missiooniga seotud kulude kandmine reguleeritakse eelnõukohase PäästeS § 31¹¹ lõikega 2.

Eelnõu § 5 punktiga 3 jäetakse RTsMS-i § 23 lõigetest 8 ja 9 välja, et RTsMS-iga reguleeritud hüvitis eksperdi missioonil ülesannete täitmisel töövõime vähenemise korral kohaldub kiireloomulise missiooni korral. Kiireloomuliste missioonide korral rakendatavaid sotsiaalseid tagatise reguleerib eelnõukohane PäästeS § 31¹².

Eelnõu § 5 punktiga 4 tunnistatakse kehtetuks RTsMS-i § 23 lõike 10 teine lause ja § 25 lõige 4.

RTsMS-i § 23 lõike 10 teise lause kohaselt kiireloomulise missiooni korral kantakse eksperdi missioonil ülesannete täitmisel töövõime vähenemise korral makstav hüvitis Päästeameti eelarvest. PäästeS-i § 31¹² lõike 2 kohaselt laienevad kiireloomulisel missioonil osalemiseks vajalikul väljaõppel ja kiireloomulisel missioonil osalemise ajal päästemeeskonna ja selle reservi liikmele sotsiaalsed tagatised ATS §-s 49 sätestatud alustel ja korras. ATS § 49 lõike 16 kohaselt makstakse hüvitisi ning kulud kaetakse riigieelarvest selle ametiasutuse eelarve kaudu, kus isik oli teenistuses. Sellega on säilitatud põhimõte, et sotsiaalsete tagatistega seotud kulud kantakse Päästeameti eelarvest. RTsMS § 25 lõige 4 reguleerib kiireloomulisele missioonile lähetatava eksperdi tervisekontrolli. Kuna kiireloomulistel missioonidel osalemist ja selleks valmistumist reguleerib edaspidi PäästeS, siis eelnõukohase PäästeS § 31¹³ lõikega 2 sätestatakse, et Päästeamet korraldab päästemeeskonna reservi liikme ettevalmistuse kiireloomuliseks missiooniks tema tervises seisundi perioodilise kontrolli ja vaktsineerimise.

Eelnõu § 6 kohaselt täiendatakse RHS-i § 50.

RHS-i § 50 täiendatakse uue punktiga 12, mis näeb ette, et hankijal on õigus korraldada riigihange väljakuulutamisetähtaajaga läbirääkimistega hankemenetlusena, kui riigihanke eeldatav maksumus on väiksem rahvusvahelisest piirmäärast ja hankelepingu ese on kiireloomulisel tsiviilmissioonil osalemiseks vajalik asi või teenus päästeseaduse tähenduses. Kiireloomuline missioon PäästeS-i (eelnõukohase § 31 lõige 3) tähenduses on päästevõimekuse lähetamine välisriiki, mis eeldab valmidust reageerida üldjuhul kuni 24 tunni jooksul pärast kiireloomulisel missioonil osalemise otsust. Niivõrd lühikese aja, kui 24 tunni jooksul on kiireloomulisel missioonil osalemisega seotud vahendite hankimine riigihangete seaduses ettenähtud tingimustel ja seadusega kooskõlas väga keeruline. Missioonideks pole võimalik selliselt valmistuda, et kõik vajalik on ette soetatud – nii missioonidel täidetavad ülesanded kui ka selleks vajaminevad vahendid on erinevad. RHS §-s 50 nimetatud erandite nimekirja täiendamine kiireloomulisel tsiviilmissioonil osalemiseks vajaliku asja või teenusega on oluline, kuivõrd päästemeeskonna lähetamise eel jääb väga lühike ajavahemik, mille jooksul tuleb kokku panna vajalik varustus ja korraldada logistika.

Eelnõu § 7 kohaselt täiendatakse TuOS-i § 23.

TuOS § 23 lõiget 4 täiendatakse peale sõna *loata sõnadega ja tasu maksmata*. Veeseaduse § 188 lõike 1 punkt 1 lubab veeloata võtta vett hädaolukorras, päästesündmuse lahendamiseks või nimetatud sündmuste jälgendamise korral õppustel. Kustutusvee võtmise eest tasu maksmist on täpsustatud ÜVVKS-is. ÜVVKS § 44 lõikes 2 on sätestatud, et päästesündmuse lahendamiseks, veevõtukoha katsetamiseks, avaliku korra tagamiseks või õppuseks ühisveevärgil asuvast tuletõrje veevõtukohast võetud sihtotstarbeliselt kasutatava vee kulu kajastatakse ühisveevärgi

Eelnõu § 8 kohaselt täiendatakse VTMS-i § 52.

Uue väärtekoosseisu kehtestamisega ei ole ette näha PPA menetluskoormuse olulist kasvu. Seetõttu puudub ka vajadus värvata täiendavat tö jõudu või teha muudatusi töökorralduses. Häärekeskuse töö häirimise eest vastutusele võtmise puhul on peamine takistus olnud asjaolu, et kehtivas KarS-is ei ole süüteokoosseisu, mille tunnustele sellised teod vastaksid ja toimepanijat oleks võimalik vastutusele võtta. Kavandatavale sättele kõige sarnasema väärtekoosseisu KarS § 278 menetluspraktika näitab, et PPA alustas antud koosseisu alusel 2023. aastal 97 menetlust⁶⁴. Häärekeskuse hinnangul võib uue süüteokoosseisu alusel alustavate menetluste arv aastas jääda samasse suurusjärku või väiksemaks. Kokkuvõttes on menetlusülesande panemine PPA-le kõige otstarbekam ja riigile ka soodsaim lahendus, kuna selle täitmiseks pole vaja teha olulisi muudatusi.

4. Eelnõu terminoloogia

- 1) vale hädabiteade;
- 2) päästeüksus.

⁶⁴ Allikas: PPA (andmed esitatud 05.06.2024).

hoidmiseks võetakse eelnõuga kasutusele uus mõiste. Mõiste sisustatakse siseministri määruses (vt rakendusakti kavand nr 1).

Päästeüksus hõlmab lisaks kehtivas õiguses kasutatavale mõistele *päästemeeskond* erinevaid Päästeameti operatiivarvestuses olevaid päästeüksuseid, sealhulgas väljuhte või päästeautot ainult alarmsõidukijuhiga (muuhulgas paakauto, redel- või tõstukauto, konteainerauto) jm.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega.

6. Seaduse mõjud

Muudatus I: rahvusvahelisel pääste- ja demineerimistööl ning rahvusvahelisel tsiviilmissioonil osalemise regulatsiooni ajakohastamine ning koondamine ühte seadusesse

Muudatusega korrastatakse rahvusvahelisel pääste- ja demineerimistööl osalemist, sealhulgas Eesti päästemeeskonna osalemise korraldust tsiviilmissioonidel. Kui praegu kohaldatakse rahvusvahelisel pääste- ja demineerimistööl osalemisele nii PäästeS-i kui ka RTsMS-i, siis muudatuse kohaselt reguleerib seda vaid PäästeS.

Mõju riigiasutuste töökorraldusele

Mõju sihtrühm I

Päästeamet. Päästeametis töötab umbes 2000 teenistujat⁶⁵. Mõju avaldub nii päästemeeskonna reservi (386 liiget) tegevust koordineerivale teenistujale (1 teenistuja) aga ka päästemeeskonna reservile, kellest umbes pool on Päästeameti teenistujad. Päästemeeskonna ja selle reservi liikmed osalevad päästemeeskonna ja selle reservi tegevuses vabatahtlikult. Arvestades riigiametnike ja töötajate koguarvu, on sihtrühma suurus väike.

Mõju sihtrühm II

Terviseamet. Terviseametis töötab 282 teenistujat. Meditsiinirühma kuulub 177 inimest, kellest enamus töötab väljaspool Terviseametit.⁶⁶ Vastavalt Päästeameti ja Terviseameti kokkuleppele korraldab Terviseamet päästemeeskonda kuuluva meditsiinirühma tegevust. Selle ülesandega tegeleb üks koordineerija. Kokkuvõttes on sihtrühma suurus hinnatud väikeseks.

Avalduv mõju ja mõju olulisus

Avalduva mõju olemus on mõlemale asutusele sarnane, kuid Terviseametile avaldub kaudselt läbi selle, et päästemeeskonna reservi kuuluvad meditsiinivaldkonna töötajad. Muudatuse tulemusel on missioonidel osalemine mõlema asutuse jaoks selgem ja päästemeeskonna reservi liikmete hulgas soositum. Pakkudes missioonidel ja selleks vajalikul väljaõppel osalemiseks õiglaseid sotsiaalseid tagatiseid, lihtsustab see sobivate spetsialistide leidmist. Rahvusvahelised

---

⁶⁵ Vt viidet 35.

⁶⁶ Allikas: Terviseamet.

missioonid, koolitused ja õppused annavad kogemusi, mida on võimalik rakendada ka riigisiselt.

Kiireloomulisel missioonil osalemine on siiski juhuslik ja harv. Tegemist on olukorraga, kui teises riigis on tekkinud ulatuslik kriisiolukord, mille on põhjustanud näiteks maavärin või üleujutus. Päästeametis on mitme teenuse arendamisele oluliselt kaasa aidanud rahvusvahelise koostöö käigus saadud kogemused. Näitena võib tuua varingupäästetööd, keemia-, bioloogilise, radioloogilise- ja tuumaõnnetusega seotud hädaolukorrad. Missioonil osalevate isikute teadmised ja kogemused aitavad kaasa laiapõhjalise riigikaitse arendamisele ning elanike kriisideks valmistumisele. Ebasoovitavaid mõjusid muutatusega eelduslikult ei kaasne.

Järeldus mõju olulisuse kohta

Kokkuvõttes on mõju Päästeameti töökorraldusele oluline ja positiivne, kuna protsessid reguleeritakse selgemalt ja dubleerimata. Muudatuse kohaselt saavad Päästeamet ja Terviseamet kiireloomulisi pääste- ja humanitaarabimissioone tulemuslikumalt läbi viia.

Mõju rahvusvahelistele suhetele

Muudatustel on kaudne mõju rahvusvahelistele suhetele. Euroopa Liidu liikmesriigid on Lissaboni lepinguga⁶⁷ kinnitanud, et hädaolukordade ennetamisel, valmisoleku tagamisel ja reageerimisel ollakse solidaarsed ehk aidatakse ja toetatakse üksteist. Panustades kiireloomulistel pääste- ja humanitaarabimissioonidel, aitame kaasa riigil olemasolevate võimaluste piires stabiilsuse ja rahu saavutamisele. Ühtlasi kindlustame seeläbi kaudselt ka oma riigi julgeolekut.

Muudatus II: päästemeeskonna reservi liikmeks kandideerijale laieneb taustakontrolli tegemine ja temalt võib nõuda isikuankeedi esitamist

Muudatuse kohaselt tehakse päästemeeskonna reservi liikmeks kandideerijale taustakontroll. Samuti laiendatakse isikute ringi, kellelt Päästeamet võib kandideerimisel nõuda isikuankeedi esitamist. Eelnõu kohaselt antakse siseministrile volitus isikuankeedi vormi kehtestamiseks.

Mõju riigiasutuste töökorraldusele

Mõju sihtrühm

PPA ja Päästeamet. Taustakontrolli tegevate teenistujate arv on väike, täpsemat arvu ei avalikustata. Arvestades riigiametnike ja töötajate koguarvu, on sihtrühma suurus väike.

Avaldub mõju ja mõju olulisus

Peamine mõju avaldub isikute arvu kasvus, kelle kohta on vaja teha taustakontroll. Kuna isikut kontrollitakse ühekordselt, siis mõju avaldub isiku kandideerimisel päästemeeskonna reservi liikmeks ning nõude jõustumisel ka päästemeeskonna reservi kuuluvate liikmete kontrollimisel, keda seni ei ole kontrollitud. Hilisem kontroll tehakse vajaduse ilmnemisel. Päästemeeskonna reservi kuuluvate Päästeameti teenistujate taustakontroll on teenistusse astumisel läbi viidud ja neile eelnõu kohaselt uut taustakontrolli ei tehta. Päästeameti väliseid liikmeid on umbes paarsada ja nende kontrollimise periood jaguneb kolme aasta peale. Päästemeeskonna reservi liikme kandidaatide arvu ei ole võimalik ette prognoosida, kuid eelduslikult on neid vähe. Ebasoovitava mõju risk on väike. Kuigi muudatusega kaasneb asutustele halduskoormus, ei

⁶⁷ [Lissaboni lepingu, millega muudetakse Euroopa Liidu lepingut ja Euroopa Ühenduse asutamislepingut, ratifitseerimise seadus.](#)

kaasne taustakontrollide tegemisega töökoormuse olulist kasvu ega vajadust töökorraldust muuta. Muudatuse tulemusena tagatakse usaldusväärne ja nõuetele vastav päästemeeskonna reserv.

Järeldus mõju olulisuse kohta

Kokkuvõttes on muudatuse mõju PPA-le ja Päästeametile väheoluline.

Sotsiaalne mõju

Mõju sihtrühm

Päästemeeskonna reservi liikme kandidaadid ja päästemeeskonna reservi kuuluvad isikud, kelle suhtes ei ole varem taustakontrolli tehtud ega nõuetele vastavust hinnatud (ligikaudu paarsada inimest). Päästemeeskonna reservi liikme kandidaatide arvu ei ole võimalik ette prognoosida, kuid eelduslikult on neid vähe ja sihtrühma saab seega hinnata väikseks.

Avalduv mõju ja mõju olulisus

Kui päästemeeskonna reservi liikmeks kandideerimisel nõutakse isikult isikuankeedi esitamist, siis kaasneb sellega isikule kohustus vormil nõutud andmed esitada. Ebasoovitav mõju on see, et isikule kaasneb seega halduskoormus seadusest tuleneva infokohustuse täitmiseks. Kuivõrd isikuankeedi täitmine ja esitamine on kandideerimisel ühekordne kohustus, on halduskoormuse mõistes nii mõju ulatus kui ka sagedus väike.

Ka taustakontrolli tehakse üldjuhul üks kord, et veenduda isiku usaldusväärsuses ja nõuetele sobivuses. Vaid erandkorras on võimalik taustakontrolli ka hiljem teha, kui selleks ilmneb mingi põhjus. Nii mõju ulatus kui ka sagedus on väike, kuivõrd tegemist on ühekordse tegevusega, millega ei kaasne kohanemiskulusi või muid olulisi muutusi sihtrühma käitumises.

Õigust vabale eneseteostusele riivab iga negatiivne mõjutus riigivõimu poolt. Eneseteostusvabaduse üheks elemendiks on tegutsemisvabadus ehk vabadus teha või tegemata jätta seda, mida isik soovib. Ka isikuankeedi täitmine ja selle nõudmine ning taustakontrolli läbimine selleks, et kandideerida päästemeeskonna reservi liikmeks on sisult tegutsemisvabaduse riive. Lisaks riivab taustakontroll ja isikuandmete töötlemine ka õigust eraelu puutumatusele. Eraellu võidakse sekkuda vaid seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks.

Kuivõrd muudatusega kaasneb põhiõiguste riive, on ebasoovitavate mõjude risk suur. Põhiõiguse riivel peab olema PS-ga kooskõlas olev eesmärk ning riive peab olema eesmärgi saavutamiseks proportsionaalne. Siinkohal on oluline märkida, et infot küsitakse ja taustakontrolli tehakse laiemalt turvalisuse tagamise eesmärgil, et isiku usaldusväärsuses veenduda. Isikuankeedis küsitakse ainult seadusest tulenevaid andmeid ja neid, mis on vajalikud, et hinnata kandideerija sobivust päästemeeskonna reservi liikmeks. Oluline on märkida, et päästemeeskonna reservi liikmed kaasatakse tegevustesse, mis peavad tagama siseturvalisust ja riigi julgeolekut ning esindama Eesti riiki. Võttes arvesse kiireloomulisel missioonil osalemise olemust, julgeolekuolukorda ning infot, millega päästemeeskonna ja selle reservi liige puutub kokku, on taustakontroll proportsionaalne meede selleks, et tagada vajalik turvalisus ja ohutus. Seejuures ei ole kõnealust eesmärki võimalik vähemalt sama hästi saavutada mõnel muul, üksikisikut vähem rõhuval viisil (näiteks ei piisa ainult isiku suusõnalistest ütlustest). Inimeste turvalisus ja ohutus ning avaliku korra kaitse kaaluvad üles riivist tingitud kahju.

Kandideerija saab isikuankeeti täites ka ise hinnata, kas ta sobib päästemeeskonna töös osalema. Kandideerija tausta kontrollitakse isikuankeedis esitatud andmete alusel ning ta näeb juba ankeeti täites, millised andmed on olulised ja mida kontrollitakse. Nii võib isikuankeedi täitmisel selguda, et kandideerija taust ei ole selline, mis võimaldaks tal kiireloomulisel missioonil päästemeeskonna töös osaleda. Isik võib ka kandideerimisest loobuda. Sellisel juhul on isiku jaoks aga ebasoovitav mõju see, et ta ei saa soovitud tegevuses ehk missioonil ja selle ettevalmistuses osaleda.

Isikuandmete töötlemisega kaasneb ka riive isikuandmete kaitse õigusele, kuna taustakontrolli tehes töödeldakse isiku kohta erinevaid andmeid, et veenduda tema usaldusväärsuses. Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 35 lõikes 1 on sätestatud, et kui teatavat tüüpi isikuandmete töötlemise, eelkõige uut tehnoloogiat kasutava töötlemise tulemusena ning isikuandmete töötlemise laadi, ulatust, konteksti ja eesmärgi arvesse võttes tekib tõenäoliselt füüsiliste isikute õigustele ja vabadustele suur oht, hindab vastutav töötleja enne isikuandmete töötlemist kavandatavate isikuandmete töötlemise toimingute mõju isikuandmete kaitsele. Kui lisada PäästeS-i õigus andmeid töödelda, et hinnata isiku sobivust päästemeeskonna reservi liikmena osaleda kiireloomulistel missioonidel, ei tekita see isikute õigustele ja vabadustele suurt ohtu, mis eeldaks eraldi andmekaitsealase mõjuhindangu koostamist. Tegemist ei ole eriliiki isikuandmete ulatusliku töötlemise ega isiklike aspektide süstemaatilise ja ulatusliku hindamisega, mis põhineks automaatsel isikuandmete töötlemisel. Ka ei kaasne muudatusega avalike alade ulatuslikku süstemaatilist jälgimist.

Isikuandmeid säilitatakse turvalises keskkonnas nagu kõigi teenistujate andmeid. Seega ei teki päästemeeskonna reservi liikme kandidaatide ja päästemeeskonna reservi liikmete andmete töötlemisel ka suuremaid turvariske. Juurdepääs sellistele andmetele on reguleeritud asutuse sees. Arvestades, et isikud ise esitavad vormil nõutud andmed, teavad nad arvestada, kuidas ja mis eesmärgil nende andmeid töödeldakse, mh on nad teadlikud sellest, et läbida tuleb taustakontroll, mille raames nende isikuandmeid töödeldakse.

Järeldus mõju olulisuse kohta

Võttes arvesse ebasoovitavate mõjude riski, on kokkuvõttes muudatuse mõju sihtrühma jaoks oluline.

Muudatus III: Häirekeskus saab hädaabinumbri 112 kaitseks teenuse toimepidevust ohustavale ühendusele rakendada ooteaega

Muudatuse kohaselt võib hädaabiteadete menetlemise toimepidevuse tagamiseks rakendada teenust ohustavale terminalseadmega ühendusele ooteaega. Abivajaduseta ühenduse ootelepanekuga saab kaitsta hädaabiteadete menetlemise toimepidevust hädaabinumbri 112 kõneliine ummistava tegevuse korral.

Mõju riigiasutuste töökorraldusele

Mõju sihtrühm I

Häirekeskus. Hinnangute kohaselt puudutab muudatus enamikku Häirekeskuse teenistujaid – teenistuskohiti on asutuses kuni 265⁶⁸. Muudatus avaldab kõige olulisemat mõju

---

⁶⁸ Siseministri 18. septembri 2014. aasta määrus nr 38 „[Häirekeskuse teenistuskohdade koosseis](#)“ (määrus on kehtetu alates 1. august 2024).

päästekorraldajate tööle, kes moodustavad valdava osa Häirekeskuse teenistujatest. Arvestades riigiametnike ja töötajate koguarvu, on sihtrühma suurus väike.

Avalduv mõju ja mõju olulisus

Eelnõu koostajad näevad ka kõnesoleva muudatuse peamist mõju Häirekeskuse osutatava hädaabiteenuse toimepidevusele – hädaabinumbri 112 sideliine ummistavate või muul viisil hädaabinumbril 112 ilma abivajaduseta tehtavate ja tööd segavate kõnede korral on need võimalik panna teatud ajavahemikuks ootele. Suhtluseta lühikesed, vaid mõned sekundid kestvad kõned ehk nn tirtsutamised ei jõua selle aja jooksul liinile. Samuti on meedet võimalik rakendada näiteks juhul, kui kõnesid teeb rikkis seade või kui helistaja abivajaduse puudumine on konkreetsel juhul kindlaks tehtud, kuid isik jätkab endiselt hädaabinumbril 112 helistamist. Samuti avaldab muudatus mõju Häirekeskuse ressurside tõhusale kasutusele, kuna väheneb vajadus abivajaduseta kõnede vastata. Meetme eesmärk on võimaldada kiirelt reageerida Häirekeskuse töö häirimise korral. Eelnõuga lisatava uue väärtekoosseisu KarS § 278¹ alusel on võimalik teo toimepanija vastutusele võtta, kuid menetlusele kulub teatud aeg ja karistuse mõju saabub viivitusega. Seetõttu on meede oluline, et Häirekeskuse töö häirimisele oleks võimalik kiirelt reageerida ja häiriv tegevus lõpetada.

Kaudselt avaldab see mõju suurele osale Häirekeskuse teenistujatest, kuid eelduslikult on otsene mõju üksikisikule (kõnesid menetlevale päästekorraldajale) harv ja sihtrühma käitumises märkimisväärsed muudatusi ei kaasne. Meetme rakendamiseks on vaja uuendada hädaabiteadete menetlemise teenuse toimepidevuse riskianalüüsi ning tagada järjepidev olukorra seiresüsteem meetme rakendamiseks. Tuleb panna paika, millistel tingimustel kõne ootelepanekut rakendatakse. Häirekeskusele ei kaasne ulatuslikke töökorralduslikke muudatusi, kuid töökorralduses vajab täpsustamist, kuidas meetme rakendamise vajadus tuvastatakse ja kuidas meedet rakendatakse. Protsessi juurutamine otseseid kulusid ei tekita. IT arendus on tehtud.

Järeldus mõju olulisuse kohta

Kokkuvõttes on mõju Häirekeskusele oluline, kuid positiivne.

Mõju sihtrühm II

PPA ja Päästeamet. Hädaabiteadete menetlemise toimepidevus mõjutab eelkõige abiandjate tööd. PPA-s on sihtrühma suurusks hinnatud ligikaudu 2000 inimest (800 patrullpolitseinikku ja ligi 1200⁶⁹ abipolitseinikku). Kokku on teenistujaid PPA-s suurusjärgus 5000. Päästeametis töötab üle 2000 inimese, kellest üle 1500 on kutselised päästjad ehk tegelevad operatiivtööga. Lisaks kuulub päästevõrgustikku ligi 2400 vabatahtlikku päästjat⁷⁰. Arvestades riigiametnike ja töötajate koguarvu, on sihtrühma suurus väike.

Avalduv mõju ja mõju olulisus

PPA-le ja Päästeametile avalduv mõju on sarnane muudatuse IV juures kirjeldatule. Kui Häirekeskuses on tagatud hädaabiteadete menetlemise toimepidevus, siis mõjub see soodsalt ka nende asutuste ülesannete täitmisele – abivajadus on õigeaegselt välja selgitatud ja abiandjad saadetud abi osutama. Mõju avaldub aga eelduslikult harva, on väikese ulatusega ja ebasoovitavaid mõjusid ette näha ei ole.

Järeldus mõju olulisuse kohta

Kokkuvõttes on muudatuse mõju PPA ja Päästeameti jaoks positiivne ja väheoluline.

⁶⁹ PPA. [Uudised](#) (vaadatud 10.09.2024).

⁷⁰ Vt viide 35.

Sotsiaalne mõju, sh mõju tervishoiule

Mõju sihtrühm III

Laiem avalikkus ehk kogu Eesti elanikkond, riikliku statistika kohaselt üle 1,37 miljoni inimese⁷¹. Muudatus mõjutab otseselt inimesi, kes pöörduvad Häirekeskuse poole kiire abi saamise vajadusega ja nende võimalust saada abi osutajalt asjakohast abi. 2023. aastal tehti hädaabinumbri 112 kokku 1 156 528 kõnet ja kiire abi vajadusega inimeste abistamiseks saadeti abi osutajad välja 387 973 korral⁷². Kokkuvõttes on nii otseselt kui ka kaudselt mõjutatud sihtrühm suur.

Avalduv mõju ja mõju olulisus

Kaudselt saab muudatusest kasu kogu elanikkond, otsesemalt kiire abi saamise vajadusega inimesed. Üsikusliku seisukohast on kaudse mõju avaldumise sagedus ja ulatus eelduslikult väikesed, kuna vajadus hädaabinumbri 112 pöördumiseks on üldjuhul juhuslik ja harv. Abivajadusega inimese jaoks võib Häirekeskusega kiire ühenduse saamise viibimine ohustada tema elu ja tervist – seetõttu on oluline, et Häirekeskus saab hoida hädaabinumbri 112 sideliinid vabad tegeliku abivajadusega kõnede vastuvõtmiseks. Ebasoovitav mõju võib avalduda isikule, kelle suhtes ooteaega rakendatakse. Samas vajab rõhutamist, et ooteaega rakendatakse väga lühiajaliselt ehk sekunditeks, mistõttu ei saa ka ootele pandud isiku, isegi kui tal on või tekib tegelik abivajadus, jaoks otsene mõju olla negatiivne. Sellist lühiajalist ooteaega ei saa eelduslikult pidada õigel ajal meetme tõttu abi saamisel takistuseks olevaks.

Järeldus mõju olulisuse kohta

Kokkuvõttes on muudatus sihtrühma jaoks pigem väheoluline. Positiivne mõju avaldub sihtrühmale läbi abi parema kättesaadavuse.

Mõju sihtrühm IV

Kiirabibrigaadi pidajad ja kiirabibrigaadid. Kiirabibrigaadides töötab ligikaudu 1500 inimest.⁷³ Sealjuures kiirabibrigaadi pidajaid on Eestis praegu 10, kolmeliikmelisi kiirabibrigaade kokku 102⁷⁴. Muudatus mõjutab pigem kaudselt, aga kogu sihtrühma.

Avalduv mõju ja mõju olulisus

Sarnaselt muudatuse IV juures kirjeldatule, avaldub muudatuse soodne mõju kiirabi operatiivtegevusele. Samas mõju avaldub eelduslikult harva, on väikese ulatusega ja ebasoovitavaid mõjusid ette näha ei ole.

Järeldus mõju olulisuse kohta

Kokkuvõttes on kiirabipidajatele ja kiirabibrigaadidele avalduv mõju väheoluline.

---

⁷¹ Statistikaamet. [Rahvaarv](#) (vaadatud 10.09.2024).

⁷² Häirekeskus. [Statistika ja uuringud](#) (vaadatud 10.09.2024).

⁷³ Allikas: [Tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaas](#) (vaadatud 10.09.2024).

⁷⁴ Terviseamet. [Kiirabi](#) (vaadatud 10.09.2024).

Muudatus IV: kehtestatakse uus väärteokoosseis, mille alusel on võimalik isik vastutusele võtta Häirekeskuse töö häirimise eest

Muudatuse kohaselt kehtestatakse uus väärteokoosseis, mille alusel on võimalik isik võtta vastutusele vale hädaabiteate teadvalt edastamisega Häirekeskuse töö häirimise eest. Uue koosseisu alusel väärtegude kohtuväline menetleja on PPA.

Mõju riigiasutuste töökorraldusele

Mõju sihtrühm I

Häirekeskus. Vt sihtrühma kirjeldust muudatuse III juures.

Avaldub mõju ja mõju olulisus

Kuigi muudatus avaldab kaudsemalt mõju suurele osale Häirekeskuse teenistujatest, on eelduslikult otsene mõju harv ja sihtrühma käitumises märkimisväärsed muudatusi ei kaasne. Samuti ei ole vaja teha muudatusi töökorralduses. Eelnõu koostajad näevad muudatusel peamist mõju Häirekeskuse osutatava hädaabiteenuse toimepidevusele. Hädaabiteadete menetlemise korra § 4 lõike 2 kohaselt võtab Häirekeskus hädaabinumbri 112 saabunud kõne vastu üldjuhul kümne sekundi jooksul ja alustab selle menetlemist. Töö häirimisel satub hädaabiteadete menetlemise toimepidevus ohtu, kuna ka abivajaduseta Häirekeskusega ühenduse võtmisel võtab helistamise põhjuse väljaselgitamine aega ja tegeliku abivajadusega inimene ei pruugi sel ajal liinile saada. Seega hädaabiteenuse toimepidevuse vaatest on mõju selgelt positiivne. Muudatusega ei kaasne Häirekeskusele ebasoovitavaid mõjusid.

Järeldus mõju olulisuse kohta

Muudatus on Häirekeskuse jaoks väheolulise, kuid positiivse mõjuga.

Mõju sihtrühm II

PPA. Muudatus avaldab otsest mõju PPA ametnikele, kes menetlevad väärteigusid. Uuriiaid on PPA-s ligi 800. Sama palju on patrullpolitseinikke, kes menetlevad oma põhiülesannetega seotud väärteigusid.⁷⁵ Arvestuslikult jaguneb koormus ligikaudu 100 menetleja vahel (PPA-s on kokku ligi 5000 teenistujat⁷⁶). Arvestades riigiametnike ja töötajate koguarvu, on sihtrühma suurus väike.

Avaldub mõju ja mõju olulisus

Eelnõu kohaselt pannakse väärteo kohtuvälise menetlemise ülesanne PPA-le. PPA on Häirekeskuse segamisega seotud tegusid menetlenud ka seni. Probleemiks on eelkõige olnud asjaolu, et KarS-is ei ole reguleeritud süüteokoosseisu, mille tunnustele Häirekeskuse töö häirimisega seotud teod vastaksid. Uue väärteokoosseisu kehtestamisega ei ole ette näha PPA menetluskoormuse olulist kasvu, mille tõttu tuleks palgata täiendavat tööjõudu, samuti puudub vajadus teha muudatusi töökorralduses. Kavandatavale sättele kõige sarnasema väärteokoosseisu KarS § 278 praktika näitab, et PPA alustas vastavaid menetlusi 2023. aastal 97. Häirekeskuse hinnangul võib uue süüteokoosseisu alusel alustavate menetluste arv aastaks jääda samasse suurusjärku või väiksemaks. Kavandatava koosseisu puhul kohaldatakse üldmenetlust. Kokku registreeris PPA 2022. aastal 23 066 väärtegu, mille suhtes viidi läbi üldmenetlus (2022.a – 22 819, 2021. aastal 26 352)⁷⁷. Seega muudatus ei mõjuta

⁷⁵ Allikas: PPA (seisuga 13.11.2023).

⁷⁶ Politsei- ja Piirivalveamet. [PPA lugu ja väärtused](#) (vaadatud 05.06.2024)

⁷⁷ Kokku registreeriti 2023. aastal 95 175 väärtegu, millest 23 066 menetleti üldmenetluses, 41 416 lühimenetluses ja 30 693 kiirmenetluses. Allikas: PPA (andmed esitatud 05.06.2024).

märkimisväärselt PPA menetluskoormust ega ka eraldiseisvalt iga menetluse läbiviijat. Eelduslikult tuleb konkreetsel väärtemenetlejal eelnõuga lisatava väärtekoosseisu alusel tegusid menetleda harva. Muid ebasoovitavaid mõjusid eelnõu koostajad ette ei näe.

Muudatusel võib olla ka kaudne mõju PPA ülesannete täitmisele. Kui Häirekeskuses on hädaabiteadete menetlemine häiritud, siis viibib ka teabe edastamine PPA-le ressursi väljasaatmiseks, st PPA ei saa reageerida, sest teadet pole tulnud. Seetõttu on muudatusel, millega hädaabiteenuse toimepidevus paraneb, eelduslikult kaudne positiivne mõju ka PPA ülesannete täitmise toimepidevusele – abivajadus on õigeaegselt välja selgitatud ja abiandjad saadetud abi osutama.

Järeldus mõju olulisuse kohta

Kuivõrd negatiivne mõju seoses menetluskoormuse kasvuga avaldub PPA-le harva ja selle ulatus on eelduslikult väike (mõju ulatus sõltub menetluste arvust), on kokkuvõttes mõju sihtrühmale pigem ebaoluline.

Mõju sihtrühm III

Päästeamet. Päästeametis töötab üle 2000 inimese, kellest üle 1500 on kutselised päästjad ehk tegelevad operatiivtööga. Lisaks kuulub päästevõrgustikku ligi 2400 vabatahtlikku päästjat⁷⁸. Arvestades riigiametnike ja töötajate koguarvu, on sihtrühma suurus väike.

Avalduv mõju ja mõju olulisus

Sarnaselt PPA-le võib muudatusel olla kaudne mõju ka Päästeameti operatiivtegevusele. Kui Häirekeskuses on hädaabiteadete menetlemine häiritud, siis viibib teabe edastamine ka Päästeameti ressursi väljasaatmiseks. Seetõttu on muudatusel, millega hädaabiteenuse toimepidevus paraneb, eelduslikult kaudne positiivne mõju ka Päästeameti ülesannete täitmise toimepidevusele – abivajadus on õigeaegselt välja selgitatud ja abiandjad saadetud abi osutama. Päästeameti töökorralduses muudatusi ei kaasne, mõju avaldub harva ja selle ulatus on väike. Ebasoovitavaid mõjusid ei kaasne.

Järeldus mõju olulise kohta

Kokkuvõttes on muudatus Päästeameti jaoks väheoluline.

Mõju sihtrühm IV

Kiirabibrigaadi pidajad ja kiirabibrigaadid. Vt sihtrühma kirjeldust muudatuse III juures.

Avalduv mõju ja mõju olulisus

Muudatuse kohaselt avaldub kiirabibrigaadi pidajatele ja kiirabibrigaadide operatiivtegevusele sarnane soodne mõju, mis on välja toodud teiste abiosutajate – PPA ja Päästeameti puhul. Samas mõju avaldub eelduslikult harva, on väikese ulatusega ja ebasoovitavaid mõjusid ette näha ei ole.

Järeldus mõju olulisuse kohta

Kokkuvõttes on kiirabipidajatele ja kiirabibrigaadidele avalduv mõju väheoluline.

Sotsiaalne mõju, sh mõju tervishoiule

Mõju sihtrühm V

---

⁷⁸ Vt viide 35.

Laiem avalikkus ehk kogu Eesti elanikkond. Vt sihtrühma kirjeldust muudatuse III juures.

Avalduv mõju ja mõju olulisus

Kaudselt saab muudatusest kasu kogu elanikkond, otsesemalt kiire abi saamise vajadusega inimesed. Kui Häirekeskuse töö häirimise eest on võimalik teo toimepanija vastutusele võtta, siis eelduslikult väheneb selliste tegude toimepanemine ja paraneb abivajajate võimalus kiire abi vajaduse korral asjakohast abi saada. Üksikisiku seisukohast on kaudse mõju avaldumise sagedus ja ulatus eelduslikult väiksed, kuna vajadus hädaabinumbri 112 pöördumiseks on üldjuhul juhuslik ja harv. Abivajadusega inimese jaoks võib Häirekeskusega kiirelt ühenduse saamise viibimine ohustada tema elu ja tervist. Ebasoovitavaid mõjusid muudatusega eelduslikult ei kaasne.

Järeldus mõju olulisuse kohta

Kokkuvõttes on muudatus oluline ja avaldab sihtrühmale positiivset mõju läbi abi parema kättesaadavuse.

Mõju sihtrühm VI

Isikud, kes häirivad Häirekeskuse tööd. Varasema praktika ja Häirekeskuse statistika alusel võib alustatavate menetluste arvu Häirekeskuse tööd häirivate tegude eest hinnata suurusjärgus 150 menetlust aastas või vähem. Eelnõu koostajad lähtuvad eeldusest, et väärtemenetlustes on menetlusaluste isikute arv samas suurusjärgus kui on alustatud menetlusi. 2023. aastal menetles PPA väärtegu 66 176 inimese suhtes (2022.a – 66 098, 2021. aastal 67 367 inimese)⁷⁹. Seega sihtrühma suurus on pigem väike võrreldes aastas PPA alustatavate väärteomenetluste koguarvuga.

Avalduv mõju ja mõju olulisus

Kui Häirekeskuse töö häirimise eest on võimalik teo toimepanija vastutusele võtta, siis eelduslikult on sellel preventiivne mõju ja väheneb selliste tegude toimepanemine. Mõju avaldumise sagedus ja ulatus on siiski hinnatud harvaks, sest esmase meetmena on käesoleva eelnõu kohaselt võimalik panna Häirekeskuse töö segamisel konkreetselt numbrilt tehtavad kõned teatud perioodiks ootele ja sellega segav tegevus peatada. Karistamine on järgmine samm, kui isik endiselt segavat tegevust jätkab või teeb seda korduvalt. Kuigi teo toimepanijaid on seni olnud keeruline vastutusele võtta, tuleb nendel isikutel Häirekeskuse töö häirimisel edaspidi arvestada, et teo eest on võimalik saada karistada. Väärteo eest mõistetav maksimaalne karistumäär 200 trahviühikut (eelnõu koostamisel ajal kehtinud trahviühiku määra kohaselt kuni 800 eurot) on eelduslikult piisav, et mõjutada isikut oma käitumist korrigeerima. Trahvi maksmine avaldab väiksemat või suuremat negatiivset mõju isiku majanduslikule seisule, kuid selline tagajärg on lihtsasti välditav õiguskuuleka käitumisega. Kokkuvõttes on ebasoovitav mõju üksikisikule erinev ja oleneb tema majanduslikust olukorrast.

Järeldus mõju olulisuse kohta

Kuivõrd sihtrühm on väike, mõju avaldub eelduslikult harva ja selle ulatus on väike, on mõju sihtrühma jaoks ebaoluline.

Muudatus V: täiendatakse PÄIS-i ja HKSOS-i pidamise regulatsioone

---

⁷⁹ Arvestatud on kõikides PPA registreeritud väärtegudes unikaalseid isikuid. Allikas: PPA (andmed esitatud 05.06.2024).

Muudatused hõlmavad PÄIS-i ja HKSOS-i pidamisega seotud korralduslikke küsimusi – täpsustatakse töödeldavaid isikuandmeid, andmekogude põhimääruste reguleerimisala ja HKSOS-i pidamise eesmärki.

Mõju isikuandmete töötlemisele

Eelnõu kohaselt ei tehta selliseid sisulisi muudatusi, mis mõjutaksid PÄIS-is ja HKSOS-is isikuandmete töötlemist või suurendaksid töödeldavate andmete koosseisu. PÄIS-i ja HKSOS-i kantavate isikuandmete reguleerimisega tagatakse suurem õigusselgus ja isikuandmete kaitse üldmääruse läbipaistvuspõhimõtte järgimine. Samuti täpsustatakse PäästeS-is, mida täitevvõimul on lubatud volitusnormi alusel PÄIS-i ja HKSOS-i pidamise põhimäärustes reguleerida. Ühtlasi sõnastatakse muudatusega täpsemalt HKSOS-i pidamise eesmärk. Kokkuvõttes luuakse andmesubjektile selgem ülevaade, millisel juhul ja eesmärgil tema andmeid võidakse PÄIS-is ja HKSOS-is töödelda.

Järeldus mõju olulisuse kohta

Kokkuvõttes on mõju väheoluline. Muudatusega ei kaasne mõju muudes mõjuvaldkondades.

Muudatus VI: Päästeameti rollis tagatakse parem õigusselgus olukorras, kus Päästeamet abistab kiirabibrigaadi valdusesse sisenemise käigus ukse või värava avamisel või muu takistuse kõrvaldamisel

Muudatuse sisu on suurem õigusselgus – eelnõu kohaselt ei kujundata ümber senist praktikat, vaid täpsustatakse, mida on Päästeametil õigus teha kiirabibrigaadi abistamisel. Muudatuse kohaselt võib Päästeamet kiirabibrigaadi teate alusel kohaldada vahetut sundi, et abistada kiirabibrigaadi TTKS § 61 lõike 2 alusel valdusesse sisenemisel. Päästeamet osutab kiirabibrigaadile abi, kui see on vajalik abivajajale kiirabi osutamiseks TTKS-i § 16 tähenduses. Muudatus avaldab mõju eelkõige Päästeameti tegevuse piiride õigusliku selguse tagamisele.

Mõju riigiasutuste töökorraldusele

Mõju sihtrühm I

Päästeamet. Päästeametis töötab üle 2000 inimese, kellest üle 1500 on valveteenistujad päästekomandodes ehk otseselt abiosutajad. Lisaks kuulub päästevõrgustikku ligi 2400 vabatahtlikku päästjat⁸⁰.

Avalduv mõju ja mõju olulisus

Kiirabibrigaadid kaasasid Päästeametit 2023. aastal kokku 131 korral ukse avamiseks või muu takistuse kõrvaldamiseks⁸¹, mis moodustab vastavasisulisest ametiabi üle kolmandiku. Päästeameti tegevusele antakse selge õiguslik alus, mistõttu muudatus on oluline eelkõige organisatsiooni töökorralduse selguse vaates. Eelduslikult ei vähene tulevikus selliste sündmuste arv, kuhu Päästeametit kaasatakse, kuid väheneb Päästeameti halduskoormus, mis on tingitud vaidlustest ja esitatud kahjunõuete menetlemisest. Ebasoovitava mõju risk avaldub näiteks seeläbi, et Päästeametit võidakse kaasata pigem senisest enam ja kaasamise vajadust põhjalikult läbikaalumata. Selliseid riske aitab maandada töökorralduse ülevaatamine ja kokkuleppimine eelkõige Päästeameti ja Terviseameti vahel, kaasates teisi vajalikke osapooli. Ka kehtiva õiguse kohaselt on kiirabibrigaadi abistamise ajal päästemeeskond hõivatud ja sel

---

⁸⁰ Vt viidet 35.

⁸¹ Vt viidet 23.

ajal pole võimalik päästemeeskonda saata näiteks päästesündmuse lahendamisele, mistõttu võib see häirida Päästeameti põhiülesannete täitmist.

Järeldus mõju olulisuse kohta

Kokkuvõttes on mõju Päästeameti töökorraldusele oluline ja positiivne, kuid sihtrühma liikmetele eraldiseisvalt pigem väheoluline.

Sotsiaalne mõju – mõju tervishoiule

Muudatus avaldab mõju kiirabi kui ühe tervishoiuteenuse osutamise tulemuslikkusele, kuna seeläbi tagatakse võimalikult kiire abivajaja juurde pääsemine.

Mõju sihtrühm II

Kiirabibrigaadi pidajad ja kiirabibrigaadid. Valdkonnas töötab kokku ligikaudu 1500 inimest, kes töötavad kokku 102 kolmeliikmelises kiirabibrigaadis, mida haldab 10 kiirabibrigaadi pidajat.⁸² Kuna muudatus puudutab kiirabi töökorraldust, siis mõju avaldub neile kõigile.

Avalduv mõju ja mõju olulisus

Selge õigusliku aluse olemasolu teeb Päästeameti kaasamise protsessi ja võimalused kiirabibrigaadide ja brigaadi pidajate jaoks selgemaks ja seeläbi mõjub kiirabi kui tervishoiuteenuse toimimist soodustavalt. Kiirabivajadusega sündmuseid oli 2023. aastal kokku 231 006⁸³. Päästeameti ressursid saadetakse koos kiirabiga välja erinevatele sündmustele. Kiirabi abistamisega ukse avamise või muu takistuse kõrvaldamisega oli 2023. aastal seotud 131 juhtumit. Samas on abivajaja juurde pääsemiseks võimalik rakendada ka muid konkreetseid olukorras kättesaadavaid viise. Risk ja võimalik ebasoodne mõju on, et olukorda ei hinnata õigesti ja Häirekeskus ei saada Päästeametit kiirabibrigaadi abistamiseks välja. Selliseid olukordi on võimalik vältida ametkondade vahel töökorralduse ülevaatamisega ja täiendamisega.

Järeldus mõju olulisuse kohta

Kokkuvõttes on mõju kiirabibrigaadide ja kiirabibrigaadi pidajate töökorralduse jaoks pigem väheoluline.

Mõju sihtrühm III

Laiem avalikkus, abivajaja. Muudatus avaldab kaudset mõju kogu elanikkonnale, kuna abivajajaks võib olla igaüks Eesti elanikkonnast. Riikliku statistika kohaselt on Eesti elanike koguarv üle 1,37 miljoni inimese⁸⁴. Otsesemalt avaldab muudatus mõju inimestele, kelle juurde pääsemiseks on kiirabibrigaadil vaja avada uks või kõrvaldada muu takistus. Olemasolevate andmete alusel järeldades on neid aastast suurusjärgus paarsada. Seega on kaudne sihtrühm suur, kuid otsese sihtrühma suurus pigem väike.

Avalduv mõju ja mõju olulisus

Selgemad õiguslikud alused võimaldavad kiirabibrigaadi tööd tulemuslikumalt korraldada. Mõju avaldumise sagedus on väike, kuna puudutab juhtumeid, kus abivajav isik on abitus seisundis ega saa ise vajalikke toiminguid teha. Mõju ulatus võib olla abivajaja jaoks suur, kuna puudutab tema võimalusi vajaduse korral abi saada. Võimalik ebasoovitav mõju abivajaja jaoks

---

⁸² Vt viited 72 ja 73.

⁸³ Allikas: Häirekeskus (andmed esitatud 04.06.2024).

⁸⁴ Vt viidet 73.

õigusselgus, rahalist tulu ei kaasne. Võimalik kulu Päästeametile kaasneb juhul, kui kiirabi abistamisel eksitakse ja tekitatud kahju tuleb kannatanule hüvitada.

8. Rakendusaktid

Eelnõu rakendamiseks muudetakse järgmisi siseministri määruseid:

- 1) siseministri 13. juuni 2017. aasta määrus nr 26 „Hädaabiteadete menetlemise kord ja hädaabiteadete menetlemise toimimisele esitatavad nõuded“ (rakendusakti kavand nr 1);
- 2) siseministri 21. detsembri 2016. aasta määrus nr 36 „Hädaabiteadete ning abi- ja infoteadete andmekogu põhimäärus“ (rakendusakti kavand nr 1);
- 3) siseministri 21. detsembri 2016. aasta määrus nr 38 „Päästeinfosüsteemi asutamine ja päästeinfosüsteemi pidamise põhimäärus“ (rakendusakti kavand nr 1).

Eelnõu rakendamiseks on vaja kehtestada uus määrus, millega kehtestatakse päästemeeskonna reservi liikme kandidaadi taustakontrolli isikuankeedi vorm (rakendusakti kavand nr 3).

Eelnõu rakendamiseks muudetakse järgmisi Vabariigi Valitsuse määruseid:

- 1) seoses volitusnormi asukoha muutmisega muudetakse Vabariigi Valitsuse 18. detsembri 2015. aasta määruse nr 144 „Kaitseväge ja Kaitseliidu politsei ülesannete täitmisel, päästesündmuse lahendamisel ning eriolukorra tööde tegemise kaasamise kord“ preambulit (rakendusakti kavand nr 2);
- 2) seoses RTsMS-is tehtavate muudatustega muudetakse ka Vabariigi Valitsuse 24. märtsi 2011. aasta määrust nr 40 „Eksperti rahvusvahelisele tsiviilmissioonile lähetamise ja sealt tagasikutsumise kord ning tsiviilmissioonile lähetatud eksperti kulude katmise ulatus, tingimused ja kord“ (rakendusakti kavand nr 2).

Volitusnormi muutumisega muutub kehtetuks PäästeS § 31 lõike 2 alusel antud Vabariigi Valitsuse 5. mai 2011. aasta määrus nr 51 „Rahvusvahelisel päästetööl ja demineerimistööl osalemise ja kulude katmise kord“. Haldusmenetluse seaduse § 93 lõike 1 kohaselt kehtib määrus volitusnormi kehtetuks tunnistamiseni. Uut määrust ei kehtestata, kuna valdav osa määruse tekstist reguleeritakse eelnõu kohaselt seadusega.

Rakendusakti kavandid on lisatud seletuskirjale (vt seletuskirja lisa 1).

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 2025. aasta 1. novembril. Seaduse jõustumise kuupäev annab piisava aja rakendusaktide jõustamiseks ja asutustele võimaluse teha ettevalmistused muudatuste rakendamiseks. Muudatuste rakendamine ei vaja pikemat üleminekuaega.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks Justiitsministeeriumile, Välisministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile, Rahandusministeeriumile, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks Päästeametile, PPA-le, Häirekeskusele, Sisekaitseakadeemiale, Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskusele, Andmekaitse Inspeksioonile, MTÜ-le Eesti Päästeala Töötajate Ametiühing, MTÜ-le Päästeliit ning Eesti Linnade ja Valdade Liidule.

Algatab Vabariigi Valitsus „...” 2025